

PL

175

N3

صحیفه	صحیفه	صحیفه
۲۳۰ تسویم	۱۹۰ مسدس متکرر	۱۵۲ مصراع
۲۳۰ لف ونشر	۱۹۰ مسدس مزدوج	۱۵۲ مصراع آزاده
۲۳۱ لف ونشر مرتب	۱۹۱ مسقط	۱۵۳ مصراع برجسته
۲۳۱ لف ونشر مشوش	۱۹۲ ترجیع بند	۱۵۴ بیت
۲۳۱ معکوس الترتیب	۱۹۲ ترکیب بند	۱۵۵ بیت القصید
۲۳۱ مختلف الترتیب	۱۹۲ ترجیحخانه	۱۵۵ بیت الغزل
۲۳۱ لف ونشر غیر مرتب	۱۹۲ ترکیبخانه	۱۵۵ شه بیت
۲۳۳ استطراد	۱۹۲ واسطه	۱۵۷ تصریع
۲۳۵ تنسیق	۱۹۲ بند	۱۵۷ مصرع
۲۳۵ تنسیق ارتقائی — تنسیق	۱۹۴ تریع	۱۵۸ فرد — مفرد
خطاطی	۱۹۶ تخمیس	۱۵۸ مطلع
۲۳۷ تغلیب	۱۹۸ تسدیس	۱۵۹ ذات المطالع
۲۳۹ اكمال	۲۰۰ تهنیل	۱۵۹ ذو المطالع
۲۴۱ جناس	۲۰۲ توصیف	۱۶۰ حسن مطلع
۲۴۱ جناس تام — جناس غیر تام	۲۰۶ اعتنا — التزام مالا یلزم	۱۶۱ مقطع
۲۴۱ جناس تام بیض — جناس تام مرکب	۲۰۸ سجع مقید — قافیه مقیده	۱۶۱ حسن مقطع
۲۴۴ جناس متشابه	۲۰۸ طرد وعکس	۱۶۱ قصیده
۲۴۴ جناس مرفو	۲۱۰ طرد وعکس تام	۱۶۲ کریز — کریز کاه
۲۴۶ جناس لاحق	۲۱۰ طرد وعکس ناقص	۱۶۳ تاج
۲۴۷ جناس ناقص	۲۱۱ رجوع	۱۶۶ غزل
۲۴۸ جناس قلب	۲۱۳ حذف	۱۷۴ یک آهنگ
۲۴۸ قلب کل — قلب بعض	۲۱۵ تجرید — مجرد	۱۷۴ یک آواز
۲۴۹ جناس محرف	۲۱۶ خیفا	۱۷۹ قطعه
۲۴۹ جناس خط — جناس تصحیف — جناس مصحف	۲۱۶ رقطا	۱۸۱ نظم
۲۵۱ اشتقاق	۲۱۷ منقوط	۱۸۱ رباعی
۲۵۳ شبه اشتقاق	۲۱۸ مقطع	۱۸۲ رباعی مصرع
۲۵۳ مراعات نظیر	۲۱۸ موصل	۱۸۲ ترانه — دوبیت
۲۵۶ تشابه اطراف	۲۲۰ معجم	۱۸۵ مثنوی
۲۵۶ ایهام تناسب	۲۲۱ مستزاد	۱۸۶ مربع
۲۵۷ فصل ، فصل و	۲۲۱ زیاده	۱۸۸ تخمس
	۲۲۴ اعاده — معاد	۱۸۸ تخمس متکرر
	۲۲۵ سهل ممتنع	۱۸۸ تخمس مزدوج
	۲۲۷ ارصاد	۱۹۰ مسدس

(اصطلاحات ادبیه) نك فهرسی :

صیفه	صیفه	صیفه
۱۱۱ ذو قافیتین	۸۲ خروج	۳ افاده مخصوصه
۱۱۱ متقرن	۸۲ مزید	۵ اخطار
۱۱۲ محبوب	۸۲ نائزه	۶ سحر حلال
۱۱۲ ذوالنوائی	۸۳ ملاحظه مخصوصه	۸ استخدام
۱۱۳ حاجب	۸۴ ردیف	۱۰ حـن تعلیل
۱۱۳ قافیه اصلیه	۸۶ مردف	۱۴ شبه حـن تعلیل
۱۱۳ قافیه ملحقه	۸۷ حرکات قافیه	۱۴ اشتلاف
۱۱۳ حروف املا	۸۷ اشباع	۱۴ لفظك معنی ایه اشتلافی
۱۱۳ حروف مستخلنه	۸۹ توحیه	۱۵ جزالت و رقت
۱۱۳ حروف مد	۹۰ بجزی	۲۶ لفظك وزن ایه اشتلافی
۱۱۳ حروف معزوله	۹۱ نفاذ	۲۸ لفظك وزن ایه کمال اشتلافی
۱۱۴ اشتلاف	۹۲ انواع روی	۳۳ لفظك لفظ ایه اشتلافی
۱۱۴ عزل	۹۲ روی مقید	۳۴ معنائك وزن ایه اشتلافی
۱۱۸ یاء معروفه	۹۳ روی مطلق	۳۵ معنائك معنی ایه اشتلافی
۱۱۸ یاء مجهوله	۹۳ تقطیع اعتبار یاء قافیه	۳۶ حشو
۱۲۲ شعر	انواعی	۳۶ حشو مفسد
۱۲۲ نظم — نثر	۹۳ قافیه مترادفه	۳۹ حشو غیر مفسد
۱۲۴ استطراد	۹۳ قافیه متواتره	۴۰ حشو قبیح
۱۲۹ بلاغت	۹۴ قافیه متدارکه	۵۱ حشو ملیح
۱۳۰ کلامده بلاغت	۹۴ قافیه متراکبه	۵۳ حشو متوسط
۱۳۰ متکلمده بلاغت	۹۵ قافیه متکاوسه	۵۶ نجاهل عارف
۱۳۰ مقتضای حال — مقتضای	۹۵ عیوب ملقبه قافیه	۶۳ تکلم صامت یا خود تکلم
مقام — اعتبار مناسب	۹۶ ساند	روح
۱۴۰ ذوق	۹۶ اقوا	قافیه
۱۴۴ ذوق سلیم	۹۶ اکنا	۷۱ حروف قافیه
۱۴۴ سلامت ذوق	۹۸ ایضا	۷۱ روی
۱۴۴ سلامت حس	۱۰۰ ایطاء حلی	۷۶ تأسیس
۱۵۰ شمرک مرقص، مطرب،	۱۰۳ قافیه شایکان	۷۶ قافیه مؤسسه
مقبول، مسموع، متروک	۱۰۳ ایطاء خفی	۷۸ دخیل
قسملرینه تقسیمی	۱۰۴ عریب غیر ملقبه قافیه	۷۸ ردف
۱۵۰ تنظیم شعر دائر بعضی	۱۰۹ قافیه مموله	۸۰ قید
ملاحظات	۱۱۰ قافیه غیر مموله	۸۱ وصل

سویا که مقتدر اوله بیسون ، حسن طبیعت خدانداد بر سرمایه
درکه تحصیل ایله نما بولور ،
اتهای بند

ذهنی افندی ویرکوله (سکته) دینلمسنی (المقتضب) ک صرف
قسمنده شو عباره ده تسیب ایشدر :

— بولردن ماعداندا واستفهام ونقل وتمثیل وتفصیل وفصل
وتوقف علامتی اولمق اوزره شو اشارتی استعماله دخی لروم واردر :
(؛ ؛ ،) شوکا : (نقضتین) وشوکا ( ) (قلامتین) وشوکا ،
(نمتمین) دیلیدر که اولکیسی ایکی طرفناق کسنتیمی وایکینجیسی ایکی
طرفناق نشانی دیلیدر . شوکاده ؛ (سکته) وقفه لیسنه (منقوله)
دیلیدر .

ایشته بصورتله مشار الیه دخی اصرول تسیطاک قبولئی ترویج
بیور یور .

واودن صکره عطف و تشریک ادواتنه ن (دخی) و آنک
مخفنی اولان (ده) ایله اجرا ایدیلن وصلر شایان دقتدر . مثلاً
« کتابتده اولدینی کبی خطابتده دخی (یا خود) خطابتده ده مهاری
وار ایدی » عباره سننده وصل اوجب اولدینی حالدده « کتابتده
اولدینی کبی خطابتده مهاری یوق ایدی » عباره سننده جائز اولماز ،
چونک بونده « خطابتده دخی (یا خود) ده » دینله جا اولسه
مبعوث عنه اولان ذابک بوشی لریک ایتکسنده ده مهاری اولدینی
کوسترلمش اولور . مقصود ایسه آنک کتابتده اولان مهبارتی
خطابتده اریلدینی افاده در :

اتها

— كذلك فاصله ایله « نهایت درجه ده دلدادۀ لیاقت ، فوق الغایه اهل پرور » دنیلوب ده واو ایله « نهایت درجه ده دلدادۀ لیاقت و فوق الغایه اهل پرور » دینلمه مسمی نه دندر؟ یوقاری ده سویلدکلر - مزى اونونمامش ایسه کز بوسؤاله پک قولای جواب ویره بیلیرسکیز . نه دیمش ایدک ؟ عبارده ده واو ایله فاصله دن برینی ترجیح ایده بیلیمک ایچون لفظه عائد اولان سلاست ایله معنایه متعلق بولنان وضوحه دقت ایدلمک لازم کله جکفی سویلمه مسمی ایدک ؟ بونک ده سببی بعضاً «واوک سلاستی ، بعضاً ده فاصله نک وضوحی اخلال ایده بیله جکی اولدیغنی کوسترمه مسمی ایدک ؟ ایشه » ماجرایی و جزمینک سن و حالنی «ده واو» «نهایت درجه ده دلدادۀ لیاقت ، فوق الغایه اهل پرور» ده دخی فاصله ایرادی بونکته لره مبنیدر .

دقت اولنسون ! (ماجرایی) دن صکره فاصله ، (لیاقت دن) صکره واو کتیرلسه برنجیسنده وضوحه ، ایکنجیسنده سلاسته خلال کلزمی ؟

ایشته باءجل فاصله نک وضوحی ، کذلک باءجل واوک سلاستی آز چوق اخلال ایده بیله جکی بومثال ایله ثابت اولور .

بورالری دقایق اساندز . . . افاده ده وضوحی ، سلاستی اخلال ایتمک ایچون حسن طبیعت لازم . یوقسه دائماً کورلیدیکی اوزره اولیله طبیعتسز لر بولنورکه تبقیدی وضوح ، متنافرتی سلاست ظن ایدرلر . انسان حسن طبیعتله حسن تحصیل جمع ایتمایدرکه کوزل سوز

بوصورت لسانمزدده برقاعده مطرده حکمنده طوتیه ماز ،
چونکه معطوف اخیرک بویه و او ایله ایرادینه لزوم کورلدیکی
بک آذر . حتی دقت اولنسه بالاده کی عبارده (وحتی) ده کی
واوک لزومسز اولدینی آ کلاشیلیر .

بوندن طولاییدرکه اک بیوک ادیبلرمن معطوف اخیرک او یله
و او ایله ایرادینی التزام ایتمورلر ، اکثریا آندهده فاصله ایله
اکتفا ایدیورلر . مثال :

ایکنجیسی ده (صدیق برعزم ، عمری برتوفیق ، عثمانی بر فدا کاراق ،
حیدری بر جلادت ایله) ۱۰۰۵ تاریخنده و محمدنالت زماننده اکری
ملحه کبراستک قازئلنه سبب مستقل اولان مرحوم خواجه سعدالدین
ایدی .
کال

بوراده و حیدری بر جلادت ایله « دیمک طبیعی اوله میه جنی
جرئی ملاحظه ایله تسلیم اولنور ظن ایدرز .

اخطار

معطوف اولان (سائر) و (سائره) کله لرینک هر حالده و او
ایله ایرادی واجبدر . مثلاً « ادبیات ، حکمیات و سائره » دینیلیر ،
« ادبیات ، حکمیات ، سائره » دینیله منز . انتها
(جزمی) نك برده شو عبارده سنه باقم :

معارضله ماجرای و جزمینک سن و حالنی تعریف ایدره ک قصیده بی
نوعی به عرض ایتیلیر . نوعی ایسه نهایت درجهده دلداده لیاقت ،
فرق النایه عمل پرور بر ذات ایدی .

بوراده فاصله ایله « ماجرای ، جزمینک سن و حالنی »
دینلمی و بده و او ایله « ماجرای و جزمینک سن و حالنی » دینلمه بی

بروز نبرد آن یل ارجمند
 بتیسغ و بختنجر بگرز و گمبند
 برید و درید و شکست و بدست
 یلان را سر و سینه و پا و دست

پیشتر یعنی ترجمه نه «تخار به کونی او پهلوان غالب قیلیچ و خنجر
 و گرز و گمبند ایله سائر پهلوانانک باشلرینی و کوسلرینی و آیاقلرینی
 رالارینی کسیدی و بیرتدی و قیردی و باغلاادی» دینه. بلك ارسهق
 سلاستلی برسوز سه ویلمش ارلمیز. بوده شو او فاجقی عبارده ده
 طقموز و اوک اجتماعدن نشأت ایدر .

بالاده کی اغاداتدن آ کلاشلدینی اوزره و او نه قدر آزاستعمال
 اولتورسه شیوه لسان عثمانییه اودرجه رعایت ایدلمش اولور .
 بناء علیه نژده ممکن اولدینی قدر ولو ایکی و اوک اولسون تعاقبه
 میدان ویرلمه کم لازم کلیر . اما نظمه بعضاً برقاچ و اوک
 تداقی ضروره تجویز اولتور . مثال :

سرنی مسلمان و یهود و کبر و ترسادر

نغمی

اوج و اوی حاوی بولان بومصرای نثره تحویل ایده جک
 اولسهق و او ایرائینه تظلمالزوم کور میوب « مسامانک، یهودک،
 کبرک، ترسانک مر بیسیدر » دیرز .

بر زماندزبری بعضی ارباب قلم فرانسزجه ده اکثریت اوزره
 جاری اولان اصوله توفیقاً معطوف بردن زیاده اولنجه اولکنده
 و یا اولکیلرده فاصله ایله اکتفا ایله کلری حالده معطوف اخیر
 و او ایله ایراد ایتمک باشلامشلردر . مثال :

مشار الیهک مزیت ادبیانه سی ایسه تا کف پاشادن ، رشید پاشادن
 و حتی ضیا پاشا مزحومندن ده عالیدر .
 مجموعه ابوالضیا

اورو پا خطلری صولدن صاغه یازلدینی حالده بزم خطلمز بالعکس صاغدن صوله یاز یایور . بز ویرکولی عیناً قبول ایده جک اولسه ق کله یه ، عبارده یوزینی چویره جک یرده ارقه سنی چویره ش اوله - بـغـنـدن باشقه قاممـزک یوریشنه دخی موافق کـمـز .

سامی بک افتدی (اصول تنقیط و ترتیب) ددویرکوله (فاصله) عنواتی ویرمش .ذهنی انندی (المنتخب) ده (سکته) دینامسنی تاسیب ایتمش . بواسملردن هر برینک ویرکولک کوردیکی خدمته ناسبتی اولدیغندن هانکیسینی اختیار ایدلسه اولور . بز شم دیک (فاصله) تعیرینی اختیار ایدیورز .

سامی بک افتدینک شایان تدقیق اولان مذکور اثرنده فاصله ایله اشارات سائرده دائر خیلی ایضاحات ویرلمشدر .
یرینه کوره واوه بدل فاصله استعمالنه قرار ویرلکدن صکره بونزدن هانکیسنک زده ادرادی انساب اوله جنی جهتی قالیر . بوراسنک تعیینی سایه نک ایشیدر . شو قدر وارکه بر آدم یازی یازارکن واو ایله فاصله دن برینی ترجیح ایدیه بیامک ایچون شوایکی شیئه دقت ایتمایدر :

— سلاست .

— وضوح .

لفظه عائد اولان سلاست ایله معنایه متعلق بولان وضوح سوزک ایکی بیوک مدار مزیتی اولدیغندن بونلره هر یرده رعایت اولمق ، یعنی سهولته او قونمه میه جق ، سهولته آکلشیه میه جق سوز یازلماق لازم کلدیکی کبی واو یا خود فاصله وضعنده دخی بورالری کوزه دلمک اقتضا ایدر . چونکه واو بعضاً سلاستی ، فاصله ده بعضاً وضوحی اخلاص ایدیه بیلیر . مثلاً فردوسینک :

م — ط — ج — ز — ص — لا .

م — وقف لازم اشارتیدرکه طورمدیفی حالده معنائک تغیر ایده جکی یره وضع اولنور .

ط — وقف مطلق اشارتیدرکه طورلمق مدار حسن بیان اولان یره وضع اولنور .

ج — وقف جائز اشارتیدرکه وصل و فسانده بأس اولمیان یره وضع اولنور .

ز — وقف مجوز لوجه اشارتیدرکه برجهتله وصلی ، دیگر جهتله فصلی مناسب اولان یره وضع اولنور .

ص — مرخص لضرورة اشارتیدرکه مابعدی ماقبلندن مستغنی اولمدیفی حالده سوزك اوزامسندن طولانی نفسك انقطاعی جهتیه طورلمغه مجبوریت کوریلن یره وضع اولنور .

لا — لاوقف علیه اشارتیدرکه طورلمق جائز اولمیان یره وضع اولنور .
اشارات قرآنیه آره سنده بعضاً (ك) دخی کوریلور . بو (كذلك) اشارتیدرکه بر اشارتک صیره ایله ایکی دفعه وضعی لازم کلنججه تکرار دن احترازاً ایکنجی مرتبه ده وضع اولنور .
اتهی

شوايضاحاتی اعطادن بقصد من اصول تنقیطک لسانمزده دخی استعمالی الزم اولدیفی وقبول اولنمامسنی التزام ایدنلرک فکری هرجهتله واهی بولندیفی اثباتدر .

لسانمزك ساده لکنی محافظه ، لطافتی اظهار ایچون تقلیل استعمالنه لزوم کورمکده اولدیغمز واوه بدل (ویرکول) دیدکلری (ه) اشارتی قوللانه بیلیرز . شوقدر وارکه بونی (ه) صورتنه تحویل ایدرز ، چونکه

کسیلیر . هر نه صورتله اولورسه اولسون بوکیفته (وقف)
دینلیر .

(سامی) بك افديتك (اصول تنقيط و ترتيب) عنوانلی اثرنده
دیدیکی کبی — یازی سوزک تصویرى اولدیغندن — آندهده بو
کسینتیلره رعایت ایدلمک لازم کلیر. برمتکلم سوز سویلرکن برینه کوره
وقفه نه قدر رعایت ایدرسه مرامنی اودرجه آچیق و مؤثر اوله رق
افاده ایدر. کذلک بر محرر یازی یازارکن وقف اوله حق یرلری
نه قدر مکمل کوسترسه یازیسنی تصویر ایتمکده اولدینی سوزه
اودرجه اویدر مش اولور. بناءً غلیه^{۲۶} هرلسانده اولدینی کبی
عثمانیجه ده دخی اصول تنقيطک مناسب وجه ایله قبولی ضرورت
حکمنی آلیر .

بعض ارباب قلمک بو اصولی قبولده متعصبانه تردد
کوسترشلری نابجادر. بوبابده مقنع بر دلیل قبول آرانيله حق
اولورسه بالاده بیان اولدینی اوزره و تمیله علمامز طرفندن
قرآن کریم نسخه لرینه (سجاوند) دینلن اشاراتک وضعه
ضرورت مس ایتمش اولمی وهنوز زیورایدی مطهرون اولان
مصاحف شریفه نك و اشارتی حاوی بولمنسی کافیدر ظن ایدرز .

استطراد

ائمة علم قرائتدن (ابوحفص محمد بن طیفور السجاوندی)
طرفندن تعیین اولندیغنه کوره آیات کریمیه وضع اولنان اشارات
شونلدر :

بزم واوه احتیاجز اوقدر آذرکه بر محررمن ایچنده ولو بردانه اولسون واو عاطفه بولنماق شرطیله بر جلد یازه بیلیر . شو حالد و اوک استعمالنی ایستدیکمز قدر آزالده بیلیرز .

فرانمز لرك (بونقو آسیون) دیکلری (اصول تنقیط) ی لسانمزك شیوه تحریرینه تطبیقاً قبول ایتلی یز ، چونکه بواصول افاده نك انتظامنه ، ساده لکنه زیاده سیله یاریم اید یور . بوراسی آز چوق یازی ایله اشتغال اید لرجه مصدق اولمق لازم کلیر .

بر زماندن بری بواصول استعماله باشلامش اولان محرر لر مزه بونی قبول ایتدکلرندن طولایی تعریض اید لرك ، مقلد بلکده مبتدع نظریله باقاندلرك سوز لرینه باقلاماز . نصل باذلسون که روایت کوره میلاددن ایکی عصر اول اسکندریه علماسی طرفندن قوللانمغه باشلامش ، مؤخرأ تلاحق افکار ایله نقصانی اکیال ایدلمش اولان بواصولی علمای اسلام دخی استعمال ایتشلردر ؟ حالا المزده بولنان قرآن کریم نسخه لر نده کور مکده اولدیغمز (سجاوند) تعیر اولنان اشارات نهدر ؟ اصول تنقیطدن باشقه بر شیمیدر ؟

ایضاحدن مستغیدر که انسان تکلم ایدرکن مرانی تصور ایتدیکی وجه ایله افاده ایده بیلیمک ایچون آره صیره سوزی کسمکه لزوم کورر . بوکسینتیلر مختلفدر . بعضاً آز ، بعضاً چوقجه اولور . جمله اولور که ختامنده بر نفس آله جق قدر طور یور . یرکلیر که سوز بر قاچ نفس آله جق قدر ودها زیاده

واولرک تماقبندن حاصل اوله جق ثقلتک اندفاعی بونلرک
 ممکن اولدینی قدر تقلیل استعمالنه توقف ایدر . لزوم قطعی
 کورلدکجه واولک تکریرندن اجتناب ایدلملیدر .
 دقت اولنسه آکلاشیلیرکه برعباردهده واولنه قدر آز اولورسه
 اولقدر ساده اولور . لسانمزک اصل لطافتی ایسه ساده لک ایچنده
 بولنور .

اوتهدن بری معنایی اولقدر نظر اعتباره آلیوب لطافتی
 طمطراق الفاضله آرایان ارباب قلم طرفدن برطاقم لزومستر
 تکلفاته بوغلمش اولان لسانمزک بوتکلفاتدن تجریدیه ساده
 لکنک، لطافتنک اظهاری زمانی چوقدن کیشدر .

برسوز نه قدر طبیعی سوبنیر ، نه قدر طبیعی یازیلیرسه
 اولدرجه ساده ، اولدرجه لطیف اولور . فصاحت ، بلاغت دبیان
 شیلرک طبیعیلکده آرانلمسی لازم کلیر . سوزه تکلف قارشیدینی
 کبی فصاحت ، بلاغت آرهدن چیقار . ضیا پاشانک :

چیقده لسان طبیعتندن

البته دوشر فصاحتندن

سوزی پک طوغریدر .

تکلف ایله فصاحت ، بلاغت هیچ بره قده برلشمه مش
 اولدینی حالده بونلری تکلفده آراق غریب اولمازمی ؟
 لسانمزک طبیعیلکنی محافظه ایچون دقت اولنه جق شیلردن
 بری ده یوقاریده کوسترادیک اوزره واولک تقلیل استعمالیدر .

یا خواب ، یا خیال ، یا خورد بر فسانه در [۵]

صورت‌نده یا زمامش اولدیغی بیاننه مز .

بورایه قدر ویردیکمز ایضاحات کله لری عطف ایدن و او م
عأندر . بر آزده ترکیلری ، جمله لری عطف ایدن و او دن بحث
ایده لم :

ترکیلری ، جمله لری مسجع اولسون اولسون عطف ایدن
واو مفضوله صورت‌نده کلیر .
برایکی مثال :

... بی نوعمز اوچ درت بیک سنه دن بری بونجه (باران بلا
وخونابه استیلا) طوفانلرینه اوغرامش ایکن (انسرا از طبیعتی ادراک و خفایای
معرفی استدراکه) صرف ایتمدیکی اقدامات سایه سنده او یله بر مرتبه اعتلابه
واصل اولمشدرکه تصوری عقلره حیرت ویرر .
کمال

آچادی غنجه طرماری و معلوم اولدی مضمونی

فضولی

اوق دکدی و یاره حاصل اولدی

شیخ غالب

کل کچدی و نو بهار کچدی

وله

[۵] (یاخود) تمبیر فارسینه کی (یا) نک قصری تجویز اولغاه لیدره .
پاشا بو خصوصده نفمی کی :

برق اوران دستکده تیغ پر کوره میدر یاخود

طرزنده شعر سو یلین اسلافه پیرو اولمش دتمک اولور .

بیتده ایکی واولک تعاقبندن بیله بردرجهیه قدر ثقلت حس
اولنیور . حال بوکه :

جذبہسی خورشیدی ، ماهی ، آتمانی مولوی

: دینیلویو رنجہ او ثقائدن اثر قالمیور . ہلہ :

شمالاً منجوان وکنجہ وتتابس وشروانی
جنوباً شہر زور و بصرہ و بغداد و اہوازی

: بیتنی حامل اولدینی واولر نہ قدر ثقیل ایدیور ! حال بوکہ :

شمالاً منجوانی ، کنجہیی ، تفلیمی ، شروانی
جنوباً شہر زوری ، بصرہیی ، بغدادی ، اہوازی

صورتہ قونیلویو رنجہ پک لطیف اولیور . او ثقلت واولرک
اجتماعندن ، بولطافت ینہ انرک اندفاعندن حصولہ کایور .

: ضیا پاشا :

سفیانہ ، جمعہیہ ، شمرہ ، ابن مجلہ

- مصراعنی یا کیلوبده :

سفیان و جمعہ و شمر و ابن مجلہ

: صورتہ یازمش اولیدی بکنیلیری ایدی ؟ مع هذا :

یا خواب و یا خیال و یا خود برفسانہ در

: مصراعنی واولرک نیچون اسقاطیہ :

مثال :

(خلتاً و خلتاً) مشابیهین رسول الله سن
غنجة کلشنسرای مصطفا سین یا حسین
کدخدا زاده عارف

قابل انکار دکلدرکه عباردهه مفصوله اولسون موصوله
اولسون برقاچ و اوك تعاقبی لسانمزه ثقلت ویرر . مثلاً کمال بکک
• برذهن متفکر اویله عرش اعلاى الوهیته قدر ایصال ایدلمش
یرحلاک عموهیت اعتباریله حس و تقدیر و تعریف و تصویرینه
ترددن مقتدر اولسون ؟ « عباردهنده (حس) (تقدیر) (تعریف)
(تصویر) کله لرینک آره لرنده بر برینی تعقیب ایدن و اولرنه درلو
اعتبار ایدیلیرسه ایدلسون لسانه ثقیل کلیر . اک خفیفی (حس)
ایله (تقدیر) ، (تعریف) ایله (تصویر) بینلرنده کی و اولری
موصوله ، (تقدیر) ایله (تعریف) بینلرنده کی و او ی مفصوله
صورتنده او قوه قدر . حال بوکه بونده ده او قدر سهولت و عذوبت
اولدینی آشکاردر .

بوسوز مشارالیهک کلمات قدیمه سندن معدوددر . مؤخرأ
وجوده کتیردیکی آثارچیده آره سنده بویله اوچ و اولی برعباریه
تصادف اولنه ماز صانیرز .

نفعینک :

فیض استعداد ذاتن کورکیم ایتش تا ازل
جذبیه سی خورشید و ماه و آسمانی مولوی

چون بای وکدا خاکه برابر کیره چکدر

مصراعنده دخی بوخجنت موجوددر .

شوراسنه دقت اولنمیدرکه - دردنجی ، بشنجی ، آلتنجی
احتمالار مستثنی اوله رق - واوک بالاده کوس-تریلن مواضعده
مفصوله ویا موصوله صورتنده ایرادی اساساً تلفظک سهولت
وعذوبته مستند بولندیغندن ، یعنی هانکی صورت لسانه ثقات
ویرمیورسه اوترجیح اولنه جغندن قاعدهٔ موصوله صورتنده .
تلفظی لازم کلن واوک بعضاً مفصوله صورتنده اوقوتیمی
اولی کوریلر .

مثال :

بطریق الاملا یازمه تنزل بیورر ایسه کر (تشکر ودعا) ایلم .
ادهم پرتو پاشا

بعضاً دخی مفصوله صورتنده تلفظی واجب اولور .

مثال :

ملل متمدنهدن اولین پایهٔ ترقیده اولانلرک بیله عوامندن لا اقل نسق
اوقویوب یازمق بیلیر . حال بوکه ملنلرک بیکده بری نامنی (تجیر و بلکه)
قراشدن عاجزدر .
کمال

(شرعاً و نظاماً) (طوعاً و کرهاً) (لساناً و قلماً) (مالاً و بدنأً)

کچی لسانمزده مستعمل اولان تعبیرات عربیه دهکی واولر نژده
دائماً مفصوله صورتنده اوقونورسه ده نزلنده موصوله صورتنده .
دخی ایرادی تجویز اولنور .

§ اول زاهدك آغلار (یر وکوک) حانه یارین

§ بو بز مده قالمشز (سن و بن)

§ آغلار (ظالم و آج و عریان)

مصراعاری کبی ضیاپاشانک :

سندندر آسبی ینه بو (مکر و بو) فتنه

مصراعنی دخی موصوله نك استعمانه دائر اتخاذا ایتدیكمز قاعدهیه موافق بوله میز ، چونکه قاعده مزه کوره ایکی کلمه ترکیه بیننده موصوله بولنه ماز . حال بوکه روحینک ، فضولینک مصراعارنده (یر) ایله (کوک) ، (سن) ایله (بن) آردسنه موصوله کتیرلشدر . ینه قاعده مزه کوره برکله عربیه ایله برکله ترکیه بیننده موصوله بولنه ماز . حال بوکه مصراع نابیده (ظالم) ایله (آج) ، (آج) ایله (عریان) آردسنده کذلک موصوله کتیرلشدر . (مکر) ایله (بو) آردسنه موصوله کتیرمک بوقیلدندر ، چونکه (مکر) عربی اولدینی حالده (بو) ترکیدر . نئلی قدیماک :

نه آ کلادک بو سماع و بونایدن صوفی

مصراعنده کی (بوسماع و بونای) دخی (بو مکر و بوقتنه) یه بکزر .

بوايضاحاتدن آکلایشیلیرکه (جان و کوکل — آج و بی علاج

— تک و تنها) کبی ذاتاً لسان ادبجه مقبول اولمیان کهنه تعیرانک

موصوله ایله استعمالی طوغری دکلدر . (بای) لفظنک ترکی

اولسنه کوره ضیاپاشانک :

ایده بمنضم ینه اولکی کیبی کشور رومه
چکربصاغه صوله شمشر بران سراندازی
شمالاً نخجوان وکنجه (وتقلیس) وشروانی
جنوباً شهرزور و بصره (وبغداد) واهوازی

نفعی

واو موصوله نك ماقبله ویردیگی ضمه دخی نظمه بعضا
اماله ایدیلیر . ایشه نفعینك :

شمالاً نخجوان وکنجه وقلیس وشروانی
جنوباً شهر زور و بصره و بغداد واهوازی

بیتنده کی (نخجوان) ایله (کنجه)؛ (شهر زور) ایله (بصره)
آره سنده واقع موصوله لرك ماقبلر بیه ویردکری ضمه او یولده
اوقونور .

ضیاپاشانك :

عقل و جمال و عشق اله اولدی بر زمان

مصراعنده کی (عقل) ایله (جمال) آره سنده واقع موصوله نك
ضمه سی اماله ایدلمکده اولدیغندن بو بابد بر مشال اولیور .
حال بوکه (جمال) ایله (عشق) بیتنده واقع موصوله نك ضمه سی
اماله ایدلیور . بناءً علیه مصراع نظمه موصوله نك اماله لی
اماله سز استعمانه شاهد طوتیه بیلیر . دقت اولنسه بیت نفعینك
دخی بو قبیلدن اولدیغی اکلاشیلیر .

روحی بغدادینك ، فضولینك ، تاپینك :

امثله :

درایت و چالش‌تانیق — پدر و اوغل — قاش و کوز ،

قاضی اوله (دعواچی و محضر) دخی شاهد

ضیا پاشا

اوچنجی احتمالده معطوفك عربی و یا فارسی اولسی ایله
معطوف علیهاک عربی و یا فارسی اولسی بیننده فرق اولدیغی
کبی دردنجی ، بشنجی احتمالرده دخی كرك معطوفك ، كرك
معطوف علیهاک عربی و یا فارسی اولسی بیننده فرق یوقدر .

امثله :

آسایش و امنیت — چالش‌تانیق و درایت — اوغل و پدر .

لسانمزده استعمال ایدلمکده اولان (قومیسون) (قومیسر)
کبی بعض کلمات اجنبیه دخی بو یابده کلمات ترکیه حکمنده در ،
یعنی بونلردن بری معطوف و یا معطوف علیها اولدیغی زمان —
مقارنی فصل کله اولورسه اولسون — و او مفصوله کتیر یایر .

رأی عاجزانه مزه کوره لسانمزده و او مفصوله نك دائماً
فتح ایله استعمالی آنسبدر . شو قدر وارکه بعضاً نظمه و اوک
حرکه سی اماله ایدلمک لازم کانیجه — فتحه نك اماله سندن
ظهوره کله جک هجنته ضمه نك اماله سندن حاصل اوله جق ثقلت
ترجیح اولته رق — اسلوب فارسی یه اتباعاً ضم ایله او قونور .

مثال :

هانکیسنگ نرده ایراد ایدیه چکی بیلنمک ایچون معطوف ایله
معطوف علیه دقت ایدمک لازم کلیر .

معطوف، معطوف علیه تغییر ایتدی کمز کله لرده --- که واو
بونلرک آره سنده بولنه چقدر --- آلتی احتمال واردر :

برنجیسی ایکسی ده عربی --- ایکنجیسی ایکسی ده فارسی
--- اوچنجیسی بری عربی ، دیکری فارسی --- دردنجیسی
بری عربی ، دیکری ترکی --- بشنجیسی بری فارسی ، دیکری
ترکی --- آلتنجیسی ایکسی ده ترکی اولوق احتمالدر .

برنجی ، ایکنجی ، اوچنجی احتمالاره کوره واو موصوله -
کتیر یلیر .

امثله :

حدل واحسان --- آب وتاب --- امنیت وآسایش .
ادبیات ایله (تاریخ وسیر)

سنبلزاده وهی

ترازوسی (مهرومه) آسمان

عزت ملا

(عقل ودانش) بونی جزم ایتسرمی

نابی

دردنجی ، بشنجی ، آلتنجی احتمالاره کوره واو موصوله -
کتیر یلیر .

بوناردن فتح و یا ضم ایله او قونانه — ماقبلندن فصل اولندیقی
 ایچون — (واو مفصوله) ، ماقبلنی مضموم او قوداته — ماقبلته
 وصل اولندیقی ایچون — (واو موصوله) تعیر اولتور.
 کرك واو مفصوله نك ، كرك واو موصوله نك لسانتمزده
 مواضع استعمالی تعیین ایدمك لازم کلیور. بناءً علیه ایضاحات
 آتیه یی اعطایه مجبور بولنیورز :
 حروف مددن ، حروف املادن بریله و یا های رسمیه
 ایله بیتن هر درلو کلماتدن صکره واو مفصوله کلیر .
 امثله :

بكا وسكا — صو واتمك — یالی وكوشك — كلدی و كیتدی
 — پنجره و قاپاق — صحرا و جبل — عدو و خلیل — والی و اهالی
 — دانا و پینا — کیسو و رخسار — شادی و ناشادی — صحرا
 و دکیز — دریا و کیلر — کورلتی و عمر بده — کدی و پلنك .

اخطار

نژده (شادی و ناشادی) قیلندن اولان عطف لرده واو هان
 دائماً مفصوله صورتنده تلفظ اولنورسه ده نظم ده بالاده کوستریلین
 شیوه ایرانه اقتفاء ماقبلنك ضمیله اکتفا دخی اولنه بیلیر .

انتهی

حروف مذکورده دن ماعدا حروف لر ایله بینن کلماتدن صکره
 یرینه کوره واو مفصوله و یا واو موصوله کتیر یله بیلیر. بونلردن

مفتوح او قونور . (ولیکن) دن مخفف اولان (ولیک) ایله (ولی)
دستی بویله در . اتمی

واو یالکز حروف مددن (ی) حرفنی تعقیب ابتدکی وقت
یرینه کوره ایکی صورت جائز اولور ، یعنی هم آیر یجه تلفظ
اوله بیلیر همده ماقبلنی مضموم او قوده بیلیر .
مثال :

جهان را (بلندی و بستی) توی [۰]
ندانم چه هر چه هستی توی

فردوسی

دیگر :

بنای مدرسه از جنس (عالی و سافل)
خراب کشت و خرابات همچنان معمور

امیدی طهرانی

لسانم زده واو عاطفه عربک و بعض عجمک استعمالنه اقتفاء
فتح ایله قوللاندینی کبی عجمک واوی ضم ایله تلفظ ایتمک و یا
ساقیلنک ضمیمه اکتفا ایلمکدن عبارت اولان ایکی درلو استعمالنه
اقتفاء دخی قوللانیلیر .

دیمک اولیورکه بز بواداتی اوچ صورتله استعمال ایدیوروز .
بو او مفتوحه بی عربی و یافارسیدن ، ضم ایله او قونان و یا ماقبلنی
مضموم او قودان واوی فارسیدن آلمشز .

[۰] بویله یاری اهل لسانک تشدید ایله ده او قودقلری اولور .

اول و محمد ثانی الك بیوك جهانگیر لردن ایدیلر « دیمکه ترجیح اولنور . ایکنجی صورتده او یالکز محمد ثانی ایله سلیم اولی الك بیوك جهانگیر لردن اولق خصوصنده جمع ایدر . پرنجی صورتده ایسه آنلری بو خصوصده جمع ایتدکن باشقه بینارنده کی ترتیب زمانی بی دخی کوسترمش اولور .

عربیده او عاطفه دائما مفتوح اوقونور .

مثال :

بالعز والشرف .

فارسیده ایکی درلو استعمال اولنور : حروف مددن برینی . و یا های رسمیه بی تعقیب ایدر سه بر آیه کوره مضموم ، رای دیکره کوره مفتوح اوقونور : ضم ایله تلفظی غالبدر .

امثله :

بالا وزیر — ابرو وزلف — بندکی و اخلاص — دیده ودل .

سائر حرف لردن برینی تعقیب ایدر سه کندسی اوقونماز ،

یالکز ماقبلنی مضموم اوقودر :

امثله :

زیر و بالا — زلف و ابرو = اخلاص و بندکی — دل و دیده .

اخطار

عربی (ولکن) دن بوزه اولان (ولیکن)ک واوی دائما

وصل ایله فصل کبیر ، ترکیبیر ، جمله لر بیتنده جریان ایدر .
 وصل عطف و تشریک ادر اتسندن بریله اجرا اولنور . بو
 ادوانک ترکیله ده فصل حاصل اولور . بوزلردن (و) اداتنک
 صورت استعمالی خیلی زماندن بری مباحث مهمه صیره سنه
 کچمش اولد یغندن اول امرده (مجموعه معلم) ك التنجی نسخه سنی
 اشغال ایدن مقاله و او یه نك اصلی اولان بند منصلک بروجه آتی
 درجنه لزوم کوردی :

و

عربیده ، فارسیده اولدینی کبی لسانمزده دخی ادات عطف
 اوله رق مستعمل اولان (و) جمع ایچوندر . مفرد لری ، ترکیب لری ،
 جمله لری بربری اوزرینه عطف ایدر .
 (عطف) لغتجه (اماله) دیکدر . معطوفی معطوف علیه اماله
 ایتدیکی ایچون واوه (عاطفه) دنیلیر .

عربیده « واو مطلقاً جمع ایچوندر » دینلمسی واوک معطوف
 ایله معطوف علیه بیتنده ترتیبی ایجاب اتمه مسندندر . مثلاً « جاء
 زيد وعمرو » دینلکده بو آدمارک مجرد کلدکلری بیان ایدلمش
 اولور ، هانکی سنک اول ویا صکره کلدیکنی افاده مقصود اولماز .
 لسانمزده ایسه واو اکثریا جمع ایله برابر ترتیه دلالت ایدر .
 مثلاً « محمد ثانی وسایم اول اک بیوک جهانگیر لردن ایدیلر » دیمک
 محمد ثانی نك زماناً سایم اوله تقدیمی کوستره جکی جهتله « سلیم

مطلعنده تصد اولنان معناسی (محبت) اولان (مهر) لفظی غیر مقصود بولنان (کونش) معناسه کوره (صبحدم) و (سپهر) و (ماه) ایله متناسب دوشدیکندن ایهام تناسب تحقق ایتشدر . *مشار الیهک یوقار یده باناسبه ایراد اوئانان برغزلندن اولان :*

مهر صالمزسین بکا رحم الیزسین بونجه کیم
سایه تک سودای زلفک پایمال ایلر بنی

بیتمده کی (مهر) لفظنک (سایه) ایله مناسبتی ده او یولده در . (جامی)
نامنده برشاعرک اولان بیت آتی ده آنلره بکزر :

مهرم که اولدی عالمه روشن کونش کی
بر ذره کلز ای مه نا مهر بان سکا

عا کف باشانک :

هرکسک قسمتی یوقدن کلیر اما بیئیز
یری وار عالمه من ایله سلوای عدم

بیتمده دخی ایهام تناسب موجوددر ، زیرا بوراده تصد اولنان معناسی (منت) اولان (من) لفظی غیر مقصود بولنان (قدرت حلواسی) معناسه کوره (سلوی) ایله متناسبدر .

وصل ، فصل — وصل عطفدن ، فصل ترک عطفدن وصل ، فصل
عبار تدر .

تناسبك تداخل ایتدیكى اولور . مثلا موصلی اسعدك
شهور اولان :

ایام انبساط ایله درانت حیات
طوفان غمده آده لازمی عمرنوح

بیتده (ایام) ایله (حیات) و (عمر) ، (طوفان) ایله ده (نوح) ،
(نوح) ایله ده کذلک (عمر) ، (آدم) ایله دخی کذلک (نوح)
متناسبدر .

بعض ادبائك (تشابه اطراف) نامیله یاد ایلدکلری صنعت
— که سوزی ابتداسیله متناسب بر صورتده اتهاپذیر ایتمکلر
عبارتدر — مراعات نظیر قیلندن عد اولتور .

تشابه اطراف

مثال :

... فقط برده (اونقاپ ظمانیک ماوراسنه تعلیق نظر اولتورسه)
نازنین دلر بای تمدن نظر فریب افکار اوله جق برزنت وسلطنت ایله
عرض دیدار ایتمکه باشلارکه بدایع پسند اولان کواکملر ایچون (حـ)
اندانه مفتون اولماق احتمالك خارجه دره در) . کمال

(ایهام تناسب) دینیلن ومعنای غیر مقصوده کوره بیلرلنده
مناسبت اولان لفظلرک جمعندن عبارت بولسان صنعت دخی
مراعات نظیره ملحقدر .

ایهام تناسب

مثلا فضولینک :

صو ویر هر صبحده کوز یاشی تیغ آهمه
کیم دوکم قاتق سپهرک صالحه مہرین ماهمه

حسرت (عید) ایله (ماه نو) ی دنیا کوزه در

وله

(زنجیر) دن بوشاشمش (دیوانه) در صانیرل

وله

شجاعت عرض ایدرکن مرد (قبطنی) (سرقت) ن سویلر
راغب پاشا

- امید (نشوه) در بزه هپ (دردرس) ویرن

وله

ایدرمی (ساز) سینهم دکمه بر (مضراب) دن (فریاد)

وله

مثال (بحر) درونزکده صاقلایوب (کهر) ك
هنر نماغه میل ایتمه وار ایسه هنر ك

سید وهی

رونمادر (نشئه) سنده هپ تفاوت عالمك

(ساق) صنعك ولی (جام) جهان پیراسی بر

حکمت بك

• یعضاً مثلاً بیتده تناسب تکرر ایدر . از جمله باقینك :

دامن شاهد معنایه بری دست اوره ماز

چوق اولور کرچه سرفکری کر بیانه چکر

بیتده (دامن) (کر بیان) ایله ، (دست) دخی (سر) ایله متناسبدر .

شیخ الاسلام یحیی افندیك شو بیتی بونك نظیر ایدر :

(بحر) ایسه كده (قطره) ناچیز کوستر کندیک

کوکلنه کیر ای کوکل اول (غنجه) نك (شبنم) کبی

(جمعیت) دخی آنک نام دیگر یدر. بولندینی عبارته به (جمعیتی)

دینیلیر .

طبیعت شاعرانه تناسبه عاشق اولدیغندن کندی محصولاتسک
بوزیور دلفریب ایله مزین اولمسی انهماک درجه سنده آرزو
ایدر . بناءً علیه سراعات نظیر اک طبیعی صنایعدن اوله رق آثار
ادبیه ده ، خصوصیه اشعارده کثرت اوزره بولتور .

برخیلی مثال :

اک بیوک جهان کوردن اولان اسکندر رومی دیبوزنک (آباغنه)
کیتدیکی فاتح سلطان محمد ملا کورانیکنک دائما (النی) اوپدیکی نمونه عبرت
اوله حق وقایعدندر . کمال پاشا

ینه او عصر ایله ایدی که اورو پاده لوتر پرو تستانتان نامنه (بر)
مذهب جدید آچره رفته (تالیثی) (ایکی) یه (تقسیم) ایتش ایدی .
کدا

ارکان اربعه نامتو شهر اولان ودولتک قوای معنویه سی حکمنده
بولنان درت ذاتک سی مملکتده ارتشا ومداهنه تک موجدی صاییلان
شمسی پاشا ایسه ایکنجه (صدیقی برعزم) ، (عمری برتوفیق) ، (عنائی
برفدا کارلانی) ، (حاجی برجلادت) ایله ۱۰۰۵ تاریخنده ومحمدناک
زماننده اکری مله کبراسنک قازانمسه سبب مستقل اولان مرحوم
خواجه سیدالدین ایلی . کدا

آلدانه (شاعر) سوزی البته (بالان) در

فضولی

باقی قافیه (قه) ده برخوش (صدا) ایتش

باقی

(ارصاد) مبحثده ایما اولندیغی اوزره صنعت اشتقاق

اجراسی لزوم طبیعی به مستند اولق شرطیله مقبول اولور .

(شبه اشتقاق) دینلن و حقیقتده بر ماده دن مشتق اولمیان
ایکی کلمه نك تاغظ و یا کتابتده یکندیکره بکنزه مسندن عبارت
بولنان صنعت — که :

قالیری باصره خالی خیال خالندن

مصراعنده کی (خیال) و (خل) کی کلدر بیننده تحقق ایدر —
اکثریا ادبا نزدنده (اشتقاق) کی جناسه ملحق عداولمقدمه در .
باقینک ینه (ارصاد) مبحثده ایراد اولنان :

المن (قیس) ه (قیاس) ائمه دل محزونک

یوق ایدی عقلی نه دردی وار ایدی مجنونک

بیتی دخی شبه اشتقاق مثالار نندور . وقتیه بیت آتی بی آکا تقلیداً
یازمش ایدک :

(قیس) ه دکدر خطراتم (مقیس)

محبس شاهین بلاد سر

مراعات نظیر — که (تناسب) (توفیق) (اتلاف) (تلفیق) مراعات نظیر

نامر یله دخی یاد اولنور — تضاد صورتسده اولیه رق معنی
جهتیه متناسب اولان ایکی و یا دهها ز یاده شیئی عبارتده جمع
ایتمکدر .

قیمت (شعری) ایدن ہمت (شاعر) کبی پست
شاعرک مسکنت جائزہ جو یا نہ سیدر

(حق) لونی حق سزای امان الہ تفریق ایدہ لم
طور تلاش ایتمہ افزدی ایشی (تحقیق) ایدہ لم

حقک الیتمہ قوی ثابت اولر
ظفل (ساکت) دلیل (مسکت) اولور

بن کہ صبارہیم (دیم) اولہ
دیسہ لر (سویله) (سویلرہ) شو یله

دل فرترده ذاتاً (محزون)
سن دہ برقات دہا (تجزین) ایتمہ

نہ صایارسین بکا (مشاغل) کی
اولہ شیلرله (اشتغال) ایدہ مم

ایش مبرلی (تجمل) دن (جمال) ک بی نیاز

(قول) اصحاب (تقول) لایق اصفا دکل

شکر کیم ایتدک (تملل) (ملت) اسلام الہ

بوکون (غابن) اولان (مغبرن) اولور یوم (تغابن) دہ

تفعینک طاهر افندی نامنده برذات حقدنه کی شوقطعه سندن
دخی جناس خطی ظاهر اولقده در :

بزه طاهر افندی کلب دیمش
التفاتی بوسوزده ظاهر در
مالکی مذهبیم بنم زیرا
اعتقاد بجه کلب طاهر در

جناسک دها بعض انواعی بولنه بیلیرسه ده ذاتاً پک ده جدی
صورتده اوغراشیه جق برشی اولمدیفندن بو قدرینک ارئه سیله
اکتفا انب کورلدی .

محتاج ایضاح اولمدینی اوزره سوز حدذاتنده کوزل اولمدقدن
صکره جناس آکا کوزلک ویره مز . مع هذا حسن ذاتی بی
حائر اولان برکلام ایچون حسن عرضی عد اولنور . هله
طبیعیلک دینیلن مزیت جلیله هیچ بروقت تجنیساته فدا
ایدله ملیدر .

اشتقاق -- بر ماده اصلیه ایله آندن مأخوذ . اولان بر
اشتقاق .
ویا دها زیاده کله بی یا خود بر ماده اصلیه دن مأخوذ اولان ایکی
ویا دها زیاده کله بی عبارده جمع ایتمکدر .
بر قاق مثال :

نقطه اختلافدن و یا کتابتده متشابه اولان ایکی حر فدن برینت
نقطه لی ، دیکرینک نقطه سز بولمسندن عبار تدر .

برایکی مثال :

بونه احسان آلمیدرکه دوچار اولدیغمز چار موجّه اضطرابک
اوزرینه بر (بری) (بزى) مسکن و مأوا سنده ضرورت و احتیاجدن
(بری) ایلدی ! کامل پاشا

خانق مستمه ایش (یوریدی)
مکه وادیلرین دومان (یوریدی)

(تسخیر) عیون ایدر نکاهک
(تسخیر) درون ایدر نکاهک

چکمه بیهوده زحمت ای مطرب
بو (تغنی) دکل (تغنی) در

دیرسهک اولهیم کالی (حائز)
تضییع زمانی کورمه (جائز)

فضولینک بیت آتیسنده کی (رحمت) ایله (زحمت) دخی

بو یله در :

ای فضولی اولدک افغان ایتمدک رحمت سکا
رحم قیلدک خلقه افغانککه زحمت و یرمدک

قلب بعضه مثال :

نیجه ظالمرا ایلیش پامال
ایتمز (اهمال) ایدر سه ده (اهمال)

دیگر :

آسی دکدر سوزم افتخار
تسلی به (مادر) ایچون بر (مدار)

جنایت کتابتده بولند یغمز صیره ده سویلدی کمز شو
مصراعده دخی قلب بعض موجوددر :

(جانی) لر ایچنده قالدی (ناجی)

لفظین متجانسین یالکز هیئت جهتیبه مختلف اولور لر ایسه

آکا (جناس محرف) دینیلیر . جناس محرف

مثال :

شهرک ایچنده شهرتی آرتار جانک
اوصاف (ورد) عارضی (ورد) زبان اولور

لا ادری

جناس خصوصنده حرف مشدد حرف مخفف حکمده در .
بناءً علیه « جاهل یا مفراط و یا مفراط اولور » قول مشهورنده
جناس محرف متحققدر .

(جناس خط) و یا (جناس خطی) تعبیر اولنان جناس — که
آکا (جناس تصحیف) و (جناس مصحف) دخی دینیلیر ---
جناس خط
جناس تصحیف
جناس مصحف

وسطده بولندیغنه مثال :

کریستردیکم مراجعتی کورمه نا بجا
(الجا) ی ذرط قافه ایله ایتدم (التجا)

صفا

آخرده بولندیغنه مثال :

بزه ای (باد) (بادی) پریشان اولورسه کده
طوقن کاهی او زلف تاروماره هرچه بادا باد

سنبلزاده وهبی

مثال اخیرده اولدینی کبی آخرده زائد حرف واحد اولور
ایسه آکثریا (جناس مطرف) دینیلیر . بردن زیاده اولدینی
صورتده آکا دخی اکثریا (جناس مذیل) تعیر اولنور : (بلا
— بلاغت) (صلا -- صلابت) (نوا — نواذب) کبی .

لفظین متجانسین یالکنز ترتیب جهتیله مختلف اولور لر ایسه
آکا (جناس قلب) دینیلیر . قلبک تام ویا ناقص اریلمسه کورده
جناس قلب ایکی قسمه آیریلیر . تام اولور ایسه (قلب کل) : ناقص
اولور ایسه (قلب بعض) نامنی آلیر .

جناس قلب

قلب کل

قلب بعض

قلب کله مثال :

اوکنه ابر سیاهی چکدرک
ایتدی پنهان (کلف) بدری (فلک)

آخرده بولندیغنه مثال :

طرحلر ایچنده کی متعدد ایرماقلر بر بری آردنجه جریان و دوران
ایده رک بعضی کمال سرعتله دائر و بعضی یاواش یاواش طولاشیه
طولاشیه سانکه تارک و فارغ اوله مدینی منبع قدیمی سمتنه (سائل)
(سائر) اولوب ... کامل پاشا

لفظین متجانسین یالکز عدد حروف جهتیله مختلف جناس ناقص
اولورلر ایسه آکا (جناس ناقص) دینیلیر . بودخی اختلافک
اولده ، وسطده ، آخرده بولمنسه کوره اوج قسم اولور .

اولده بولندیغنه مثال :

هر کیمده که طرز انشایه استطاعة ما اوله خنجر سر تیز حسد وستیر
ایله جریج ال (خلد) وغایت غوایت ایله «الاعداوة من عاداك بالحسد» جچیمنده
(مخلد) اولور . اوجقی زاده

دیگر :

بر مسئله ده عقل و نقل تعارض ایدنجه حجت بالغة قدرت اولان
عقلک حکمی (اول) و نقل آنکه (مؤول) اولدینچون علمای شریعت
اشتغال معقولات ایله مکلف اولدینی . . . کمال

دیگر :

بو محبت اساس (ایمان) در
باغیان برطاقم (لئیمان) در

دیگر :

اوغلم ای مایه دار حس (حسن)
سنی بدن کوزل بیلیرسن (سن)

بونده جناس تامك شرط حصولی اولان « وجود ار بعهده
 اتفاق » بولمیبوب وجود ار بعهده دن برنده اختلاف بولنور .
 لفظین متجانسین یالکمز نوع حروف جهتیله مختلف اولورلر
 ایسه آکا (جناس لاحق) دینیلیر . بونده اختلافك اولده ، وسطده ،
 آخرده بولنسنه کورده اوچ قسم اولور .

جیناس لاحق

اولده بولندیغنه مثال :

پدر یکزک طریق ادب و تربیه سنه (سالک) وهوا وهوسه غلبه ایله
 نفسکزه (مالک) اولمیسکمز . کامل پاشا

دیگر :

کلامک فائده سی بشریتک نوعیتیه (قائم) و بناءً علیه برکوزل سوزن
 ناطقیله برابر (دائم) اولور . کمال

دیگر :

نبانی یوق بو عالمک آکا کیم اعتماد ایدر
 (فرح) کلیر (ترح) کیدر ترح کلیر فرح کیدر

وسطده بولندیغنه مثال :

بر بلدهده وار (تمکن) ایله
 کسب شرف ایت (ترکن) ایله

دیگر :

دل کیمیه ایله (تملق)
 اول خلق ایله ایتمه مش (تمخلق)

اولندینی اوزره ماقبلنده حروف معزوله دن بری بولنق شرطیله
نون ایله بیتن کلمات مستثنی اوله رق علی العموم ایکی ساکن ایله
نهایت بولان کله لره الحاق اولنه جق (ایله) اداتنک تخفیفاً (له)
سورتنده تحریری جائز اولدیغندن سنبزاده وهینک :

جاهله جاهله رفعتی کلیر عالمده

مصراعی کبی عباره لرده (جناس متشابه) متحقق اولماز. بویکی
(جاهله) دن هانکیسی (جاه) لفظنی محتوی اعتبار اولنورسه
آنک (جاه ایله) صورتنده یازلمسی واجب اولور. بناءً علیه
(جاه ایله) ایله (جاهله) ییننده جناس مفروق بولنور.

صیره سی گلش ایکن سویلیه لم که ینه (مجموعه معلم) ده بیان
اولندینی اوزره حروف مد ایله بینن کلماته لاحق اوله جق (ایله)
اداتنک تخفیفی جائز اولدیغندن مشهور سرورینک تاریخ
آتیننده تعمیمه اوله رق کوستردیکی (بايله) املاسی قبول
اولنه ماز :

بايله یازدی قلم ثبت ایدیجک تاریخن

قشله ده ایتدی بنا والده سلطان حمام

بونک هر حالده (بايله) صورتنده یازلمسی واجبدر. ایکی
صورتله یازيله بیلیر شیلر وارددر اما بونلر آنلزدن دکلدور.
اسلاف شعرانک بو بایده کی مسامحه لری نظر استحسان ایله
کور یله مه مک طبعیدر.

کله لم جناس غیر تامه :

تماز شام غریبان جو کر به آغازم
 بو بهای غریبانه قصه پردازم
 مطلعنده جمعی کوریلور . ایکنجیمی قیل دیمک اولان (موی)
 ایله ینه (ه) اداتندن مرکبدر .

جناس متشابه (جناس متشابه) نامی ویریلیر : بالاده کی مثالرده اولدینی کبی .
 جناس مفروق (جناس مفروق) بالاکس املاده مختلف اولورلرایسه آکا (جناس مفروق) تسمیه
 اولور . بوصورته جناس مرکب دخی ایکی نوع اولمش اولور .
 جناس مفروقه مثال :

دیدیلر اولدی بر ایکن (ایکی شر)
 چیتدیلر خارجه برر (ایکیشر)

قائلی مجهولمز اولان بیت آتی منفور برجناس مفروق حاویدر:

رخساریکی ای دایر (آینه) به بکزتم
 وه وه نه خطا ایتدم (آینه) به بکزتم

جناس مفروقه مرکبک تمامیله ایکی کلمه دن ترکیب ایتیمی
 شرطدر . بویله اولیوبده برکله ایله دیگر کلمه نیک بعض اجزا -
 سندن ترکیب ایدرایسه آکا (جناس مفروق) نامی تخصیص اولور .
 جناس مفروق
 مثال :

یوقکن کونشک اشی (سما) ده
 براش کورینوردی شه (سما) ده

صفا

شوراسی ده اخطاره شایاندرکه (مجموعه معلم) ده بیان

سلطان سلیمانک لسانندن صدور ایتدیکی روایت اولنان
و فردوسی، طوسینک :

زسم ستوران دران پهن دشت
زمین شش شد و آسمان کشت هشت

بیتندن مقتبس اولمق اوزره یرک، کوکک یدیشر طبقه اولمسی
اعتبار مشهورینه کوره سوبانمش بولنان قطعاً آتیه بوراده
اخطاره شایاندر :

اودکللو چیقدی توز یردن هوایه
سکزقات کوکک اولوب یر (آلتی) قالدی

یریدن طولادی طول و عرضی ارضک
عدویه قاچه جق یر (آلتی) قالدی

(سینی) نامنده برشاعرك شو بیتده کی (مویه) (نالہ)

جناسلری دخی بوقییلاندر :

دوندی جسم ضعیف پرناله
مویه دن مریه ناله دن ناله

بوراده (نالہ) لردن برنجی وایکنجیسی فریاد دیمک اولدینی

حالده اوچنجیسی قلم تلی معناسنه کلن (نال) ایله (ه) اداتندن

مرکبدر . (مویه) لردن برنجیسی حافظ شیرازینک :

خنده وکریه عشاق زجای دکرست

می سرایم شب ووقت سحر می مویم

بیتده برمضارعی بولنان وسوزشه آغلامق معناسنه کلن

(موییدن) مصدرندن اسمدرکه ینه مشارالیهک :

بیتی دخی جناس تام بسیط مثاللرندندر . سنبلازاده وهینک :

ایله وقتکی ضایع دیمه قیش (یاز) او قو (یاز)

مصراع مشهور یله اسماعیل صفا افندینک :

بکلم هفته ده برنامه بو (یاز)

یازه جقهسه ک دیدیکم وجه ایله (یاز)

بیتی ده او جمله دندر .

جناس تام مرکبه برقاچ مثال :

دست کوتاهمزی ایتمه مش الله رسا

منبع جو دینی یوقسه المزله (قاپارز)

بزه ویرسونمی خدا آب حیات توفیق

خضری بولسه ق ره ظلتده کلاهن (قاپارز)

عزت ملا

سویلرکن او سوزلری (قیزاردی)

هم حظ ایدر آه هم (قیزاردی)

صفا

فر یادی آنک دکلی . (واهی)

بلبلده بیلیری آه و (واهی)

وله

سودیکم باق بونه مهلاک (یاره)

یا قیشیری بونی آچق (یاره)

وله

بالذات بولندیفی معرکه لردن برینی مصور اوله رق قانونی

جناس — که (تجنید) نایله دخی یاد اولنور — ایکی
لفظك معنالی مختلف اولادینی خالدہ تلفظ و یا کتابةتده
یکدیگره مشابه اولسیدر .

لفظین بینده مشابهت کامل و یا ناقص اولتمدن خالی
قالیه جنی جهتله جناس اول امرده (جناس تم) و (جناس
غیر تام) عنوانلریله ایکی قسمه آریلیر .

جناس تام ایکی لفظی تشکیل ایدن حروفك نوع ، عدد ،
ترتیب ، هیئت جهتلریله متفق اولسندن حصوله کلیر . بو اتفاقه
« وجوه اربعهده اتفاق » تعیر اولنورکه آنسز جناس تام تحقق
ایتمز ، هیئت حرکه وسکوندن عبارتدر .

جناس تام بسیط
جناس تام مرکب
جناس تام (بسیط) و یا (مرکب) اولمق اوزره ایکی نوعدر .
جناس تام بسیطه مثال :

باشقه بر قوت و برر جنکاورانك (قلب) نه
(قلب) لشکر کاهده اولدقجه حضرت منجلی

دیگر :

ایدر اراقه (دم) حسرتکه چشماتم
ترحم ایت نیجه (دم) در اسیر هجراتم

فضولینك :

کرچه ای دل یار ایچون (یوز) و یردی (یوز) محنت سکا | ° |
ذره جه قطع محبت ایتدک رحمت سکا

[°] بوراده « یوز و یردی » یوز کوستردی : توجه ایتدی دیمکدر .
(یوز و یرمک) ، ماده سی شمعی بومبناده قوللالیور .

انسان کندی سعبله یا شاهلیدرکه زمانک قیمتی بیلسون ، (حیاتک
لذتی طویسون) . کذا

رحم ایت که غریب و درد مندم
فضولی (بی مونس و یار و دستندم)

مرد اولان کذبہ تنزل ایتمز
نابی (ذک کذبہ تحمل ایتمز)

آنی سن لطف ایله ایله بندہ
وله (عفو و اکرام ایله ایت شرمنده)

بحث ایسه ایدر جهاتی ازام
شیخ غالب (برسوزله ایدر فتیای افخام)

آادی سخن عزم راه قیلدی
وله (هدهدکی قصد شاه قیلدی)

شیخ غالبک (حشو) مبحثده ایراد اولنان :

هنکام هر مده سویلمشدر
پیر اولدینی دمه سر یلمشدر

و :

واری هله سویلمندک سوز
قالمشمی مکر دیندک سوز

بیتزینک ایکنجی مصراعلری اکل قیلندن عد اولنه ماز .
حشوی اکل صائمق حشو ظن ایتمک کی دقتسزلکندن
ایلری کلیر .

متکلمک مخاطبه تغلیبیه مثال :

بن وسن - سن وبن - بن وسز - - سز وبن - بز وسن - سن وبز -
بز وسز - سز وبز یازیورز .

متکلمک غائبه تغلیبیه مثال :

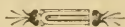
بن واو - او وبن - بن وآنر - آنر وبن - بز واو - بز وآنر -
آنر وبز یازیورز .

مخاطبک غائبه تغلیبیه مثال :

سن واو - او وسن - سن وآنر - آنر وسن - سز واو - او
وسز - سز وآنر - آنر وسز یازیورسکز .

اشخاص آردسندہ جاری اولان بوتغلیب قاعده سنه نظراً
کمال بکک برمکتوبندن اولان شو عبارده (جهلی) مقامنده
(جهامز) دینامک لازم کلیدی :

لاقبردی بی یالکز کندی اوزریکه آلتوبده مناسبسز سوز سوبله
ماهیات علوم یازمقدمه نالک: سنک کل ، همزک ، طومزک جهلی مانعده .

اکمال — برعباره ایله افاده اولسان معنایی عبارء اخری

ایرادیه اتمام ایتمکدر .

آشاعیده قوس ایچنده کوسرتیلن عباره لر اکمال قیلندندر .
هیچ برثروتی متصرف اولی کتم عدمدن برابرکتیره مشدره . دنیاده
مال اطلاق اولنور نه وار ایسه اقدام ایله طوپلانیر ، (سعی ایله وجوده
کلیر) .

کمال

بیضاویلر   ز مخمیرلر
شیرازیلرله   جوهریلر

هپ اولدی اوخا کدن نمودار
آنلردر ایدن علومی اظهار

ابوبکر و عمر ایله حسن و حسین حضرتانسه (عمرین) و
(حسین) ، آنا ایله بابایه (والدین) و (ابوین) ، آی ایله کونشه
(قرین) اطلاق دخی تغایب قیلندندر . جناب فاروق حضرت
صدیقدن افضل اولماقله برابر آنک تغلیبی (عمرین) دیمک
(ابوبکرین) دیمکدن اسهل اولدیغنه منیدر . حسن مجتبانک
حسین کربلایه تغلیبی دخی هم ککندیسنک بیوک برادری
اولسندن همده (حسین) دیمک (حسین) دیمکدن اسهل
بولنسندندر . (والده) ک (والده) یه : (اب) ک (ام) ده : (قر) ک
(شمس) ده تغلیبی ایسه حقیقی اولسون اعتباری اولسون
مذکرک مؤنثه غالب عد اولنسندندر . تغلیبک بودر لوسنه
(متناسیندن برینک تغلیبی) تعبیر اولنور .

تغلیب متکلم ایله مخاطب و غائبدن عبارت اولان اشخاص
ثلاثه بیننده دخی جریان ایدر .

متکلم مخاطب و غائبدن اقوی اولدیغدن ایکسنه تغلیب
اولندیغی حالده مخاطب یالکز غائبه نسبتله دها قوتلی بولندیغدن
آجق آکا تغلیب اولنور . غائب مخاطبه غائب ، و مخاطب متکلمه
تغلیب اولنه ماز .

تغلیب — ایکی یا خود دهازیاذه شیدن برینی دیکرینه
ویادیکرلرینه غالب عد ایده رک اووجه ایله ایکسینی یاخود
هپسینی برلکده تعیر ایتمکدر .

مثلا (فضولی) بردانه اولدیغی حالده (فضولی) واقتدارجه
آکا قریب اولان شاعرلر (یعنی (فضولی و امثالی) دینیه جک
یرده (فضولیلر) دینیلیرکه فضولی سائرهلرینه تغلیب ایدلش
اولور . کاظم پاسانک برمرثیه سندن اولان شویتده کی (ایوبلر)
تعیری بوکا مائلدر :

باخصوص اول شهر یار عالم توفیق کیم
صبر بی پایانه ایوبلر حیران اولور

ضیاپاشانک نظم آتیبی دخی بوبابده بزه براییکی مثال
کوستر مکده در :

ایراند ککن هنر و رانک
آرایشی هریری جهانک

ایراند ظهور ایدن افاضل
دهرک فضلاسنه مقابل

ابتدی هنر آوران اعجاب
احیای عارم دین اسلام

بتول) ، ثانیاً (فروغ قلب علی) ، ثالثاً (حنفید پیغمبر) ذکر
اوله رق تنسیق ارتقائی به رعایت ایدلشدر .

السلام ای امیر آل رسول
السلام ای انیس جان بتول

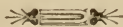
السلام ای نهفته نور جلی
السلام ای فروغ قلب علی

السلام ای شهید نهمپور
السلام ای حنفید پیغمبر

بوراده بالفرض تنسیق انحطاطی کوزه دلش اولیدی خلاف
مقام اوزره سوق کلام ایدلش اولوردی .

مثال آتیده وطنه مقابل کله جکی ایچون (مربع) ک ابتدا ،
خارج وطن ایله تقابل ایده جکی ایچون (مثلث) ک بعده ذکر
ایدلسی دخی انواع تنسیقنددر :

عقل « مربع باشقه در ، مثلث باشقه » قضیه سنک حقیقتنه نه قوتده حکم
ایلیورسه وجدانده « وطن باشقه در ، خارج وطن باشقه » سوزینک
صحنه اوقوتده اعتماد ایدر .
کمال

تنسیق — صیره ایله ذکر اولنه جق شیر آشاغیدن تنسیق
یوقاری یاخود یوقاریدن آشاغی ترتیب اوزره ایراد ایلمکدر.

ترتیب آشاغیدن یوقاری اولدیجی حالده (تنسیق ارتقائی) ،
یوقاریدن آشاغی بولندیغی صورتده (تنسیق انحطاطی) دینایر .
تنسیق ارتقائی
تنسیق انحطاطی

تنسیق ارتقائی به مثال :

شیر خوارلر بشکینی ، چوققلر اکندیکی یری ، کنجلر معیشتکاهنی ،
اختیارلر کوشه فراغتی ، اولاد والدهسنی ، پدر عائلهسنی نه درلو حسیات
ایله سورسه انسان وطنی اودرلو حسیات ایله سور .

کمال

تنسیق انحطاطی به مثال :

پدرک ، برادرک بنم مکتبه او قودیفمز یازمه مصحف شریف حالا
تزدمزده محفوظدر .

بوایکی درلو تنسیقدن برینک دیگری مقامنده اجرایی
بعضاً سوزه بیولمه بر او یغونسزاق ایرات ایده جکی جهته له مقامک
بونلردن هانکیسنه دهالو یرشلی بولندیغندن غفلت اولناملیدر .

حضرت ابن الزبیر لسانندن اوله رق امام حسین افندمز
خطاباً ایراد ایلمش اولان تسلیمات آیه ده اولاً (نیس جان

و :

قاره طاشمی کرانه‌ها ، زرمی
هندک اوغلی — حسینیه بک زرمی

بیتلرنده کی لف ونشر مرتب مداسک تجدن ، حسینک هندک ،
اوغلان دن مقدم ایرادیه لف ونشر مشوش حالنه کتیر یله جک
اولسه میال ترتیب اولان ذهن وهله مداسک کوله یه ، تاجک
ذلیله ، حسینک قاره طاشه ، هندک اوغلنک زره مقابل طوتلمش
اولدیغنه ذاهب اولور . مقصود ایسه بونک تامیله خلافی اولق
اوزره کوله یی تاجه ، ذلیلی مداسه ، هندک اوغلی قاره طاشه ،
حسینی زره تشبیه ایتمکدر .

او یولده سوء ایهامه قرین اوله جق لف ونشر مشوشلر
صنایع مقبوله دن عد اولنمدقن باشقه قطعاً مردود اولوز .

قائلی در خاطر ایده مدیکمز :

کورن اول غمزه مردمشکار و چشم شوخک دیر
عجیدر ایتش آمیزش غزال و شیر بربرده

بیتده کی لف ونشر مشوش ضرر سزدر .

استطراد

صورت اخیرده اوله رق فردوسیء طوسی طرفدن شاهنامه ده
 ابراد اولنان واوته دن بری شاعر لرك نظر تقدیرینی جلب ایتمش
 بولنان :

بروز نبرد آن یل ار چند
 بتیغ و بختنجیر بکرز و کمند

برید و درید و شکست و بیست
 بلان را سر و سینه و پاودست

بیتلرنده اول امرده (تیغ، خنجیر، کرز، کمند) ذکر اولنه رق
 بعده تیغه عائد اولان (برید) ایله (سر)، خنجیره مناسب بولنان
 (درید) ایله (سینه)، کره زراجع اولان (شکست) ایله (پا)،
 کمند ملایم بولنان (بیست) ایله (دست) ایراد ایدلمشدر .

انتهی

لف و اشرف مشوشك مقبول اولسی مألجه هیچ بر کونه
 قاریشقیلتی موجب اولمامسیله مشروطدر . هله سوء ایهام بونده
 اك زیاده احتراز ایدیه جك برشیدر . مثلا :

کوله کی اتم اول ذلیله قیاس
 متساوی اولورمی تاج و مداس

لف و نشر مشوش نژده بر مقصد مخصوصه مستند اولمدقچه
 حائر لطافت اوله ماز . نظمده دخی اکثریا وزن و قافیہ الجاسیله
 اختیار اولنور . لف و نشر مرتب ایسه نظمده اولدینی کبی
 نژده دخی تزیناتدن معدود اولور . آشاغیکی مثالده اول امرده
 (حرب و صلح) ذکر اولنه رق بده حربه عائد اولان (آلت)
 ایله (خشت خونمون) و صلحه راجع بولنان (اشارت) ایله
 (شاخ شجر زیتون) ایراد ایدلمشدر :

... ایشته منظر ره کز اولدینی وجه ایله حرب و صلحه آلت و اشارتدن
 کنایه برالمزده خشت خونمون و برالمزده شاخ شجر زیتون اولغله ایکسندن
 برینی انتخاب و قبول بیورکز ...
 کامل پاشا

ینه تهنه ترجه سندن اولان شوپارچه دخی بونک نظیریدر:

بنی بشر علی ماهو عایه واقف حقایق (خیر و شر) اولمدقنندن درجه
 (خط و نقر تلرینه) کوره برشیثک (له و عایهنده) حکم ایدر لر ایسه ده بوراده
 اوله اولمیوب ...

بالاده کی مثالرده کورلدیکی اوزره لف و نشر ایکشر ایکشر
 اولدینی کبی اوچر اوچر و دردر دردر دخی اوله بیلیر .

برنجیسنه (لف و نشر مرتب) ، ایکنجیسنه (لف و نشر مشوش) لِف و نشر مرتب
 تعیر اولنور . مثلاً « ابوبکر و عمر حضراتی صدق و عدل ایله لِف و نشر مشوش
 شهرت بولشاردر » دیناسه (صدق) ابوبکر ایله (عدل) عمر
 ایله تقابل ایده جکندن عبارده لِف و نشر مرتب بولنه جنی کبی
 بالعکس « ابوبکر و عمر حضراتی عدل و صدق ایله شهرت
 بولشاردر » دیناسه لِف و نشر مشوش بولنور . کذاک « صدقی ،
 عدلی ، شجاعتی صدیقی ، فاروقی ، حیدری آکدیسیور »
 عباره سنده کی لِف و نشر مرتب بونک « عدلی ، شجاعتی ، صدقی
 فاروقی ، صدیقی ، حیدری آکدیریور » صورتنه تحویلیله لِف
 و نشر مشوش اولور .

بوافاده لردن آکلاشیله جغنه کوره مرتب اولیان لِف و نشر
 معکوس اولسه ده ، مخلوط بولنسه ده (مشوش) وصفی آلیر .
 بناءً علیه لِف و نشر دنیان شی حقیقته اوچ قسم اولدینی حالده
 عنوان جهتیله ایکی قسمه منحصر قالیر .

بعض ادبا لِف و نشرک برنده ترتیب و معکوسه رعایت اولنان ،
 دیگرنده هیچ برکونه ترتیبه رعایت اولنمیان ایکی قسمدن برنجیسنه
 (معکوس ترتیب) ، ایکنجیسنه (مختلف ترتیب) عنوانی ویرلر .
 (لِف و نشر مرتب) ه مقابل بوا یکی قسمدن هر برینه (لِف و نشر
 غیر مرتب) دیمکله اکتفا ایدنلرده واردر .

معکوس ترتیب
 مختلف ترتیب
 لِف و نشر غیر
 مرتب

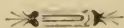
فضولینک (کور دیکک کوکلم) ردیفلی غزلنده کی :

دیار هجرده سیل ستمن اولدی خراب
فضای عشقه آباد کور دیکک کوکلم

بیاتی دخی بو قییلندرکه (خراب) ک دالائیه قافیه نک (آباد) اوله جنی
ذهنه تبادر ایدر .

تسہیم

(تسہیم) نامیله دخی یاد اولنان ارساد ذهن سامعی معنای
آتینک فهمنه آماده قیله جنی، حتی بعض کره معنای آتی بی ذهن
سامعه سویلمه دن القا ایده جکی جهته صنایع مقبوله دن عدا اولور .

لف ونشر — عبارده اول امرده ایکی یا خود دها زیاده
شیدی ذکر ایده رک بعده آنلردن برینه عائد اولان شیلری
ایراد ایلمکدر .

نثر دن زیاده نظمه یا قییشان بو صنعت — که بین الشعرا کثرت
اوزره اجرا ایدیلم صنایع دندر — اول امرده و بعده ذکر
اولنان شیلر بیننده ترتیب تقابلی به رعایت اولنق و یا اولنماق
صورتلرندن بریسیله وجوده کلدیکندن ایکی قسمه منقسم اولور .

بودرلو ارضادات — مبحثده ایضاح اولنه جغنی وجه ایله
 — لزوم طبیعی کورنمدکجه اجراسی محسناندن عد اولنمیان
 (اشتقاق) صنعتی سونلرک آتارنده کثرت اوزره بولنور .

معنی دلالته مثال :

هانکی لاله چن ملاحظدرکه عاقبت زبول بولدی وهانکی آفتاب فلک
 صباحتدرکه نهایت افول بولدی ؟ . . . نیجه هلال درخشان اولورکه بدر
 اولمه دن خسوف بولور و نیجه آفتاب تابان اولورکه افتدن ظاهر اولمه دن
 کسوف بولور .

دیگر :

المن قیسه قیاس ائمه دل محزونک
 یوق ایدی عقلی نه دردی وارایدی مجنونک

مثال اولده (زبول) و (خسوف) سجعاری معلومی اولان
 برسامع « هانکی آفتاب فلک صباحتدرکه » و « نیجه آفتاب تابان
 اولورکه » دینیلیر دینلمز بونلرک آلت طرفلری (افول) و (کسوف)
 اوله جغنی آکلار .

مثال ثانیده دخی (محزونک) قافیه سنک معلومیتی اوزرینه
 « یوق ایدی عقلی نه دردی وارایدی » دینلمسیله برابر بونی
 (مجنونک) قافیه سی تعیب ایده جکی آکلایلیر .

قاله دن خاک مذلتده همان ای عاصم
 عازم سوی ستماسای ستانبول اولهلم
 مترجم قاهره

بوغزلك محصول عینتساب اولدیغنی اشراب ایتمکده اولان
 مقطعدن ماعدا بیتلری مثللهه تطبیق اولنه بیلیر :

بونی اولدن ایشتمه مش اولدیغنی حالده :

نیجه بر خدمت مخارق ایله مخذول اولهلم

مصراعنی طوبیجه قافیه نك نه دن عبارت بولندیغنی آکلایان
 برسامع (سائل) دن (مسئول) د : (صالح) دن (موصول) د،
 (قابل) دن (مقبول) د، (اشغال) دن (مشغول) د انتقال ایده بیلیر

سنیلزاده وهینك بر فکر سخیفی حاوی اولان :

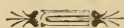
قابلیت اثرین محو ایدهلم قبل ایسه
 بزدخی جهل مقبل کبی مقبول اولهلم

بیتیه بر مضمون خفیفی مشتمل بولنان :

طفل نازم یوری کیت مکتبه تنها یولده
 حرف آمار بلکه سکا برایکی بدلجه حرین

خی بوقییلدندر .

بیایر . حال بوکه اوکلاستان شمدی به قدر بلغای ایران طرفندن
دخی تنظیر ایدیه ۴۰ مشدر .

ارصاد — مسـجـع و یامقی اولان کلامده — صورت ارصاد
تسجیع و تقفیه سامعک معلومی اولدیغنه کوره — نهایت کلامک
نهدن عبارت بولندیغنه لفظاً و یامعنی دلالته ایده جـث برشی
ایراد ایلمکدر .

لفظاً دلالته مثال :

نیجه بر خدمت مخلوق ایله مخدول اولهلم
سائل حق اولهلم نائل مسئول اولهلم

آقلم پاینه بر بحر حمیت بولهلم
صله همتنه ماکی موصول اولهلم

بزده صورت ویرهلم کندمزه قابل ایسه
کیرهلم اهل صفا بزمنه مقبول اولهلم

کتیر ای ساقی یترایلدک اشغال بزی
برزمانده می بی غش ایله مشغول اولهلم

عثمانی شاعر لری آردسندہ سهل ممتنع سویلیہ بیله جک
قابلیتده بولنازلردن بری مشهور نابیدر . از جمله شویبتلری او
قیلیدن عد اولمقدهدر :

§ اوعادی سرمایہ حیرت بکا بیم وامید
بیله م ایلیه جک کریمیدر خنده میدر

§ شهرتی مال ایله در معبد اسلامک ده
جامع کهنه بیوقفه جماعت کلز

§ یوسف کبی انواع محن چکمه موقوف
آسان دکل اخوانه ولی النعم اولوق

§ اولیای نعمک عادت درینه سیدر
کندی اوضاعی اتباعنه اسناد ایتک

§ یوق بیعرض معامله اهل زمانه ده
کیسه عبادت ایتز ایدی جنت اوله سه

سهل ممتنع نظمه تخصیص ایدله ملیدر . نثرده دها اییلری
بولنور .

عجمده شیخ سعدینک اکثر آثاری سهل ممتنع اولوق
اوزره تلقی ایدیلیور . حقیقت ! برعثمانی بیله قوتلیجه فارسی
تحصیل ایدنجه « برکستانزده بن یازسه می؟ » کبی واهمه لره دوشه-

کوهریدر عشق بحرینک فضولی آب چشم
لیک برکوهرکه لطف حق آکادر مشتری

(ردالعجز علی الصدر) مباحثندن مستبان اوله جفی اوزره
آنکه (اعاده) بینده فرق واردر .

سهل ممتنع — سویلنلمسی قولای کورندیکی حالده پک سهل ممتنع
کوچ اولان سوزدر .

سهل ممتنعک الکیوک زینتی کلفتسز لکدر . غایت طبیعی
وروان اولدیغندن آتی ایشیدن « بنده بویه سوزسویله بیلیرم »
دیر . ایشته اوزمان آکاینه سهل ممتنع قیلندن اولان :

« ظن ایتکه شویله بویه برسوز »

« کل سن دخی سویله بویه برسوز »

خطاب اهتجانسی وارد اولور . چالیشیر چالیشیر ، کافتلی
برسوز سویئر . بوصورتاه سهل ممتنعک ضدینی میدانه کتیرمش
اولور .

سهل ممتنعه نه جذب اولمیه جق طبیعت یوقدر ، فقط آتی
و حوده کتیره جک طبیعت آز بولنور .

اعاده — بیت متقدمك آخرنده واقع اولان کله بی بیت

اعاده

متأخرک اولنده تکرار ایتمکدر .

بواسلوب اوزره سویلینلین شعره (معاد) عنوانی ویریلیر .
معادک مطلبی واریسه مطلقنده دخیا کتربیا اعاده اجرا اولنور .
تکرار ایدیله جک کله ه ادات لاحق اولمش بولندینی صورتده
ادات ایله برابر تکراری مستحسن ایسه ده اداتک ترکی دخیا
جائز اولور .

معاد

اعاده برصورت ماهرانده اجرا اولتماز ایسه مناسبتمز
تکرار لر کبی طبعنه ملال کتیرر . بومبجده بوله بیلدیکمزاک
کوزل مثال فضولینک شوغز لیدر :

ای وجود کاملک اسرار حکمت مصدری
مصدری ذاتک اولان اشیا صفاک مظهری
مظهری هر حکمتک سنین که کلک قدرتک
صنعة افلا که نقش ایتمش خطوط اختری
اختری ممود اولان اولدر که طبع پاککنک
قابل فیض اوله نطقکندن صفای جوهری
جوهری میویب اولان ناقص بنم کیم متصل
ساده در خطک خیالندن ضمیرم دفتری
دفتر اعمالک خطی خطادندر سیاه
قان دوکر چشم خیال ایدیکه هول محشری
محشری اشکم ویرر سیلابه کر روز جزا
اولسه مقبول درگاهک سرشکم کوهری

مستزاد طبع و سمه خوش کلیر ، فقط زیاده سی فضا
اولماق شرطیه .

عزت ملانك :

بلبل ؛ یتیشپر باغرمی خون ایتدی فناك
خجیر کبی دلدی یورکم تیغ زبانه
ضبط ایله دهانه
تأثیر لسانك

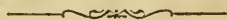
و :

آه ایتسه نوله بلبل دل مشهدم اوزره
چوق چکدی غم خارینی کلزار جهانك
تامحشر اولنجبه
بو باغ فناك

بیتلرنده کی (تأثیر لسانك) و (بوباغ فناك) ضمیمه لری خشو
گورینور .

الحاصل : مستزاد سویلیه جک شاعر احتجاب دقته «زیاده سی
زیاده» دیدرمه مکّه چالشمایدر .

بعض بدیعیاتده مستزاد اوج قسم اولمق اوزره کوستریلیور-
سه ده عثمانلی شاعر لری آره سنده مشهور اولان بالاده تعریف
اولنان صورت اولدیغدن آنکه اکتفا ایددی .

لاله نك كونه عررض ایتدیكى برنیاز [*]

ای کوکب رخشان که بنم جسم و جام
اولسون بکا آرایش باقی بو کالم
سندن آلیور فیض   ناقص قالیور فیض

منع ایله امان ! ایتمدن اوراقمی بی رنگ
اولسون (زولی) [**] نك جبهه پاکی بکا اورنك
غدار زمانی   سوسون بی جای

ایلرسه او یوزدن بی رنگین و ضیادار
آرتق اولورم بن شرف و شان ایله هر بار
طالع اوله رقی یار   شاهنشاه ازهار

(ذات النطاقین — یاخود — ابن الزبیر) منظومه سندن
ذات النطاقین لسانندن اوغلانه خطاباً ایراد اولنان شو پارچه لر
دخی مستزاد مثالر نندندر :

سرد ایلدیکم سوزلری اس الحركات ایت
زهار عدول ایله ، صبر ایله ، ثبات ایت
اوغلم ، بولن آگاه   اجرین و برر الله

§

شاهانه یورر سین ، یوری ای مفتر مردان
برشانده بوصوله قازان واریکن امکان
مردا ایستدی میدان   عاشق سکا بیک شان

[*] (قورنه ی) دن مقتبس .

[**] شاعرک معشوقه سی .

ایچون مثال اوله رق بدیمیات فارسیه ده — معهود دالی ذال
 او قومق قاعده سنه استناداً (ندهد) ك دالی ذال اعتبار ایدمك
 اوزره — شوبیت ایراد اولتور :

اثر وصف غم عشق خطت
 ندهد حظ کسی جز بضلال

عربی و ترکی مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتمیورز .
 جناب حق بویه شیدرله اوغراشان شاعر لره شعور احسان
 بیورسون .

مستزاد — بحر هزج اوزانندن اولان « مفعول مفاعیل . مستزاد
 مفاعیل فعولن » یا خود « مفعول مفاعیل مفاعیل » و زننده
 بولنان مصراعلره « مفعول فعولن » و یا « مفعول مفاعیل » جزه لرینه
 مساوی برپارچه ضم ایتمک صورتیله میدانه کتیریلن نظمدر ،

او بارچه لره (زیاده) نامی ویریلیر .
 ر یاده

مثال :

اکا قیاس اولنه جق بیت وزن دیکرده بولمقله برابر اولسه
اولسه شوپله اوله بیلیر :

لیبیمشملکیمعتم
فلکجتمسینبنمعتم

انسان نه مقلد شیدر ا بویقی معاصرین ارباب قلمدن سر -
لوحه یابدیغم بیته برکتابده بنمله برابر تصادف ایدن برذات
یارم ساعتیه قریب زمان صرفیه سولمشدرد . بویله حروف
متصله دن کلام منور ترکیندنه بیله کوجلک اولدینی حالده کلام
موزون ، خصوصیه برمطلع خوشمضمون انشاسی دهامشکل
اولق طبیعی بولندینی جهته مقلد افندییه بر آفرین اولسون
ویرملیدر . بیت شوپله اوقونور :

لیبیم شه ملک بی محتم
فلک جتمسین بنمعتم

معجم — هیچ بری مکرر اولماق اوزره عربی ویا فارسی
حروف هجانک کافه سنی حاوی اوله رق ایراد اولنان جمله در .
مصنعات مردوده تک اک بر باد لرندن بری ده بودر . بونک

معجم

ای درد دل آزرده از رخ آذر
مانی بر هرگز خط تو چون چاکر

غیر شکن جعد کشت کاک قضا
مشکل بکشد بشکل چنبر عنبر

دردنجی قسم ایچون دخی مثال (مدرسه خاطره لری)
مندرجانسدن وشاعر شهپور سامان ساوجینک آثارندن
اولان :

سستپشتپشتتتتت
بتپشتتتتتتتتتتتت

بتتیدرکه شویله اوقونور :

سست پیش تپش تب تن بست
بتپش پشت تن سست شکست

اوراده بوجه آتی بیان ملاحظه ایتمش ایدک :

— بووجه ایله مصراعلری سراسر بتیشیک یازیلهرق
چوجقارک قوه ذکاسنی امتحان ایچون درمیان اولنور ترکیه
ایکی بیت مشهور وار ایسه ده آنلر بعض حروف منفصله یی دخی
سای اولدقلری حالده قاعده املایه بتون بتون مغایر اوله رق
صورت متصله یازدقلری جهتله بالاده کی بیته مقیس اوله ماز.

مقطع — صرف حروف منضمه ایله سویلتیان سوزدر .

مقطع

(حذف) و (خیف) و (رقطا) و (منقوط) کجی مصنعات

مردوده دن اولان مقطع ایچون بدیعیات فارسیه ده :

زدرد و داغ دوری زرد وزارم

زروی و رای او آزرم دارم

کجی بعضی امثله رکیکه ایراد اولنور .

سربی و ترکی مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتمیوروز .

موصل — صرف حروف منضمه ایله سویلتیان سوزدر .

موصل

(حذف) و (خیف) و (ورقطا) ایله (منقوط) و (مقطع) کجی

مصنعات مردوده دن اولان موصل بعضی بدیعیات فارسیه ده

حرفلرک ایکیشر ایکیشر ، اوچر اوچر ، دردر دردر و بتمامها

متصل اولملرینه کوره درت قسم اعتبار اولنه رق برنجی ، ایکنجی ،

اوچنجی قسملر ایچون برنجی بیتنک معناسنی پکده آکلایه .

مدیغمز شو رباعی مثال اولمق اوزره کوسترلمشدرکه مصراع

اولی (مطع) قیلندندر :

چون من از هجر بری رخ صنم توبه شکن
 بی آشوب کند بلبل خوش طبع جن

کبی بعضی امثلهٔ رکیکه ایراد اولتور . مقامات صاحبی حریرینک
 (مقامهٔ رقطا) ده « اخلاق سیدنا تحب و بمقوته یلب » جمله لریله
 باشلایان مقاله سی رقصانک اک بلیغ عداولنان مثالرندندر .

ترکجه مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتیمورز .

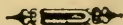
منقوط — کله لرینک کافهٔ حروفی نقطه لی اوله رق سوبلنیلن . منقوط

سوزدر .

(حذف) ایله (خیف) و (رقطا) کبی مصنعات مردوده دن
 اولان منقوط ایچون بدیعیات فارسیده :

زنجری زیب تخنی زین جیشی
 تزیی جز بهتت زینت تخت

کبی بعضی امثلهٔ رکیکه ایراد اولتور .
 عربی و ترکی مثال بوله مدق . بولنی آرزوده ایتیمورز .

خِفاء — برکله‌سی نقطه‌لی دیگر کله‌سی نقطه‌سز اوله‌رق
سویلنیلن سوزدر .

خِفاء

(حذف) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان خِفاء ایچون بدیعیات
فارسیده :

تیغت مدام زینت اسلام و پشت مک
تخت مفد و بخت مدد جیش کامکار

کبی بعض امله رکیکه ایراد اولتور . مقامات صاحبی حریرینک
(مقامه مراغیه) ده « الکریم نبت‌الله جیش سمودک یزین و لاؤم
غض‌الدهر جفن حسودک یشین » جمله لریله باش‌لایان مقاله‌سی
خِیفانک از بیاع عد اولنان مثال‌لرندندر .

ترکجه مثال بوله‌مدق . بولغی آرزوده ایتمیورز ،

رقطاء — هر کله‌سنک برحرفی نقطه‌لی ، دیگر حرفی
نقطه‌سز اوله‌رق سویلنیلن سوزدر .

رقطاء

(حذف) و (خِفاء) کبی مصنعات مردوده‌دن اولان رقطاء
ایچون بدیعیات فارسیده :

لزوم کور میورز ، چونکه دها دهم مشافه از وار . مثلا انسان
(سواطع الالهام) ه بدل (دفاتیح الغیب) البسه بك چوق
زیاده استفاده ایدر . فیضی مثلا (نزاری) دیدجنگ یرده (رهط
روح الله) دیسور . بوکانت نه ایچون ؟ نغصه قوینامهق ایچون!
بزیازیمزه نقطه تورز ، فقط اوچ کبه ایله افاده اولنه جق منای
برکله ایله افاده ایدرز . دها مناسب دکلی ؟ »

برمه الله مزده دخی ینه بومه بیخنده بیان استدیکنمز افکاره
شوققره ایله نهایت ویرمش ایدک .

— شونی ده علاوه ایده سمکه حیران کالی اولدیغمز فیضی
اگر عصر مزده بولنوبده کوندن کونه ترقی ایتمکده اولان علوم
وفنون حاضره ایله اشتغال ایتمیدی یازه جنی شیلر البته الله
برلنن آثار جایله سندن زیاده استفاده مزی موجب اولوردی .
بلاکه اوزمان بویله نقطه سز کتابلر یازمه نه وقت بیله بوله مازدی «
بومه ملاحظاتی ایراددن مقصدمز کنجدرمزی حذف کنی
اضاعه اوقادن باشقه برشیده یارامیه جق اولان شیلرله اشتغالدن
تخذیردر . حذفه دائر بوقدر جق معلومات استحصالی آنره کفایت
ایدر .

(حذف) ه (تجرید) ناهنی ویرنلر بوصنعی مشتمل اولان
آثاره (مجرد) دیرلر .

در کتب حاسد از لورلر سه مجلد در هر کس
کاوا له ده نامه کورکله مدحک الہام

کبی سوزلری نیچون سوزیلملی ؟

اسلاف ادبا بواسطه بدد دخی یاد ملوللی کوستر مشارد در .
مقامات صاحبی حریرینان (مقابله سمرقندیہ) ده « الحمد لله
الممدوح الاسماء المحمود الآلاء الرابع المضاء المدعو لحسم اللاؤاء »
مقدمه سیله ایراد ایلدیکی خطبه آثار محذوفه نیک کشمهور لرننددر .
فیضی ہندینک برنسخہ سی حمیدیہ کتب خانہ سندھ موجود اولان
(سواطع الالہام) نامندہ کی تفسیر شر فیلیینہ برنسخہ سی اورادہ
محفوظ بولنان (موازن الکلام) عنوانی رسالہ سی دخی سراپا
نقطہ سزدر . برہکتو بمزدہ بو بابدہ ملاحظہ آتہ بی در میان ایتمش
ایدک :

— فیضی ہندینک (سواطع الالہام) ی کبی (موارد -
الکلام) ی دہ معجز عد اولنہ بیلیر ، فقط بولنرلہ اوغراشیہ جق
زمان دکلددر . بن آندن (مترجم) ہ درج اولنان پارچہ لری نمونہ
اولق اوزرہ یازمش ایدم . کویا ک قولایارینی انتخاب ایتدیکم
حالدہ قاموسہ باقہ باقہ یورلش ایدم . بزم بضاعہ من آنی حل
وترجمہ یہ کافی دکل . او قوجہ آدم لزوم کورمش ، اظہار
اعجاز ایتمش . بز حیرتہ تماشا ایدیورز ، فقط آنکاہ اشتغالہ

کره دکل برفضای بی اتها اولمی ایدی « عبارۀ مشهوره سی کبی
کونج اولمغه لیاقت کوسترر .

حذف — سوزی نقطه سز حروفردن متشکل کلمات ایله حذف
سویلکمدر .

اووجه ایله سویلنیلان سوزه (محذوف) اطلاق اولتور .
حذف کلفت محضه اولدیغندن منفور طبع سلیم اولور .
نقطه لی نقطه سز کافۀ حروف ایله دخی کوزل سوز سویلمکدن
عاجز اولان متشاعر لرك بر آره لق حذفیات وادیلرنده کریوه کیر
مهملات اولملرینه کولتور . ضیا پاشا کبی مقتدر برشاعرك
(خرابات) ده مندرج اولان ایکی قصیده محذوفه سننده انتخابه
شایان اوچ بیت بولنه میور . بونلرده بوله بیلدیکمز اولدقجه
طبیعی سویلنلمش بیت شودر :

عالم سحر حلالم که اولور عصرمه
عالم سحرده هر ساحره آرام حرام

مثلا :

کلمه حال هر مه ده روا آ کا کلال
حصر اولور مدحکه محمول حواسم مادام

پیتنده کوستردیکی رجوع ایله افاده ایتمکده اولدینی فکره شدت
ویرمشدر .

ندیمک بر ساحلخانه حقنده کی توصیفندن اولان وزمانمزک
ترویج ایلدیکی اصول نظمه نظراً برایکی مسامحه بی حاوی
بولنان شو بیتلری دخی رجوع مثاللرندندر :

حبذا کلزار بر فیض تماشای غریب
کیم بهشت هشت آتک برکوشه تنهاسیدر

آکانتها گوشه تمبیر ایتک ای کلک بییم
حق بوکیم غایت خطانک ذروه اعلاسیدر

هیچ تنها بر قایمی اول جلالنخانه ده
کیم جناب آصفک منزله و ماواسیدر

بیت آتی ده اوله در :

ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدی
یوق اوله دکل ، شاعرک آتبحق آدی قالدی

محاوراتده جریان ایدن « قباحه سنده . سنده دکل سنی
تشویق ایدنده ، کبی سوزلر هب رجوعه راجمدر .
رجوعک بر عباره ده بردن زیاده اولسی دیمک اولان تکرری
اکثریا حلاونسز دوشر . هله اهمیتسر عد اولته حق شیلرده
« مقبر مقبر دکل برتریه ، تریه دکل برمهبد ، مهبد دکل برکره ،

رجوع — بر نکته‌یه مبنی کلام سابق نقض ایتمکدر .
 رجوع اکثر یا افاده ایدلمکده اولان فکره قوت و یا شدت
 ویرمک مقصیده اختیار اولنور . حسن اجرایه مقارن اولمق
 شرطیله برصنعت مقبوله صایلییر . ناکف پاشا قصیده مشهو-
 رسنده :

چشم امان ایله باقدیجه وجود عدمه
 صحن جنت کورینور آدمه صیرای عدم

دیدکن صکره بروجه آتی اجرای رجوع ایله مقصدی اولان
 مدح عدمی تقویه ایتمکدر .

غلط ایتدم نهروا چنته تشبیه ایتک
 باشقه در نعمت آسایش مأوای عدم

طوته لم آنده اولمش نم کونا کون
 اویله محتاج تناولیدر آلائی عدم

نفعی دخی شیخ الاسلام محمدافندی وصفنده کی قصیده سنده

نامکی نظم بلندمله چیقاردم فلکه
 ایده تا خازن اسرار قضا نقش ختام

خطابی تعقیب ایدن :

کیدهرک عرشه چیقارمقده اولور، عرشه دکل
 ایدرم غایت امکانه وارنجیه اقدام

حافظ شیرازی نیک بواسلو بده اولان :

ذوق چنان ندارد بی دوست زندگانی
بی دوست زندگانی ذوق چنان ندارد

باقی ضرب مثل حکمنده در .

بالاده کی ایساتده کورلیدیکی وجه ایله طرد و عکس ایکی
شطردن برینک منتظماً تقدیم و یا تأخیری صورتیله میدانه
کتیریلیرسه آکا سادهجه (طرد و عکس) دینلیدیکی کبی (طرد
و عکس تام) دخی دینیلیر . اما ضیا پاشانک :

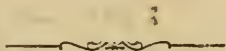
طرد و عکس
تام

کله درکاهکه اکرام کوررلر کرما
کرما درکاهکه کله کرررلر اکرام

بیتمده اولدینی کبی تقدیم و تأخیر غیر منتظم بر صورتده اجرا
ایدیلیرسه آکا (طرد و عکس ناقص) نامی ویریلیر .

طرد و عکس
ناقص

برنوع تکرار دیمک اولان طرد و عکس مقبول طبع سلیم
اوله بیلیمک ایچون آنی وجوده کتیره جک مصراعک حقیقه
برجسته اولسی لازم کلیر .

جناب حتی ذاته نظراً بیلکم ، صفاتنه نظراً بیلمه مک
امکانده اولمدیفنی ناطق اولان :

مکن دکل خدایی بیلکده بیلمه مکده [°]

مصراعنک بر شطری « ممکن دکل خدایی » ، دیگر شطری
« بیلمه مکده بیلمه مکده » اولوب شطر ناینک تقدیمی ویا شطر
اولک تأخیری حالده :

بیلکده بیلمه مکده ممکن دکل خدایی

مصراعی ظهوره کله رک :

مکن دکل خدایی بیلکده بیلمه مکده
بیلکده بیلمه مکده ممکن دکل خدایی

صورتنده بر بیت تشکل ایتمش اولور . بیت آتی دخی طرد وعکسی
مشمئدر :

هنکام جوانیدر تحصیل هنر وقتی
تحصیل هنر وقتی هنکام جوانیدر

[°] بومصراع قائلی مجهولمز اولان :

On né peut le comprendre, on ne peut l'ignorer

مهراعندن مقتبسدر •

ایواه دکشدی شمدی حالت
ایلر بو اسارته دلالت
الله بیلیرکه بر زماندر
وردم کیجه کوندوز الاماندر
برآه کسلدی جسم مجروح
شایسته دینسه آه ذی زوح

ایاس بك

بویولده اولان سجع و قافیه لره (سجع مقید) و (قافیه مقیده) دینیلیر .

سجع مقید
قافیه مقیده

اعنات طبع و سمعه غایت خوش کلیر برکلفتدر . سوزك
جریان طبعیسنه خلل ویرهرك معناتك لفظه تابع اولسنی اتاج
ایده بیه جکندن التزامده احتیاطه رعایت ایدلملیدر . افاده طبعیملک
دائره سنده چیقه جق اولدقدن صکره اعناتك نه اهمیتی قالیر ؟
اعناتسز اوله رق سویلنلمش برشعر طبعی اعنات ايله یازلمش
برنظم غیر طبعییدن البته بیك قات اعلادر .

طرد و عکس — برمصراع ایکی سطرندن بری تقدیم
ویا تأخیر ایدیلنجه مصراع دیگر حاصل اوله جق صورتده
سویلیوب بونلردن بریت تشکیل ایتکدر .

دیگر :

نستور وفلوقت تخطئه نیتنه خیمه سنه کله رك ندامت علیه سنی
 کوردکلرنده معامله مؤاخذه نی لسان تسلیمه تبدیل (۱) وبأس وقتورینی
 تعدیل (۲) ایادیلر ایسه ده . . . کذا

دیگر :

دنیاده شرف انسانیت فیض معرفتدن عبارتدر ، یوقسه نصاب علمه
 مالک (۱) ویآحصینه سالک (۲) اولیان عوامک هوامدن هیچ فرقی
 اوله ماز . کمال

دیگر :

بر واقعه در بو قلبه عاند
 اولماز صانیرم بیانی زائد
 مضمون حزینی اشتکادر
 تأثیری مهیج بکادر
 معذور طوتار بلاشتاسان
 یازامازدم اولیدی کتمی آسان
 زائد کورن اهل دل دکلدر
 انسان قیلغنده آب وکادر
 کیم دیردی کوکل کلیر بو حاله
 امکان ویریور قضا محاله
 واسعدی خیالمک مسیری
 اولماز ایدی بر یرک اسیری
 هر عالمه التحاق ایدردی
 اکلنجه سی چوقدی دردی یوقدی

هوا بو بار لطیف قوجاغنده برآز کورتوردکن صکره اوراده کی
چنستان اوزرینه خفیجه براقیویرر . پدر ومادر کمال افتخار ایله نغمه
مستلرینی تکرار ایدرلر .

توطیریان یاوروجق بودفمه دها جسورانه بر طور ایله قالدقرق
پروازه آغاز ایلر . ینه دوشر . ینه قالدقار .

بو یاه دوشه قاته عاقبت فانادرینه جدأ کووه نه بیله جک برحاله کله رک
بی پروا پرواز ایدر کیدر .

ایشته او زمان والدینیه کندی بیننده تعاطی اولنان دلفریب آوازه لر
اجرای وداع خدمتی اینا ایلمش اولور .

اعنات — سجع و یا قافیهده بو ذرک صحتنده دخلی اولمیان
برحرفی التزام ایتمکدر .

مثلا (کمال) و (مثال) کله لرندن یابیلان سجع و یا قافیهده
صحت اوزره بولنور . فقط (کمال) و (هال) ترفیق ایدیلیرسه
(م) حرفی التزام ایلمش اولور . بو صنعت لفظیه (التزام)
و (لزوم مالا یلزم) عنوانلریله دخی یاد اولنور .

مثال :

« داخل حکومتده خود بخود دخوله فرد آفریده جبارت ایده مزاینک
نصل کله بیلدیگز ومؤاخذه و جزادن نه وجه ایله قورتیه بیلیرسکیز؟ » یوللو
خطاب و عتاب (۱) و یوزدن لمعان ایدن شعله مسرور بی ستر و اخفاده
بیچ و تاب (۲) ایلدکده . . .
کامل پاشا

توصیفی مبالغه‌ای اولدینی اچون رد اولنه ماز . اڭ کوزل توصیفاتدن اولمق اوزره کمال بکک کلیبولی یه عائد اولان (توصیف غروب)نی اخطار ایدرز . (دهلیل) دن مقتبس اولان شو پارچه یی دخی اسلوب ساده ایله یازلمش برتوصیف اولمق اوزره عرض ایلرز :

آغاز پرواز

باقکز شو یاورو قوشجغزی طیرانه آلدردمغه آناسی ، باباسی نه قدر جدی برغیرت شفقت پرورانه ایله پالیشیورلر !
وقت آقشام ، طبیعت سکون حالده ، هوا لطیف و خوشبو ،
اورته لاق یشیلک .

طائر تورسیده لطافت ایچنده بولنان اطرافه باقه باقه کندنده برشوق پرواز حس ایده رک مینی مینی قانادلرخی آچوب او زمانه قدر محبس تریه سی اولمش اولان یووه دن بر کره هوالانیر ، چیقار . جوارده بولنان بر آغاجک ایجه دالی اوزرینه قونه رق دال ایله برابر صالاتمغه باشلار .

اوچه بیله جکنده تردد اوزره بولنور .

بر آرهلوق تتره مکده اولان قاناد جقزلر یله بر تجرب بئ طیران اجراسنه دها جسارت ایده جکی آکلشیلیر . ینه طورر . ینه اوچنه یلتنیر .
بولتنش لر ائناسنده تلاش ایچنده بولنان والربنی نو هوس یاورو - جقزلر ینک اطرافنده اوتیشه اوتیشه اوچیشه رق حس احترازینی تعدیل ایله کندیسنه جرأت جدیده ویرمکه سعی ایدرلر . بوکره دخی کمال احتراز ایله پرواز ایدر . براز کیدر ، اوچه بیلمکده اولدیفنی کورنجه آرتق اجمعه نورسته سنه کرکی کبی اعتماد ایده رک ، انبساط ویره رک یول آلمغه باشلار .

نهدر او قصر معلی کنار دریاده
که عکس قبه‌سی اولمش نظیره کردون

پیتنده کی قبه عکسنه باقه جق اولسه ق نه لطافت کوره بیلیرز؟ اسکی آثار ادبیه مز ایچنده فنا توصیف ایچون مثال نه قدر چوق ایسه اینی توصیف ایچون مثال او درجه آذرر . بونک سببی قدمای ادبانک ایشی طبعیلکنن چیقارمغنی بر بیوک معرفت عد ایتمش اولمایدردر . مثلاً برطاغ توصیف اولنه جق ، آنلرک مذاقنه کوره « چون فراز کوهه یتدی بر سرا فراز کوردی که سایه دامنی سر آسمانه سایبان وزبانه تیغی خنجر مریخ ایله همزبان » یا خود « ناکاه بر کوهه ایردی که علو مرتبه ده شرفه سی کنکره افلاکه همسر وغایت عظیمندن کره زمین زیر دامنده بر توده احقره [°] کبی بر طاقم یاولر سویلنملی . بویله شیلردن آرتق نفرت ایدلدی . واقعا مبالغه سز ادبیات اوله ماز ، حتی ادبیات ایچون مبالغه بر لازم غیر مفارقدر اما بویله لرینی سلامتدن بهره دار اولان هیچ بر طبیعت قبول ایتمز . بونکله برابر مثلاً عزت ملانک بر متطبب حقنده کی :

او ثقلته چوکدی کلوب مندره
مریضی یاتیردی همان قان تره
کوروب آنی علت فرار ایلدی
صاووشدی دیو افتخار ایلدی

[*] بو عبارلر (همایوننامه) دندر .

معدود برذات اوله‌رق علوه‌مت، متانت عزم، کبر نفس، اتساع تصور، حدت ذکا، عمق نظر، سرعت انتقال، اصابت ظن، جلادت فطریه، مهارت حربیه، میل انقلاب، تمحیر عادات، نفوذ امر، القای دهشت، شدت شکمیه، غایب مشکلات، نفرت لذائد، استحقاق حیات کبی هر بری بر قهرمانه سرمایه افتخار اوله‌حق برچوق مزایات جلیله‌نی جامع اولقله برابر فطرته شهوت و راحت انهماک اولماق جهتله خالی زمانلرینی صحت علما و مذاکره علوم ایله اصرار ایتش ایدی

کمال

توصیفانده تفصیلات زائده‌دن احتراز ایله برابر لزومی قدر ایضاحات اعطاسنه اعتنا ایدلملیدر. توصیف بر صورتده اولملی‌که مقضای حاله نظراً آنده نه زیاده، نه‌ده نقصان کورملی. برطاقم زواندی مشتمل توصیفات فنا یازلمش رومانلرده پک چوق بولنور. (بو آلو) نک دیدیکی کبی برکاشانه توصیفنده قرق صحیفه یازی اوقونماز.

توصیفانده لزومنه‌کوره طمطراقلی، پارلاق الفاظ و عبارات قوللانمق ممدوح اولقله برابر اغراقات ایرانیه‌نی تنظیر ایدرجه‌سنه کیفیتی، طبیعی‌لکدن چیقارمق مقدوح اولور. هنر توصیفه طبیعیک ایچنده برشعشه ویرمکدر. بر پنجره جامنی کونشدن ده‌ضیادار کوسترمکه قالقشمق عیدر. نابینک :

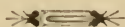
آیا صوفیه خود او عجبوه دهر
قبه‌سی نامن اجرام سپهر

بیتنده کی قبه ایله نفعینک :

نقراتلی شرقی بی :

اولم اوج بیک بش بیک آلتون طالبی
چونکه. یوقدر بویله امیدک دیبی
شمدیلك اولسه بکا کافی کبی
بریشی بربرده کوزلر کوزلر

یوللو تهزیل ایتمش ایدی .

توصیف — بریشی کوز اوکنه کتیره رک تجسم ایتدیره جک
توصیف صورتده اوشینک حالنه مناسب برطاقم تعییرات ایله تعریف
ایتمکدر .
بو یولده تعریفی مشتمل اولان اثرده توصیف دینیلیر .
مثال :

سلطان سلیم قامق طولمه مائل ، کیمکری قالین ، اوموزلرینک آرمسی
غایت واسم ، وجودینک نصف اعلاسی نصف اسفلندین قیصه ؛ باشی بیوک ،
قاشلری چاتیق ، یوزی مدور و قرمنی ، بیقلری چهره سنه برغریب
هیئت ویرر حالده بیوک ، ارسلان کبی اغزی ایری ، چکه کیکی واسم
وقوی بردهشتلی قهرمان ایدی . هله جبهه سنک انتظام ونورایتله کوز-
لرینک کاه بر فکر حکیمانہ کبی منظورینک کولکنده اولان اک پنهان کوشه-
لره دخول ایدر یولده وکاه بر زبان کویا کبی نظرله افشای مرام ایدر
صورتده باقللری استعدادینک فوق العاده لکنه برر واضح برهان ایدی .
سیرتد ایسه قدریک نادرأ تریننده بذل کمال ایتدیکی خوارق عادتند

رجای وصل ایله اول شاهه عرض حاللر ایتدک
نه یریحلی دیدردک نه درکنار ایده بیلدک

نابی

دلی نه مائل وادیء کسب وکار ایده بیلدک
نه سائل در نایسته کبار ایده بیلدک
پیوک صاریق ایله شاگردمن بوبابه کتیردک
نه بر افندی دیدردک نه کیسه دار ایده بیلدک

هوایی

کردون ویریدی چهره مهر ومهه کساد
حفظ غبار خاطر مه بر بر ایستسم

نابی

شاگردل سیلر سوپورر خردواتی هپ
دکانده بوریا بوله مم مندر ایستسم

هوایی

طاغتدک خواب ناز یاری ای فریاد نیلرسین
ایدوب فتنه یله دنیایی خراب آباد نیلرسین

بهایی

طاغتدک آربه و بغدادیمی ای باد نیلرسین
ایدوب خرمنکهم یکسر خراب آباد نیلرسین

هوایی

طربزونی حافظ زهدی افندی مشهور :

بر ملکیمایی کوزلر کوزلرم

تهزئیل — جدی بر اثری هزل صورتنه قویتمق ، تعبیر
دیگرله : هزل صورتنده تنظیر اینمکدر .

تهزئیل — که اکثریا نظامده اجرا اولنور . دائرة ادبدن
چیقلمامق شرطیه لطائف ادبیه دن معدود اولور . بویولده
اسلاف ایچنده الكزیده مشهور اولانلردن بری :

بیایا نکمی کن زمن بخواه مرکب
چیقار بودمده دیبکن بحب سیاه مرکب

دیمش اولان (مرکبچی شوایی) درکه بعض تهزئیلاتی اصلریاه
برلکده بوجه آتی ایراد اولنور .

دردسردن بیجه آزاد اولور اول طائفه کیم
باده نوش ایلیه جک یرده کلاب ایسترل
سن همان دلمه کی نقش هوسی محو ایله
سندن ای خواجه نه دفتر نه کتاب ایسترل

نایی

صانجیدن قیشده بیجه قورتیلور اول طائفه کیم
چوربا نوش ایلیه جک یرده خوشاب ایسترل
سن همان قیشده چارقسز قومه شاگردلری
سندن ای اوستانه قالجین نه چوراب ایسترل

هوایی

دلی نه نائل ذوق وصال یارایده بیلدک
نه نائل الم کنج انتظار ایده بیلدک

« دار دنیا دلی کو کلم کبی ویران اولسه [۴] »
 « نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه »

§

هجره دوشدم ینه چشمانه طار اولدی جهان
 یاقه ده آتش سیال کبی جسمی جان
 نه یمان درد ایش الله بودرد هجران
 اوله شایدکه خلاصه بو بلادن امکان
 « دار دنیا دلی کو کلم کبی ویران اولسه »
 « نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه »

§

آهنه سوزشنه باقدك ای ماه جمال
 ایلدك (اکرمی) هجرکه پریشان احوال
 ایدهرک یأس ایله قورتلغه بیک چاره خیال
 کلیور خاطره بی چاره لکمدن بو مال
 « دار دنیا دل کو کلم کبی ویران اولسه »
 « نه جهان اولسه نه جان اولسه نه هجران اولسه »

(تسدیس) ایله (مسدس) بیننده کی فرق تعریفلرینه مراجعتله
 آکلاشیلیر . هر تسدیسدن برمسدس وجوده کلیرسه ده آکا
 اصطلاحاً مسدس دینیه مز . تسدیسک میدانه کتیردیکی مسدسه
 ینه تسدیس تعیر اولتور .

[۴] بو مطلع یحیی بککدر .

(تخمیس) ایله (تخمس) باینده کی فرق تعریفلرینه مراجعتله
 آکلاشیلیر . هر تخمیسدن بر تخمس وجوده کلیرسه ده آکا
 اصطلاحاً تخمس دینله مز . تخمیسک میدانه کتیردیکی تخمسینه
 تخمیس تعیر اولتور .

تسدیس

تسدیس — اولدن سویلنلمش بر منظومه نك هر بیتنی
 مطالعه هر ایکی مصراعیه ، دیگر لرنده یالکز برنجی مصراعیه
 همقافیه اولمق اوزره درت مصراع ضم ایدهرك آلتی مصراع
 ابلاغ ایلمکدر .

تسدیس اکثریا مطالع منتخبه ده اجرا اولندیغدن شویله ده
 تعریف اولنه بیلیر: اولدن سویلنلمش بر مطالعی برنجی بندده آنک
 هر ایکی مصراعیه همقافیه اولمق و دیگر بندلرده یالکز مصراع
 ملحقه بر بریه مقفی بولنمق اوزره درت مصراع ضم ایدهرك
 آلتی مصراع ابلاغ ایلمکدر .

مثال :

هجراندن شکایت

یقلوب قصر فلك ایله یكسان اولسه
 مهر وماهی عدمك قعرینه غلطان اولسه
 عالمك عنصر واجزاسی پریشان اولسه
 غرق طوفان قضا القمه نیران اولسه

§

نه درد درکه ایدر بویله زار زار بنی
 نه بختدرکه ایدر بویله بی قرار بنی
 ایدن نه در بیلهمم بویله بی مدار بنی
 « هواده باپراغه دوندردی روزکار بنی
 » خزانه منتظرم عمرمك بهارنده

§

زیانه چیقدی بتون انتفاع ملك وجود
 یتر بکا یتر اولدی صداع ملك وجود
 وطنده اولسه چکلمز نزع ملك وجود
 « ایدرسه دل بری وارد روداع ملك وجود
 » غریبه یر بولنورمش عدم دیارنده

§

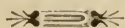
رجای باده ایله دستبوس خنارم
 شرابسز طوره مم نشئه دنده یزارم
 شو بزم کهنه ده برسودسز کنه کارم
 « قرار یاب اوله مم کر چه مست سرشارم
 » حسد اورنده که آسوده درمزارنده

§

روای (اکرم) اونوقتق او مهر غناجی
 رواده اولسه نه ممکن کر کادن اخراجی
 خیاله بارقه لرصالدی شوق منهایجی
 « کوکل اونوسفر نور طلعتک (ناجی)
 » یانار قیامته دک نار انتظارنده

(تربیع) ایله (مربع) بیننده کی فرق تعریفلرینه مراجعیه آکلاشیلیر . هر تربیعدن بر مربع وجوده کلیرسه ده آکا اصطلاحاً مربع دینه مز . تربیعک میدانه کتیردیکی مربعینه تربیع تعیر اولنور .

تخمیس — اولدن سویانلمش بر منظومه نك هر بیتنی مطالعه هر ایکی مصراعیه ، دیگر لرنده یالکز برنجی مصراعیه همقافیه اولق اوزره اوج مصراع ضم ایدیله رك بش مصراعه ابلاغ ایلمکدر .

تخمیس اکثریا غزلده اجرا اولنور .

مثال :

شو بر غریب کبی وقت احتضارنده
 که یاره یاره کفن دوش اقتقارنده
 این حسرت ایدر قبرینک کنارنده
 « نه در اونوچه شوویرانه نك جوارنده
 » طوقندی خاطر مه حال انکسارنده

§

نه ذوق انت یاران نه شوق انس کتاب
 شرابدر بکا امداد ایدن شراب شراب
 دوشوب برهنه سر آرده غبار و تراب
 « دکل غریب بولنسه م مدام مست خراب
 » مسافر م وطنک بر خرابه زارنده

تخمیس

چشم بی فریاد چشمانکه بر آب اوله ده
 جسم لاغر تاب هجر اسکله بی تاب اوله ده
 « طفل نوسودای دل کیتد کجه بز خوب اوله ده
 « کرچه درقید اولدیغم یر قالمیور کهواره دن

§

دقت ورقت ایدر ار بابنی محنت سرشت
 راحت ایتک ایسین دل اولسون رقت سرشت
 « سالب آرامدر ناجی دل رقت سرشت
 « مالک اولسه م کاشکی بر قلبه سنک خاره دن

ایکی مصراع کذلک ایکی مصراع ضمندن اوچ یاخود درت
 مصراع ضمی — ضمیمه نك اصلدن زیاده اولسی اصل ایله
 متساوی بولنمندن دهاطیبعی کورنمسنه مینی — انسب اولدیغندن
 تربیع الك زیاده غزله یا قشدینی حالده (تخمیس) ویا (تسدیس)
 قدر لطافتلی اولوق استعدادینی حائر بولنه ماز .

تربیعده اک زیاده دقت اولنسه جق جهت ضمیمه نك معنی
 اصله کمال ارتباطیله برابر لفظاً دخی آنکه هم آهنک اولمیدر .
 اکثریا اولدینی وجه ایله اصل باشقه بر شاعرک اثری ایسه تربیع
 سراپا بر طبیعتک محصولی کبی کورنمیدر . بویله اولمیوبده
 ضمیمه اصله نسبتله آشاغی بولنورسه یامه کبی کورینه رک
 احباب ذوقی مجبور تبسم ایدر . بوملاحظه (تخمیس) ایله
 (تسدیس) ه دخی شاملدر .

ایسه افکارینه مناسبت دائره‌سندده اولمقله برابر نقاط مختلفه‌یه توجه ایده‌جکندن تنظیمنده اودرجه صعوبت چکلمز .

تربیع

تربیع — اولدن سویلنلمش بر منظومه نك هریتنی مطالعه هرایکی مصراعیه ، دیگر لرندن یالکز ایکنجی مصراعیه همقافیه اولمق اوزره ایکی مصراع ضم ایده‌رک درت مصراعیه ابلاغ ایلمکده در .

مثال :

آدم آتش بر زمان بر آتشین رخساره‌دن
 فرق اولنم شمعی بر آتشفشان سیاره‌دن
 * ویردم آتش دلره سوزدل آواره‌دن
 * ایلمه ایجاد بیک یانغین بر آتشیاره‌دن

§

بیم هجرک ویردی دهشت طبع شمیرور دمه
 ایله کل انصاف باقی بر کره روی زردمه
 * چاره سازم کیتکه کیم روز قراق دردمه
 * قطع امید ایتمدیکم کوندر حصول چاره‌دن

§

وارسون اولسون شیوه ایران طباع ناسده
 باشته در فکرم دکندر طبعم اول مقیاسده
 « کرچه مهفک بر تأثر وار دل حساسده
 اشتکالتمز عجم طرزنده سینم یاره‌دن

§

ضیاپاشایه کلنجه به قدر روحی بغدادینک مشهور اولان ترکیب بندینه شعرا طرفندن یازیلان نظیره لر دن هیچ بری آنده کی لطافته حقیله اشترک ایده مه مش اولدینی حالدده پاشا نظیره کویانک جمله سنه تقدم اتمک کبی عالم ادبیاتجه حقیفه بیوک صایله حق بر موفقیتته مظهر اولمشدر . حتی روحیه خطاباً :

میدان سخنده یوق ایکن سن کبی برار
برشاعر روم اولدی سکا شمدی برابر

دیمی فخریه سویلمک دکل ، تواضع کوسترمک قیلندن عد اولنسه لایقدر . ترجیع بندی ایسه اشمال حکم جهتیله البته ترکیب بندینه فائقدر . کمال بکک :

ترجیع ایله فکری قیادک اعلا
ترکیب ایله شعری ایتدک احیا

اعترافی حقیقه موافقدر .

ترجیع بند سویلمک ترکیب بند سویلمکدن کوجدر .
چونکه ترجیع بنده سرد ایدیله جک افکار دائماً بر نقطه
اوزرینه کیدر . یوز یکر می بیت سویلیوبده هر اون بیتده کمال
مناسبتله برکره :

سبحان من تحیر فی صنعه العقول
سبحن من بقدرته یعجز الفحول

دیلمکده کی اشکالی شاعر اولانلر تقدیر ایدرلر . ترکیب بنده

ای فارس‌انگ سروری   اول سنده بنکندن بری
زیرا جهانگ هریری   بر امتحان میدانیدر

نفعینک مشهور تصیده ربیعیه بی سراپا بویولده در . مسقط
کوزل یازیلیرسه پک دلنشین اولور .

(مربع) مبحثده مندرج اولان (وفا ایله صفا بیننده
مشاعره) منظومه سی شوصورتده یازیلیرسه مسقط نوعندن
عد اولور .

المده ساغر ایسترم   یاتمه دلبر ایسترم
ترانه پرور ایسترم   یرده کلشن اولمی

ترجیع بند — مختلف القوافی بزقاج قسمدن مرکب اوله رق

هر قسمنک نهایتنده یالکتر بریت تکرار ایديلن نظمدر .

قسملرک نهایتلرنده باشقه جه برر بیت ایراد اولنورسه آکا
ترکیب بند (ترکیب بند) دینلیر . مثال اوله رق ضیا پاشانک اک کوزل واک
مشهور اثرلرندن اولان ترجیح بند ایله ترکیب بندی اخطار
ایدزر .

ترجیع بندک هر قسمنه (ترجیع خانه) ، ترکیب بندک هر

قسمنه ده (ترکیب خانه) تعمیر اولنور . کرک ترجیع بندک ، کرک

ترکیب بندک الاسامی آرهلرنده بولسان بیتلره (واسطه) یا خود

بند (بند) نامی ویریلیر . برقیسه واسطه سیله برابر (بند) دیتلدیکی ده

واردر .

دوز سایه صادی باشم بر سرو سر بلند
 کیم قدی دلر با ایدی رفتاری دلپسند
 کفتاره کلدی نا که آچوب لعل نوشخند
 بر بسته کوردم آنده دوکر ریزه ریزه قند
 صوردم مکر بودرچ دهندر دیدم دیدی
 یوق یوق دوای درد نهانکدرر سنک

سندی مشتمل بوئانان مسدس دخی مزدوج قیلندر .

مربع و مخمسده اولدینی کبی مسدسک دخی برنجی بندنده
 اوچنجی بیتک دیگر درت مصراع ایله همقافیه اولسی شرط
 دکادر .

مسقط — بیتلری اکثریت اوزره قافیه‌لی درت جزءدن مسقط
 متشکل اولان نظمدر .

مثال :

بیدار یارب خوانیدر	کوکلم لیال فرقتک
دیدار نور افشانیدر	فکر ایتدیکم بر آفتک
طاغزلره چیقدم آشنا	عکس ایتدی بیک واحسرتا
افغانتمک افغانیدر	هر طاغده کی قلبی صدا
دلبرده سنک خاره دل	یهوده دوشمش یاره دل
نالنده هجرانیدر	چوقدن بری بی چاره دل
فیض حقیقتدن جوان	اولقده در دامنه‌شان
یارب کیمک وجدانیدر	لبریز فر یاد اولیان

گرچه مهر دور فیض اولقله بولدم اشتہار
 پائینہ دوشنک مراقدر ہر آقسام سایہ وار
 بندہ مستغنی طبیعت ، نو نہالم سایہ دار
 وار ایسہ بدن مدا دوشون رجالک سایہ می
 الویرر یرشاعرہ بر نو تہالک سایہ سی

مسدس — ہر بندی آتیشر مصراعدن مرکب اولان

نظمدر .

مسدسہ درت مصراعدن صکرہ بر بیت ایراد اولنور .
 مسدس متکرر بو بیت تکرر ایدرسہ آکا (مسدس متکرر) نامی ویر یلیرہ تکرر
 ایتمیوبدہ دیگر اوچنجی بیتلرلہ قافیہجہ توافق ایدرسہ آکا
 مسدس مزدوج (مسدس مزدوج) تسمیہ اولنور .

واصفک :

کیم اولور زور ایلہ مقصودینہ رھیاب ظفر
 کلیر البتہ ظہورہ نہ ایسہ حکم قدر
 حقہ تنویش امور ایت نہ الم چک نہ کدر
 قیا سوزم عارف ایسہ ک کوش قبولہ کوہر
 محنتی کندینہ ذوق ایتہ در عالمہ ہنر
 غم وشادی خلک بو یلہ کلیر بو یلہ کیدر

بندینی محتوی اولان مسدس متکرر : فضر لینک :

مثال :

خوش کلدک ایا خدیو اکرم
 لطفکله کواکله اولدی خرم
 شاد اولدی مکارمکه عالم
 هر کونه مآثرک دمام
 آرایش عرصه جهاندر
 رأیکه ایدر زمینی تسخیر
 کردون کون دیدکلی پیر
 کیم سنده کی پاک رأی وتدیر
 چرخک اله کشیده شمیر
 بازوسنه آهنین کاندور
 باب کرمک جهانه ماوا
 بخر ایتده خدمتکله دنیا
 ای صدر کرین عالم آرا
 تیریفک ایله بوصدر والا
 منبوطه فراز آسماندر

ندیم

مخمسک بندلرنده تکرر و یاخود قافیجه یکدیگره توافق ایدن
 شی محققاً مصراع اولق لازم کلز ، بعضاً بیتده اوله بیلیر .

مثال :

سایه دیگر کوزتمم مستظن یار ایکن
 سایه خواه اولسونمی فکرم بویله پرتو بار ایکن
 سایه طوبایی آکم نو نهالم واز ایکن
 وار ایسه بدن جدا دوشسون رجالک سایه سی
 الویرر بر شاعره بر نونهالک سایه سی

ص — هجوم ایدنجیه غم سکا
بنم کبی کورین آکا
طوررمی قارشی باق بکا
ار اوللی ار اوللی

و — زمانه خلقی بی وفا
تهدر بو چکدیکم جفا
جهانه کورمده صفا
اوباشته عالم اوللی

ص — سن آت جفا ایکن
جفادن اشتکا نه دن
وفلی آدم ایستین
وفالی آدم اوللی

نخمس — هربندی بشر مصراعدن مرکب اولان
نظامدر .

نخمس متکرر
بشنجی مصراع تکرر ایدرسه آکا (نخمس متکرر) نامی
ویریلیر . مریعه اولدینی کبی نمسک دخی برنجی بندنده بشنجی
مصراعک دیکر درت مصراع ایله همقافیه اولسی شرط دکلدور .
برحمسی تشکیل ایدن بندلرک بشنجی مصراعلری تکرر ایتمیوبده
نخمس مزدوج قافیه جه یکدیگره توافق ایدرسه آکا (نخمس مزدوج) تسمیه
اولنور .

مخت وغم چکمه من بعد طاقت قالمدی
رحم قیل دولتو سلطانم مروت چاغیدر

§

کور فضولینک رخ زردنده اشک آلی
پرده ادبار طوتمش صورت اقبالی

دردهندکدر عنایتلر ایدوب صور حالی
رحم قیل دولتو سلطانم مروت چاغیدر

فضولی

بر مربعی تشکیل ایدن بندلرک دردنجی مصراعلری تکرر
ایتمیوبده قافیهجه یکدیگره توافق ایدرسه آکا (مربع مزدوج)
تسمیه اولتور . (وفا ایله صفا بیننده مشاعره) سر لوحه سیاه
یازیلان منظومه آیه مربع مزدوجک ایکیشر ایکیشر توافق
ایدن قسمندندر .

و — المده ساغر ایسترم

یاتمده دلبر ایسترم

ترانه پرور ایسترم

یرمده کلشن اوللی

ص — خماری وار ، می ایسترم

اوزون کیدرنی ایسترم

خلاصه : برشی ایسترم

فقط کواکل شن اوللی

و — جهانی طوتدی دود غم

کورمیزر حدود غم

آلای آلای منود غم

نصل مظفر اوللی

طوفان جنون دینسه بوطنیانسه سزادز
هم قهقهه ز طوغریسی هم کریه نزادری

آلدقلمری هر ناحیه بر مسخه دوندی
قالدقلمری هر بلده ده بیک تائه سوندی

اول طائنه به پیشرو اولمشدی دواهی
دنیایی خراب ایتدی زهی چند آلهی

مرابع — هر بندی در در مصراعدن مرکب اولان
نظمدر .

برنجی بنسده دردنجی مصراعك دیگر اوج مصراع ایله
همقافیه اولسی شرط دکلدر . دردنجی مصراع تکرر ایدرسه
آکا مربع (متکرر) نامی ویریلیر .
مثال :

خاصلم برق حوادندن ملامت داغیدر
مسندم کوی ملامتده فنا طوپراغیدر

زار کوکلم تنده زندان بلا طوتساغیدر [۰]
رحم قیل دواتلو سلطانم مروت جاغیدر

§

دور جورندن تن وجامتده راحت قالمدی
صورت حالده آثار فراغت قالمدی

[۰] (طوتساق) اسپردیمکدر .

مثنوی — ہر بیتی باشلی باشنہ مقفی اولان نظمدر .
 نظمک بودر لوسی الکز یاده حکایات قیلندن اولان آئارده
 یاقیشیق آلیر .

مثال :

آفتاب قریش اولنجہ عیان
 ظلمات اوزره اوادی نور فشان

نور وجهی اولنجہ پر نو بار
 سینہ لر اوادی مطلع الانوار

مست شیر افکن ایلدی عربی
 ککوثر نطق جانفزای نبی

قیلدی الله او قوم فیروزی
 شرف اندوز وحدت آموزی

آز زمان ایجرہ ایلدی رهبین
 اندلس خلقنی او نور مبین

نور علم اول دیارہ عکس ایتدی
 ظلمت جهل محو اولوب کیتدی

دیگر :

جمعی سیرایت کیدیور سانکه جهاده [۵]
 دین غیرتی سوق ایتش آئی قح بلادہ

[۵] وقتیلہ اورو پادن قدس شریفہ طوغری حرکت ایدن اهل صلیب

هنکامہ سی .

ندیمک :

حالتی اوج رباعیده اوچار عنقا کبی

دیمسندن دخی آ کلاشدینی وجه ایله عثمانلیلرک اک چوق واک
کوزل رباعی سویلین شاعری عزیمی زاده حالتی اولمق لازم
کلیر . مشارالیهک بر مجموعۀ مخصوصه تشکیل ایتدیکی ترجمۀ
حالنده محرر بولنان رباعیاتندن پک آزی رسیدۀ نظر استفاده من
اولمشدر .

عجمده اک بیوک رباعی ناظمی :

قومی متفکرند در مذهب و دین
جمی متعیر ند در شک و یقین
ناکاه منادی بر آید ز کین
کای بی خبران رانه آنست و نه این

دیمش اولان عمر بن الحیامدر . عربده ایسه اک لطیف ، اک عاشقانه
ترانه لر حضر عمر بن الفارضدن ایشیدلمشدر . شو رباعی
مشارالیهکدر :

روحي لك يا زائر في الليل فدا
يامونس وحشتی اذا لیل هدی
از کان فراقنا مع الصبح بدا
لا اسفر بعد ذاك صبح ابدأ

(تجاهل عارف) مبحثک نهایتده ایما اولندیغی اوزره بز
رباعیده بیت اولک دخی غیر مصرع اولسنی تجویز ایدرز .

اسباب یقین دلیلہ محتاج اولماز
سکان حرم قبلہ نمائی نیلر [°]

سید وھبی

دلدن هوس عارض آلك چيقماز
مانند سویدا غم خالك چيقماز
چشمندن اگرچه نقش عالم چيقدی
پروجه ایله تصویر جمالک چيقماز

فصیح دده

سینه مده یانار نار تجلادر بو
تکریم اولنان آدم معنادر بو
فتحنده فلاطون خرد عاجزدر
دل نامنه برنکته غرادر بو

اسرار دده

رباعی (ترانه) و (دو بیت) نام لر یله دخی یاد اولنور.

ترانه : دو بیت

ساحر میسین ای ترانه پرداز شهر
برغمه ایله بیک کرکل ایتدک تسخیر
تبیح طبیعت ایتدی آهنگ نوک
یکدن سکا بر ترانه ایتدم تحریر

رباعیسنده ایکنجی (ترانه) رباعی معناسنده قوللانیلمشدر.

[°] سید وھبی بو مصمونی :

مستغنی ارشاد اولور ارباب حقیقت
سکان حرم نیلر ایش قبلہ نمائی

صور تیله ده افاده ایتمشدر .

رباعی مصرع قافیه دار اولان رباعی به (رباعی مصرع) نامی تخصیص ایداشد در که بیت ثانسی مصرع اولان رباعی دیمکدر .

رباعی وزنایکرمی ددرت درلو اولور . بونوعر (اخرم) و (اخر ب) عنوانرله ایکی به . نقسمدر . بوقسملر اون ایکشر نوعی شامل اولدیغندن مطلقا رباعینک نوعی یکرمی درده بالغ اولمده در .

قسمیدن برینک جزء اولی (مفعولن) اولور . بوکا (اخرم) نامی ویریلیر . دیکرینک جزء اولی (مفعول) بولسور . بوکا (اخر ب) تسمیه اولسور . اسهل والطف اولان قسم ثانینک آهکنکه متابعت دهاز یاده موافق طبیعت اولدیغندن اغلب رباعیات اخر ب واقع اولور .

(مدرسه خاطر دلری) مندرجاتندن اولان (شعرده رباعی) بندنده رباعینک ذکر اولنان یکرمی ددرت نوعی ایچون برر مثال کوسترلمش ایدی . بوراده مختلف بعض امله ایرادیه اکتفا ایده چکنر .

عشاقه دکل قید علایق لایق

هرکز غم روزکاری چکمز عاشق

قید غم روزکار بر علتدر

اول علتته عشقدر طیب حاذق

فضولید

ارباب کمال پیشوایی نیلر

شهراهی بولان رهنمایی نیلر

• طلیعه باشلایان نشیده مشهوره سنه ینه کندی طرفندن :

نوله باغ جهانده اولسه مهر وماهدن مشهور
بو قطعه م تازه بر کلد ر کاستان بیامدن

بیتیه قطعه اطلاق اولتمسی (قطعه) نك معنای لغوی سنه کوره اولق لازم کلیر . چونکه یوقاریده ایما اولندیغی اوزره قطعه ده مطلع مصرع اولق شرطدر . اصطلاحه مراجعت ایدلدیکی صورتده ذکر اولسان نشیده یه (نظم) دینلمک اقتضا ایدر .
(نظم) ایله (قطعه) بیننده شوقدر فرق واردر : مطلع نظمه مصرع ، قطعه ده غیر مصرع اولور .

رباعی — بحر هزجك اخرم واخر ب [*] اولان وزنندن رباعی
مأخوذ بروزن مخصوص اوزره سویلنیلن ایکی بیتدن عبارت
نظمدر .

ر باعینك برنجی ، ایکنجی مصراعلر یله دردنجی مصراعنده
قافیه بولنور . اوچنجی مصراعده قافیه بولنق شرط اولمدیغدن
اومصرع اکثریا قافیه دن آزاده قالیر . اوچنجی مصراعی دخی

[*] عروضیون اصطلاحنده (خرم) (مفاعیلن) رکننک ممینی اسقاط
ایتمکدر . بوحده (فاعیلن) قالیر . آنک برینه (مفعولن) اقامه اولنور .
(خرم) دخی (مفاعیلن) ک ممی ایله نوننی اسقاط ایتمکدر . بوحده (فاعیلن)
قالیر . آنک برینه ده (مفعول) اقامه اولنور .

قلم اولسون الی اول کاتب بد تخریرک
کہ فساد رقی سورمزی شور ایلر

کاه حرف سستویله ایدر نادری نار
کاه برنقطه قصور یله کوزی کور ایلر

فضولی

دست کوتاه مزی اتمه مش ابته رسا
منبع لطفی یوقسه المزله قاپارز

بزه ویرسونمی خدا آب حیات توفیق
خضری بولسقره ظلمتده کلاهن قاپارز

عزت ملا

یارب نه اک-یلیدی دریای عزتکدن
پیمانہ وجوده زهر اب طولمسیدی

آزاده سر اولوردم آسیب درد و غمدن
یادهره کلسیدیم یا عقلم اولمسیدی

ضیا پاشا

ارزان متاع فضل وهتر تا اورتبه کیم
بیک معرفت زمانه ده بر آفرینه در

انسی دهر هر هنره آفرین و پرر
یارب بو آفرین نه توکنمز خزینه در

نابی

لسقوفجہلی غالب بیک :

تجلی برق اورر پریر سواد داغ جامدن
جهانده طور عشقم نور آقار هر کلاستاندن

مشایه اولدی بولوتلرله طالفه‌لر طاغیر
دیش اولسه بیجا کوهسار طالفه‌لره

ذلکله چار پشه جق‌لر صائیرده دیر انسان
تمونه غضب کردکار طالفه‌لره

صفا بو بویه دوام ائیز کلنجه ربیع
سکونت آزر اولور بی قرار طالفه‌لره

قطعه — مطلبی مصرع اولمدینی حالده بیکتافی اولان قطعه

نظمدر .

اقلی ایکی بیت اولور .

برقاج مثال :

نوك فلكده در همیشه
خاك قدمكده در دمادم
ايناز كف كايم عمران
آثار دم مسیح مریم

حالتی

گرم مقاطعه‌سی تا زمان حاتم‌دن
قالوب مزادده بر کیمه اولدی طالب
کیمک خودتعالی‌ایی وار آنی آله‌جق
مکر جناب . . . . . اوله راغب

خاکی

ردیفش شعر سویا مکدن قولای کلیر . چونکه مضامینی ردیف
جذب ایدر . طبیعتده آنک جاذبهسنه قایلیر کیدر . بونک
ایچوندرکه اکثریا مردف اولان غزللر یک آهنگ اوله ماز .
شاعرک تعقیب ایتمک ایستدیکی مضمون ردیفه یا خود ردیف
اومضمونه او یماز . بورجه ایله سویلنیلن غزل ردیف اسارتی
تختنده اوله رق اتمام ایدیلیر . میدانه یتداری مضامین مختلفه یی
حاوی برشی چیقار . مردف اولیان غزللرده ایسه وزندن
صوکره یالکز قافیله ناله سی بولنه جغندن تعقیب مضمونده او قدر
کوجلک چکلمز . بنهء غایه بلاغتجه متساوی اولان وبری
مردف ، دیکری غیر مردف بولسان ایکی غزلدن برنجیسی
ایکنجیدنه ترجیح اولنور .

شوراسی ده او بودناملیدرکه بعضاً ردیف مضامین ایساتک
یکدیگره مرتبط اولسنی ایحاب ایدر ، مثلا (کوزلرک) ردیفلی
برغزلده ایراد ایدیله جک مضامین هب کوزلره ناظر اولمق
طبیعی اوله جغندن او غزل یک آهنگ دینله جک صورتده وجوده
کتیریلیر . بالاده مندرج اولان (کللره) ردیفلی غزل بوقیلدندر .
اسماعیل صفا اقدینک غزل آیسیده او بولده در :

سحابلر اولیور قطره بار طالعلمره

همجوم ایدیب طور یور روزکار طالعلمره

شو بحر اعظم طوفانخروشه دقت ایدک

یاقک شو طالعلمره ، دهشت نثار طالعلمره

سکا ای نور مجسم نیجه تشبیه ایدیم
یوق ایکن وجه شبه تازه نهال چنی

او بوارر جامه سبزین ورقله رونق
سن ایسه احسن اولورسین چیقاروب پرهنی

قطعه سی بوغزلك صوك بیتلرندن اقتباس ایدلمش اوله بیلیر .

ابن کمالک اولمق اوزره مشهور اولان بوقطعه نی مستطرف
مترجمی اسعد اندی « خلی سال اول بوققیر ابن هلال صابینک
کریک اخذ طریقله ارلسون کریک توارر قیاندن بولنسون
بیتین اخیرین مذکورین معناسنده برقطعه سی کورمش اولوب
« سکا ای روح مجرد نیجه تشبیه ایدیم — یوق ایکن وجه شبه
تازه نهال چنی — او بولور کسوه سبزین ورقله رونق — سن
ایسه احسن اولورسین چیقاروب پرهنی » نظم ساده معناسیله
ترجمه به جرات ایتشیدی « دهرک نمسه مک ایستمشدر .

مردف شعر سویله مک خصوصی دخی بزه شعرای عجمدن
انتقال ایتمشدر . بلغای عربک اشعارنده ردیف کورلمز . بونکله
برابر مردف اولا شعرک کنسینه مخصوص برلطافتی اولدینی
انکار ایدیله مز . مثالا مردف برغزل بلغک مطامعی اوقوندینی
وقت آتی آتیب ایدن بیتلرده ردیفک نصل برمهاتله تکرار
ایدلرکنی کورمکه طبیعت ماشوق اولور . ردیف تکرار ایتدیکجه
تشوق آرتار . ردیفسز شعرده ایسه بو حالت بولتماز . آنده بالکر
قافیه ذوق واردر . حال بوکه طبیعتله ردیفلی شعر سویلمک

غزلك هر بپتنده باشقه برشیدن دم اورمق معرفتی بزه
 شعرای عجمدن انتقال ایشمدر . عرب شاعر لری غزلی يك
 آهنگ دیدیکمز یولده سویلر لر . آنلرك اثرینه اقتفا ایتملی ایدك .
 بر عرب شاعرینك شوغزلی (عبث) ایله باشلیور ایسه ده
 يك آهنگ اولدیغندن لذتله او قونیور :

عبث النسیم بقده فتأودا
 وسری الحیاء بخده فتوردا
 رشأ تقرد فيه قلی بالهوی
 لما غدا بجماله متفردا
 قاسوه بالفصن الرطیب جهالة
 تالله قد ظلم المشبه فاعتدی
 حسن الغصون اذا اكتست اوراقها
 وتراه احسن ما يكون مجردا

دیورکه :

— سودیکمک قامت نازکی نفخات نسیمک لابلالیله ایلمسندن
 تمایل ایلدی . رحسار لطیفی سریان شرم ایله فی الحال کلکون
 اولدی . او برغزال بی مشالدرکه کوزللكده تقرد ایدنجه کوکلم
 دخی عشقمنده متفرد اولمشدر . کندیسنگ قد موزوتی جهل
 ایله نهال تازیه تشبیه ایتدیلر . بوتشبهی ایدلر والله حدی
 تجاوزله ظلم ایلدیلر ! تازیه نهالدرک حسنی سبزپوش اوراق
 اولمیزیله قائمدر . حال بوکه سودیکم لباسدن تجرد ایتدکجه ده
 کوزل اولور .

ابتدکده قصیده سر آغاز
تا آخره دک اولور بک آواز

دیمش ایدی .

برغزل هیئت مجموعه سیله مقبول اولمق ایچون یا بک آهنگ
اوللی یا خود ابیاتنک محتوی اولدینی افکار بر برینه بک آهنگ
دینیه بک درجه لرده متقارب بولنلیدر . مثلاً ندیمک :

ناز اولور دمبسته چشم نیم خوابکدن سنک
شرم ایدر رنگ تبسم لعل ناپکدن سنک

کبی نازک بر مطلع ایله موشح اولان غزلنده خطابنی زاهد
چویره رک :

زاهدا ممدور طوت جلدکده ثلث وار برار
غلظتک فہم اوانور حجم کتا بکدن سنک

دیه جکی کیمک خاطرینه کلیر ؟

ینه مشار الیهک :

لعل ناپک چاشنی سنج کتاب ایتمز میسین
لطف ایدوب قهر ایله اولسون بر جواب ایتمز میسین

مطلعندن صکره :

قامتن سیر ایله انصاف ایت او بالا مصرعی
زاهدا سن شاعر اولهک انتخاب ایتمز میسین

دیمسی دخی بک مناسبتلی دکل ایسه ده طبیعتہ یوقاریکی قدر
کران کلیر .

یازمش اولدینی شو تحف غزل دخی بومیخته خاطره کله جک
آتاردندر .

غزلسراق ایچون قلبه امل کلدی
بش اون دقیقه ده میدانه برغزل کلدی
بکندم بونی کوزدن کچیردیکم آنده
اوسوزلرک یکا معناسی مبتدل کلدی
اوت شو ارج سنه اول یازمش آتارم
حقیقه بکا بوندن دها کوزل کلدی
ینابری نه قدر وارسه بنده شعره هوس
توکندی هپسی همان طبعمه کسل کلدی
صفا بو حاله نصل بن تأسف ایتیم
یازیقی طبیعت شعریه مه لال کلدی

بو یله بیتلری آردسند ارباط معنوی بولمق اوزره یازیلان
غزللره (یک آهنگ) عنوانی ویرلایدیر . کچنلرده (رنک)
ردیقلی برغزله دائر بیان ملاحظه ایتدیکمز صیر، ده :

یک آهنگ

کوزل اما غزل رنک یک آهنگ دکل

دیمش ایدک . (یک آواز) تعیری ایسه باشدن آشاغی به قدر بر
قوتده سو یانلمش منظومه لره تخصیص ایدلایدیر . بعض منظوماتک
ایتدالرنده کی بیتلر قوتل اولورده آلت طرفلری ضعیف
دوشمکه باشلار . ایسته او یله منظومه لر خنده «یک آواز دکل»
دینیلیر . ضیا یاشا نقی وصفده :

یک آواز

مظهر اولمش التفات حضرت بیغمبره
 منعطفدر دیده تقدیس امت کلره
 کلسـتانه رونق دیکر ویرر هرغنجـه سی
 دینسهده شایسته در ازهار جنت کلره
 افتخار ایلر وجودیله شهنشاه بهار
 فیض رنکین طبیعتدر طراوت کلره

شیخوصفی

§

سنگ عشقک ای دلربا بر بلادر
 او مبرم یلایه کوکل مبتلادر
 بیایرسین که سندن دریغ ایلم بن
 یولنده سنگ ایشته جام فدادر
 نیچون کریمه می او یله تعیب ایدرسین
 نصل آغلام بن بو بر ابتلادر
 یا بن آغلا دجه نیچون سن کولرسین
 بوخنده ک سنگ طوغریسی نابجادر
 وفلسزق ایتمکده سین بو یله اما
 ینه بن دیم سودیکم بی وفادر
 غریم ولوم جنادیده می بن
 صفا کوردیکم یوقدر اسم صفا

اسماعیل صفا

کنج شاعر اسماعیل صفا افندینک (تأسف) عنوانیه

بندن کورینوب جهانیه
برهان علوشانم اوارک

دیگر :

ای عشق یا قارسه ک ایشته جانم
یاق دیردم اولیدی خانمانم
و یردک خنجان دل و دماغه
صارصلدی زمینم آسمانم
بر عالم ذوقکه و یرردم
باری کبی اولسه بیک جهانم
خضر اولسه ایدم ایدردم ایشار
راهکده حیات جاودانم
عالمده قایر سنکله نامم
محو اولسه ده جسم ناتوانم

عصر مزده ظهور ایدن مجادلات ادبیه اکثریت اوزره
حد معروفک خارچنده کورنمش ایسه ده آرزویه موافق بعض
نتایج دخی آنتاج ایلمشدر . ایشته ابیاتی آره سنده ارتباط
معنوی بولنه جق صورتده غزل سوبلمک هوسنک تعمیم
درجه سنه کله سی او جمله دندر .

ایکی مثال :

رنک بخش لطف اولوب فیاض قدرت کللره
لؤ لؤ شبنم ایله و یرمش لطافت کللره
اول نه خوش رنک لطافتدرکه ارباب صفا
منشرح اولمقده در ایتدیجه دقت کللره

تعلق ایدن مضامین ایله تزیین ایدمک موافق طبیعت اولدیغی حالده اکثر شعرا بو طریقه دن عدول ایدهرک غزل ایله قطعاً مناسبی اولماق لازم کفن سیاسیاته وارنجیه به قدر هر درلو افکاری غزل میاننده ایراد ایامشله. مثلاً سکزیتلی برغزله باقیلیر، ایچنده سکز درلو فکر کوریلور .

بویله غزللرک بیتلری غزته نسخه لرینک حاوی اولدیغی مختلف بندلره بکزر . اوفکرلر بعضاً یکدیگره مناقض ده اولور . دیمک که شاعر غزلده نصریع مطلع ایله قافیه دن باشقه برشی کوزتمک لزوم کورمیور ، وزن وقافیه نك سوقنه تابع اوله رق عقلنه کلنی یاز یور . بز دخی شمدی به قدر بومساکده برخیلی غزل یازدق . بوزلرک ایچنده تصادفی اوله رق بیتلری بیننده ارتباط معنوی اولانارده بولنور .

مثال :

ای عشق بلای جانم اولدک
 آنشزن دودمانم اولدک
 اول او جهان مستردن
 کادک الم نهانم اولدک
 اظهار ایچون آتش درونی
 آتش فکنن زبانه اولدک
 چوق کچمدی باشلادک ظهوره
 دنیاره داستام اولدک

کردشن کوردجکه ساقی ملایم مشربک
« آرزو سرکشته فکر محال ایلرینی »

حسرت چشمکله بن خاک سیاه اولسهم دخی
بخت آخر سره چشم غزال ایلرینی

کوییا بیلز اقدم بنده دیرینه سن
کیم ندیما بومیدر دیو سوال ایلرینی

بوظیره ندیمک اک کوزل غزللرندن معدوددر . فضولی به
پرولاک یولنده یازلدینی ایچون کندیسنک سائر غزللرنده کوچ
بولنه بيله جک برتائیری ده حائر بولنیور احتمال که فضولینک
غزلندن پارلاق کورینور . نه قدر پارلاق اولسه سوزش جهتیله
آدن خیلی آشاغی قالیر . فضولی غزلنده مغل سوزش اوله جق
هیچ برشی سو یولمدیکی حاله . ندیم نظیره سنده تضمین بیتیه
مقطعه سوزشی اخلال ایش . فضولینک « آرزو سرکشته فکر
محال ایلری » فکرینی « کردشن کوردجکه ساقی ملایم مشربک »
توقیتیه سیله تقید بر شو خلق ، تمیر دیگرله : پرده برونلق
اولیور . مقطع محتوی اولدینی مال ایسه ساده بر شطارت
ندیمان دن عبارت بولنیور . بناء عایه نظیره نک ابیات سائر سنده
وجودی تخیل اولنان جدیت افاده به کلی خلل کلیور . تضمین
بیتیه مقطع آردن جیقارلسه نظیره به بر نظیره صحیحه نظریله
باقیه بيله جک .

بالاده افاده اولندیغی اوزره غزل اساساً حسن وعشقه

ضعف طالع مانع توفیق اولور هر نیجه کیم
 التفاتک آرزو مند وصال ایلر بنی
 بن کدا سن شاهه یار اولمق یوق اما نیلیم
 آرزو سرکشته فکر محال ایلر بنی
 تیر غمزه ک آتمه کیم باغرم دلر قانم دو ککر
 عقد زلفک آچه کیم آشفته حال ایلر بنی
 دهر وقف ایتمش بنی نوریس جوانلر عشقنه
 هر یقن مهوش اسیر خط وخال ایلر بنی
 ای فضولی قیلزم ترک طریق عشق کیم
 بو فضیلت داخل اهل کمال ایلر بنی

§

بوس لعلک شو یله سیراب زلال ایلر بنی
 کیم کورن آب حیات ایچمش خیال ایلر بنی
 شاعره سوز بولغه منت نه اما نیلیم
 آه کیم حیرت سنی کوردکجه لال ایلر بنی
 سودیکم جام میه حاجت نه در لعل لبک
 پر شکر خندیده مست بی مجال ایلر بنی
 باغده زلف و رخک آ کدکجه بو کیمدر دیو
 سنبل وکل بیری بیردن سوال ایلر بنی
 نکمت زلفکله کلدکجه نسیم نوبهار
 طره سنبل صفت آشفته حال ایلر بنی
 ناتوانم شو یله چشمک حسرتدن کیم کهی
 سایه مژگان آهو باعمال ایلر بنی

دامگاه عشق‌دین طوت برکنار ای مرغ دل
صینه‌دن سنک ملامت‌دن پر و بالک سنک

سایه وش چوقدن فضولی خاک یایک یاصلانیر
اول امید ایله که برکون اوله پامالک سنک

سائر غزلسرا شاعر لر مزک آثاری ایچنده بوتأثریده بر
غزل بوله بیلمیر میز ؟
اربابنه :

« یک بیت عاشقانه به از صد قصیده است »

دیدترن بووادیده اظهار کمال ایده بیلمک طبیعتده شاعر لکه
عاشق‌لغک اجتماعنه متوقف اولدیغندن هر شاعر م دینه میسر
اولماز .

طرز افاده‌نک غایت جدی اولسی بووادینک شرائط اساسیه-
سندندر . ولو پاک جزئی اولسون هزل جهتته میل ایدلدیکی کبی
غرامیاتک الکبیرک مزیت معنویه سی اولان سوزش تباعد ایدر .
مثلا اندرونی واصفک غزلیاتنده سوزشدن همان هیچ اثر
کورلمز ، چونکه هزلیات مقوله سندندر .

فضولی ایله ندیمک شوغزل لرینی مقایسه ایدم :

حیرت ای بت صورتک کوردکده لال ایلر بنی
صورت حالم کورن صورت خیال ایلر بنی
مهر صالمازسین ، نکا رحم ایلمزسین بونجه کیم
سایه تک سودای زلفک پایمال ایلر بنی

غزال غزل صیدی آسان دکل
غزل منگری اهل عرفان دکل

غزل بیلدیرر شاعرك قدر تن
غزل آرتیرر ناظمك شهر تن

کوکل کرچه اشعاره چوق رسم وار
غزل رسمن ایت جمله دن اختیار

که هر محفلک زینتیدر غزل
خرد مندلر صنعتیدر غزل

غزل دی که مشهور دوران اوله
اوقرمقده یازمقده آسان اوله

نشیددسیله اقسام شعر آردسندله غزلک درجه اهمیتینی کوسترمک
ایسته مش اولان فضولی تفرد ایتمشدر . کندی نیت از جمله شو
غزلی اوقویه لم :

قیلدی زلفک تک پریشان حالمی خالک سنک
برکون ای بی درد صورمازسین نه درحالک سنک

کیتدی باشکدن کوکل اول سرو قدک سایه سی
آغلاکیم ادباره تبدیل اولدی اقبالک سنک

زینت ایچون جسم دیوارنده قیلمازدم یرین
چکم سیدی عشق جان اوحنده تمثالک سنک

تیز چکمز سین جفا تیغن بی اولدرمه که
اولدیرر برکرن بی آخر بو اهماک سنک

غرق خوناب جکر قیلمش کوزم مرده لمرین
آرزوی خال مشکین ورخ آلاک سنک

اولدی آب و تاب فیض طبعم طبع فیضیده
ایدردی فیضه مستغرق سواد ملک لاهوری

دیلمکه بکزه مز .

بومسلکده مشار الیه پیرو اولانلر دها زیاده غرائب نمالق.

ایتمشلددر . مثلاً :

لاملایی بر ایدر ادخنة فحم امل
مطبخ جودی اگر آجسه سپهره با نك

دینلمش . معناسی شو اولیور :

— مطبخ جودی سپهره باجه آجسه لاملایی امل کوموری،

دومالیری طولیدرر . فقط آچیور . . . . .

غزل — مطلعی مصرع اوله رق طرز مخصوصده یازیلان

نظمدر .

اقلی درت ویا بش ، اکثر اون ویا اون بش بیت اولور .

غزل اساساً حسن و عشقه تعلق ایدن مضامین ایله ترین

ایدیلیرکه بووادیده یازیلان غزللر شعرک (گرامیات) تعبیر

اولنان و صرف حسیات عاشقانه تصاویرندن عبارت بولنان

قسمندن صایلیر . بووادیده :

غزلدر صفا بخش امل نظر

غزلدر کل بوستان هنر

تنظیم اولنور . شمديکي شاعرک عالمی بويله غایت محدود بر
دائرہ دن عبارت اولق ایستیمور . ضیا پاشانک دیدیکی کبی :

محدود میدر دیار افکار

تفعی بی اودائرہ دن چیقار میان شی بولندیغی زمانک حکمیدر .
یوقسه اوقوتده برشاعر میلان طبیعتنه نظراً مثلاً عثمانلی محاربات
مشهوره سنی تاریخ طرزنده وپک پارلاق بر صورتده نظم ایده رک
یزه حسیات مایه ایله مشحون برظفر نامه بدایع نمون براقه
میلردی .

مشار الیهک قصائدنده بعض غلطات لفظیه کورلدیکی کبی بر
خیلی غرائب معنویه دخی بولنور . مثلاً دیرکه :

کر اولسه فیض حکم عدل ودادی عالمه شامل
ایدردی بجه کبک دری شهباز ایله بازی
کر اولسه همتی عاجز نواز و تقویت کستر
کبو تر حره شاهین کیبی صید ایلردی شهبازی

برسی چیقوب دیه بیلیرکه :

شاعر بوسوز لرله مدح ایتمک ایستدیکی ذاتی ذم ایدیور .
«کر اولسه» دییور . دیمک که اوزانک نه فیض عدالتی عالمه
شامل اولمش ، نه ده همتی عاجز نواز و تقویت کستر !

بفعلیده بويله شیلر آزدکلدر . فقط شوراسنه دقت ایتمی که

یونلر :

بونکله برابر شم دیلارده نفعی مسلکی همان بالکلیه کوزدن
 دو شمشدر . نفعیانه برقصیده سویلمک پهوده اختیار کافت
 ایلمک قیلندن عد اولنیور . « نفعی موده سی کجادی » دینیلور .
 صحیحاً کجادی . طرز جدید ادبیات شعرک طبیعت موافق بدایع
 فکریه مصوری اولق لازم کله جکئی میدانه قویدی . بوندن
 بویه نفعی مسلکنک اعاده اقبالی قابل دکلدز . شوخالده بوندن
 بویه دخی نفعی کبی برشاعر یتشمک احتمالی قلمدی دیمک
 اولور . افکاره بودرجه لرده تحول کلدکن صکره عمرینی الی
 آلتش یکنسق قصیده ایله سکز اون غزلدن عبارت اولق
 مرتبه سنده بر مجموعه میدانه کتیرمک اوغرنده صرف ایده جک
 برشاعر مقتدر بواق نعل ممکن اولور ؟ بوندن بویه
 یتیشه جک شاعر لر مز بدایع فکریه نه کبی شیلردن عبارت ایسه
 آنلری بزه کوستر جک زمینلر بوله رق ونقط ادبیات غریبه دن
 استفاضه نامیله :

دیوانه چه سوزلری دیتکدر ادبیات

آثار ترقی دیوروز بز بوکا هیات !

دیدیره جک معناسز لاقیردیار سویلمک سوداسنده بولنیه رق

ملتمزه ، دولت مزه کرچکدن خدمت ایده جکار .

نفعینک قصیده لری ایچون « یکنسق » دیوروز . اوت

اوله در . هر قصیده سی تشیب ، توصیف ، فخریه ، هجویه ، دعا

ماده لرندن عبارتدر دینیه بیلیر . ذاتاً قصیده بوا سلوب اوزره

تاج
مشمتم بولنان بیته (تاج) عنوانی ویریلیر . آندن صکره دعا
کلیر . نفعینک سلطان عثمان و صفنده کی قصیده سنک آشاغیده
کوستریلن صوک بیتلری کی :

باشلا شمدن صکره ای نغمی دعای دولته
بر دعا ایت کیم اوله حسن قبولک مظهری
ایلیه تاخسرو صاحبقران شرق و غرب
اشهب زریالهنک صبح ایله جولانگری
حق سر افراز ایلسون رایات دین و دولت
قنده عزم ایلسه اولسون فتح و نصرت رهبری
ایلدیجه عزم میدان غزا اول قدم
پایمال اولسون بولنده دشمن دینک سری

انتهی

معروف اولدینی اوزره بزده اکی پارلاق قصیده سویلین
شاعر نفعیدر . صکره دن بووادیده مشار الیه یتشمش ، حتی
یا قلاشمش بر شاعر کورده مشدر . بر مقاله مزده دیدیکمز وجه
ایله عصر مزده نغمی ایله اکی زیاده اوغراشالردن بری قوت
طبعی ، کفایت دانی کندیسنی بیئلرک مسلمی اولان اسماعیل
پشازاده صاحب دیوان حتی بک افندیدر . مقایسه اولنسون :
نغمی ایله آردلرند خیلی مسافه اولدینی کوریلور . بوراسنی
کندوده هر زمان انتراف ایدر . حال بوکه نفعیدن صکره کلن
ارباب نظم ایچنده اقتدار شاعرانه جه حتی بکه معادل
طویله بیله جک پک آز آدم بوانه بیلیر .

ناز و شیرزه بله که آغوشمه جانانه کلیر
سینانی لی بچوب تا حرم جانه کلیر

دیه برغزل ایله ابتدا ایتمشدر . نفی :

شکر کیم بر بارگاه لطفه قیلم انتاب

مصراعیه باشلایان قصیده سنک آخرینه قریب :

کوز اوچیه عاشقه که لطف ایدر کاهی عتاب
برسؤاله یر قوماز اول غمزه حاضر جواب

مطلعی غزل سویلمشدر . بویکنجی صورت اکثریت اوزره
دها مطبوع دوشر .

قصیده ده مقصده انتقال ایچون مناسبت پیدا ایدن یته
(کر یز) یا خود (کر یز گاه) تعیر اولنور . ندیمک مشهور قصیده
رأیه سنده کی :

کر یز
کر یز گاه

دید کی برایکی بیت القصید کیم اولمش
آنکله حضرت صدر کرینه خدمتکار

بیتی کبی . بونی متعاقب مقصدی اولان ابراهیم پاشا وصفنه
(جناب) ی یا خود (حضرت) ی زائد کورینن :

جناب حضرت دستور آسمان مسند
که مهر ذاته بر کرد بالش زرتار

بیتیه کیرشمشدر .

قصیده ده اکثر یا کر یزدن صکره کلوب شاعراک مخلصنی

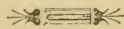
فلك حسن ترا از حسن يوسف کرده کلکون تر
که رنگین تر کند شاعر زمطلع حسن مطلع را
قولنجه شاعر بویقی مطلعدن دها کوزل سویلمکه چالیشر .

مقطع — بر منظومه نك نهایتده اولان بیتدر .

بوتعبیر اکثریا غزل حقتنده قوللانیلیر .

مطلعك آلت طرفنده کی بیته (حسن مطلع) دیندیکی کبی

مقطعك اوست طرفنده کی بیته دخی (حسن مقطع) دینیلیر .
شاعر بونك ده حسن تنظیمنه صرف همت ایدر . مثلاً یدی
بیتلی برغزلده بر حسن مطلع اتخاذ ایلد کدن صکره مقطعدن
باشقه الده قاله جق درت بیتك اک کوزلنه مقطعك اوزرنده بر
تعین ایتمک داب دیرین شعرادر .

قصیده — مطاعی مصرع اوله رق اون بشدن زیاده بر قافیه

اوزره سویلنمش بیتدن متشکل اولان نظمدر .

ابیات قصیده نك اقلی اوتوز بر ، اکثری طقسان طقوز

اولور . ایکیمی ادرته سی بر مقدار ایتمک اعلادر .

(مجموعء معلم) ده ملاحظه آتیه در میان ایدلش ایدی :

قصیده اکثریا مدایح اکبری متضمن اولور . بعضاً اولنده

و یا آخرینه قریب تغزل ایدیلیر . ندیم (کلیر) ردیفی قصیده سنه :

فضولی به پیرو اوله بیلیر میم ؟

ای تعالی ایلد کجه ایلین حیران بنی
 خاک پای ایتدی سکا میل علو شان بنی
 خاک پایک اوله دن آسودکی بولماز تم
 عالم بالا یه سوق ایلر بو علوی جان بنی
 شعله بارم ، دوردن سیر ایلسون یاران بنی
 ایتدی هجران آتشی سیار برو لقان بنی
 لطفنه لایق کوروب اولدرمدی جانان بنی
 شمعی هر ساعت آنکچون اولدیرر هجران بنی
 غمزه سی رؤ یاده اولسون ایسون قربان بنی
 تگری حقیچون او یوت بر لحظه ای افغان بنی
 و یرمه ای آرام جان بیهوده زحمت تیغکه
 جسمدن تجرید ایدر بر جنبش مژگان بنی
 دوندی بر کرداب خونینه کوزمده کائنات
 کردش چشمک خیالی قیلدی سرکردان بنی
 دوستم دور وصالکده عجب خوشحال ایدم
 باق نه حاله قویدی عهدندن دونوب دوران بنی

برمنظومه نك مصرع اولمیان ايلك بیتنه دخی (مطلع) دینیا له -

بیلیر .

برده (حسن مطلع) تعیری واردرکه غزلده مطلعی تعقیب
 ایدن بیت رنگینک عنوانیدر . شوکت فراهینک :

حسن مطلع

علی الاطلاق (مطلع) دیندیکی کبی بالاده کوستریلن معنی
 آکلاشیلیر . قصیده وغزل آره لرنده تجدید کلام یولوو ایراد
 اولتان مصرع بیتلره دخی (مطلع) نامی ویر یلیرسهده بونلر
 مرتبه لرینه کوره (مطلع ثانی، مطلع ثالث) طرزنده تقیید اولتور.
 شو حالده منظومه نك الك باشده کی مطلعنه (مطلع اول) دینلمک
 لازم کلیر .

بردن زیاده مطعی حاوی اولان شعره قصیده ویا منظومه
 اعتباریله (ذات المطالع)، نظم ویا شعر اعتباریله (ذوالمطالع)
 تعیر اولتور.

ندیم :

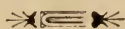
حبذا ای تاج وتختک مایه زب و فری
 عالمک آرایشی ملکک طراز و زیوری

بیتله مصدر اولان قصیده سنده طور آتی ایله تجدید مطلع
 آتمشدر :

جست وجوی معنی* وصفکله عقل وفکر وفهم
 کشت ایدرکن زیر و بالای سپهری سرسری
 راست کلدی بیک اندیشه م بوغرا مطلع
 چرخ چارمدن اوته عرش معلادن بری
 دست قهرکده رخ چرخ کهن نیلوفری
 باغ اطفکده بهشت هشت برورد طری

شوده غزل ایچون برمثال اوله بیلیر :

(ائتلاف) مبحثده (رقت) ه مثال اوله رق ایراد ایدلمش
اولان (صوك تشيه) عنوانلی منظومه دخی بوقیلدندر .

فرد — مصرع اولیان تک بیتدر .

فرد

مصرع اولور ایسه (مطلع) نامنی آلیر . فرده (مفرد)
دخی دینیلیر . حتی جمعی لازم کلنجه (افراد) یاخود (فردات)
دینلمیه رك (مفردات) تعیری قوللانیلیر .

مفرد

مفرد جالب نظر دقت بر مضمونی مشتمل بولتملیدر که تحریره
شایان کورلسون . بوقسه ناینک، ندیک :

نشاط وصلت ایله یاره قارشی سینه مزی
طورر طورر دوکرز طبل عیدگاه کبی

و :

بزمده سازینه مضراب اوروبینه مطرب
سمند شوقی چت ابتدی ناز یانه ایله
مفردلری کبی شیلر حقیقت حالده یازمغه دکمز .

مطلع — بر منظومه تک ایلك بیت مصرعیدر .

مطلع

بوتعیر قصیده ، خصوصیه غزل حقدده زیاده استعمال
اولنور .

ایکنجی اعتراضده شویله جواب ویریه بیلیر :

— برجسته برمصراع مدحده مبالغه مقصدینه منی مجازاً
(شه بیت) یاخود (بیت قصید) مثابهسنده طوتیه بیلیر .
برنجی اعتراضه دخی (شه) افظنك (بیت قصید) مفهومی
ناکید اچون کتیرلش اولدینی دره یان ایدیلهرک جواب ویریه
بیلیرسهده دیکر ایکی جوابدن دها ضعیف دوشر .

تصریح — بیت هر ایکی مصراعنی قافیه دار قیلیمقدر .
او یولده یازیلان بیته (مصرع) دینیلیر . اکرم بک افندینک
منظومه آتیه سنی تشکیل ایدن بیتلر هپ مصرعدر .

بویله ده شعر یاز یله بیلیر یا

هچ بردم سننر اولاق ایسته منر جانم بنم ،
اولدی کویا تاب حسنک نور ایمانم بنم ،
جورک اولماز کاسر شوق فراوانم بنم ؛
راحت ایتمر محنتک کور منسه وجدانم بنم ؛
متصل عالمده ایتسون کر به چشمانم بنم ؛
راضیم یانسون مؤبد قلب سوزانم بنم ؛
موت طوتسون دامنم ، خسران کر بیانم بنم ؛
ترک ایدر سه م عشقکی ای مهر تابانم بنم !

کاظم پاشانک :

بر غزل طرح ایده‌یم لعل لبک وصفنده
اوله هر مصرع بر جسته‌سی شه بیت قصید

بیتنه اوچ صورتله اعتراض ایدلشدور :

اولاً سه (شه بیت) ایله (بیت قصید) آیری آیری ایکی
تعبیر اولدینی حالده بونلری مزج ایده‌رک (شه بیت قصید) دیمک
یولسزدور. (شه بیت) دینلنجه (قصید) ک ، (بیت قصید) دینلنجه ده
(شه) ک لزومی قالماز . مصراع :

اوله هر مصرع بر جسته‌سی بر بیت قصید

• صورتنده یازیله بیلردی .

ثانیاً - مصرع بر جسته (شه بیت) اوله میه جفی کبی (بیت قصید) ده
اوله ماز . بیته مخصوص اولان بر عنوان مصرعه نصلی ویر یله بیلیر ؟
ثالثاً - (شه بیت) غزلده اولور ایسه ده (بیت قصید)
قیصده ده بونلور . حال بوکه « بر غزل طرح ایده‌یم » دینیلور .

اوچنچی اعتراضه شو یله جواب ویر یله بیلیر :

• - شاعرک « طرح ایده‌یم » دیدیکی غزل امام علی (کرم -
الله وجهه » وصفنده کی بر قصیده‌سی میاننده اولدیفندن بونلر
بولنه جق بر جسته مصراعلرینه اوقصیده ده بولنه جفی جهتله بونلر
(بیت قصید) دیمک نایمحل اولمامش اولور .

اولدیغندن بیت عد اولنه ماز . بناءً علیه بیتک تعریفنده « ایکی
مصراعدن مرکب نظم » دیمک ناقص اولور .
بر بییتی تشکیل ایدن مصراعلرک یکدیگرله مقفی اولسی
شرط دکلدور . مثلاً :

چوقیدر اولدیسه مهرکدن سویدا غرق نور
سن کلدیم بن ، نه وار اولسه سراپا غرق نور

نظمی بر بیت :

شوق رؤیتدن نصل برق جهان اولماز کلیم
سینه پر آتش ، نظر کاهنده سینا غرق نور

نظمی ده ینه بر بیتدر .

بر قصیده نکه پارلاق عد اولنان بیته (بیت القصید) عنوانی
ویریلیر . مترجم قاموس دیرکه :

— بیت القصید منی علیه اولان بیتدرکه ابیات سائرهدن
رنکین وجودت طبعه تصادفاه دلنشین اولور . نیته کیم دیمشلدور :
قصیده ده بر اولور بیت نادر المضمون »

کذلک برغزلک اک پارلاق عد اولنان بیته (بیت الغزل)
اطلاق اولنور .

(بیت الغزل) ه بدل (شاه بیت) و (شه بیت) تعیرلری دخی
شه بیت . قوللانیلیر .

مثال :

اشعاری لطیف لیک آزدی
بر برجسته قصیده یازدی
ضیا پاشا

دیگر :

تقیج ایدر سوزی اودانا
برجسته در آنده لفظ و ما
وله

یازمقدمه اولدیغمز لغت کتابنده شویله دیمش ایدک :

— برجسته تعیری اکثریا اشعار و افکار حقیقه قوللانیلیر .
مثلا (شعر برجسته ، مصراع برجسته ، فکر برجسته) دینیلیر .
انسان بعضاً کمال سهولته بر شعر سویلرکه باشقه وقت نه قدر
چالشسه انک کبی سویله مز . کذلک بعضاً کندی کندینه ذهنه
اولیه بر فکر کلیرکه معنادک فوقنده عد اولنور . ایشته اصل
(برجسته) اودرلو شعرلره ، اودرلو فکرلره دینیلیر »

بیت — بروزنده اولان ایکی مصراعدن متشکل نظامدر .

بیت

متحدالوزن اولیان ایکی مصراعدن تشکل ایدن نظمه بیت

دینیلره مز . مثلاً روح البیان صاحبی اسماعیل حقیقک :

نیته کیم شمس عزم قونیه ایدوب
ایلدی ملا جلالی ارشاد

سوزی ایکی مصراعدن متشکل ایسهده مصراعنر مختلفالوزن

مضحکات دهره بن اواسه مده تصویرم کولر

مصراعى کجى .

قرینى ایله مناسبت معنویه سی اولیوب هر برى باشقه برسوز
عد اولنه جق صورتده واقع اولان مصراعلره دخى (آزاده)
تعبیر اولنور . بودرلو آزاده مصراعلر طبیعت رکیکه انتخابى
آثارنده بولنور .

مثال :

هوس زان یار وار سرده
سر کرانم خمار وار سرده
خواجه نشأت

متین ولطیف اولان مصراعلر (برجسته) ایله توصیف برجسته
ایدیلیر .

مثال :

اگرچه طبع ناچیزانه مده بر مصرع برجسته نظمنه بیله ذره قدر
استعداد اولدیغنی بیلیرایسه مده (باقى قالان بوقبه ده بر خوش صدا ایش)
فخواسنجه اخلافه یادکار اولمق آرزوی خالصانه سیله ...
ضیا پاشا

دیگر :

اگر مقصود اثرسه مصرع برجسته کافیدر
عجب حیرتدهیم بن سد اسکندر خصوصنده راغب پاشا
(برجسته) وصفی مصراعده مخصوص دکلدرد . عمومیت اوزره
اشعار وافکار حقنده استعمال اوانه بیلیر .

یازیلان شیرک سر و بنی اولماز. نه قدر ایی دوشونیلورسه او قدر ایی یازیلیر .

۷ - پرکولقدن احتراز ایتلی . آز سویلملی ، کوزل سویلملی ، چوق سویلین کوزل سویلیه مز .

۸ - انسان کندی شعری حقیقده بر مؤاخذ شدید اولملی که سائر مؤاخذلره بکندیره بیه جک سوز سویلمکه موفق اوله بیلسون . جهل آدمه کندی آثارینی کوزل کوسترر . شعر دن آ کلایانلرک تحسیننه قاپیلازلر آ ناردن اجهل عد اولنور .

۹ - انسان کندنده حس ایتدیگی برفکری ایی یازه ماز . مثلا بر مرثیه حسیات ذاتیه اوزرینه مؤثر اوله رق یازیله بیلیر . ایصهارلامه مزارطاشی یازمق باشقه در .

۱۰ - ممکن اولدینی قدر طبعیلکدن آیرلاملی . هر لطافتی طبعیلکده بولملی .

مصراع — موزون بر پارچه درکه کندیسیمه بحر آمتساوی

مصراع

دیگر موزون بر پارچهیه مقارنتدن بر بیت تشکل ایدر .
بوکله (مصراع) صورتنده دخی قوللانیلیر .

مصراع آزاده قریبی اولمیان ، یعنی تک اولان مصراعه (مصراع آزاده)

دینیلیر . بوندن اوج درت سنه مقدم تبسم حالنده چیقاردیلان بر رسمک المته یازدیغمز :

اتحباب ذوقك انتقال ایده جککری بر صورتده عدول ایدملی .
مع هذا ایجاز مغل سمته کیدلمه ملی .

۳ - طرز افاده ممکن اولدینی قدر تنويع ایدملی . یکطرز اولان بیان اوصاندریجی اولور . موسیقیده تنوع نغمات حسیاتی نه قدر تهییج ایدر ! حال بوکه بردوزی به کیدن بر آهنگ حواسی یورار، اوصاندریر . شعرده بویله در . انشای تحریرده طرز افاده نك حسن تبدیلی مهارت ایستر . ماهرانه اجرا ایدیلیرسه پک لطیف اولور . مهارتکارانه اولمازسه آهنگی بتون بتون بوزار . مثلاً لطائفدن عبارت کبی کورینن بر منظومه نك ایچنده بر حقیقت کوسترمک لازم کلنجه ارانه نك موقع و طرزینی کوزل دوشوره بیلیمک بیوجک بر معرفتدر .

۴ - ساده لک ایچنده صنعت ، صنعت ایچنده ساده لک ارانه سنه چالشملی . صنعت اجبار طبیعت شائبه سندن وارسته بر صورتده اجرا ایدملی . بو یولده اجرا ایدیله میه جک ایسه صنعتسز ساده لک ترجیع اولنملی .

۵ - آهنگلی ، طمطراقلی الفاظ اتحباب ایدملی . فقط اوالفاظ افاده ایدیله جک معانی ایله متناسب اولملی . بعضاً کوزل بر شعر برکله ایله چرکینلشه بیلیر . الفاظ آهنگلی ، طمطراقلی اولوبده معانی عادی اولورسه کولنج اولمغه استعداد کوسترر .

۶ - یازمه دن دوشونملی ، دوشونمه دن یازما ملی . دوشونمکسزین

مع مافیه بویه اثر لرك احباب اقتدار طرفتدن ينه عربی ايله تخمیس ایدلمسنة برشی دینیه مه مک طبیعیدر ..

فن بلاغت ارباندن بعضاری شعری (مرقص ، مطرب ، مقبول ، مسموع ، متروک) نامرلیه بش قسمه تقسیم ایدر لور . مرقص انسانی رقصه کتیره جک درجه لرده لطیف اولان ، مطرب طبیعتیه طرب ویرن ، مقبول قبوله شایان کوریلن . مسموع دیکله نیله بیلن ، متروک ترک ایدیلن طاقیدر .

مرقص
مطرب
مقبول
مسموع
متروک

بوتقسیمی ایدرلر مثاللر ایرادیه اقسام خمسناهک ایضاحته چالشمشرا ایهده طبایع مختلف اولدیغندن بر طبیعتک مرقص عد ایده جکی شعری دیکری مثلا مسموع عد ایده بیله جکی جهتله بو ایده مثال ایرادینه پک لزوم کورلمه منیدر . حتی بر شعرك مطلقا بو بش وصفدن بریله توصیفنه دخی احتیاج ، بلکه ده امکان اولمادیغی ایضاحدن مستغنی کوریلور .

اساتذه طرفندن تنظیم شعره دائر در میان ایدیلن ملاحظاتدن بعضرینک بوراده ایرادینی فائده لی عد ایلدک .:

۱ - معانی قوافی ايله يك آهنگ اولمی . قافیه خاطرلی ایچون حسن جریان معانی یه خلل ویره جک صور اقادیه التفات ایدلملی . دائماً الفاظ معانی یه تابع قیلنملی .

۲ - زوائد تحریرندن اجتناب ايله برابر مقصدنه ایهه تماماً افاده اولنملی . فقط بعض کره دخی تصریح مقصددن

مقتضای قومیتک خارجنه چقیله رق عربه یا خود عجمه
 مخصوص اولوق لازم کلن بعض اوزان اوزره ترجه شعر
 تنظیمی داعیه سینه دوشیلورسه بیهوده اختیار کلفت ایدلمش
 اولور . مثلاً عربک بحر بسیطی اوزره سویلنلمش بر شعر بلیغ
 عربی ارباب ذوقه رقص آور اوله جق بر آهنگ لطیفی حائر
 یولنور . از جمله امام بوصیرینک قصیده برده سی بوله در .
 حال بوکه او مجرد ترجه شعر سویانیه جک اولسه لسانمزد
 او آهنگه عربی کبی استعداد اولدیغندن کلفت حس اولنور .
 لطافت ایسه کلفت ایله اجتماع ایتمز . آثار اسلاف آره سنده
 ترجه یازلمش بر خیلی قصیده برده تخمیساری کور یوز .
 هانکیسنی لذتله اوقویه بیلور ؟ ذاتاً عربی بر شعری ترجه ایله
 تخمیدن ایتمکده نه معنی واردر ؟ مقصد قصیده مبارکه دن استسعاد
 ایسه آنی اوقوملی ، آ کلاملی ، ذوقنه وارملی ، از برله ملی .
 یاننه بر طاقم لزومسن ترجه سوزلر قاتمق مذهب عشاقده
 حرمتسنلک عد اولنور . بر کره (توسل) صاحبک شو تخمیه
 باقکز ! :

چیقار میوب درد دلدن مسالک حرمی
 همیشه یاد ایدوب احباب یار محترمی
 عجب بوکره حسرت بو اشک دمبدمی
 امن تذکره جیران بندی سلم
 مزجت دمعا جری من مقلة بدم

؛ اویمیشمی ؟

بونلر توغل ایله بردرجه یه قدر تصحیح طبیعت ایده بیلیرلر .
 بوخصوصده حکم قومیت دخی نظر دفته آلتیلدر . اقوام
 اسلامیة نك الك مشهورلرندن اولان ولسانلری اسلام ادبیاتنك
 مدار بقاسی بولسان عرب ، عجم ، ترك قوملری مله متحد
 اولدقلری خالد خاتمه بر اولدقلرندن طبیعتلرنده اوزان شعریه یه
 تمایل مسئله سنده آز چوق اختلاف موجوددر . عربك بعض
 بحوری ، خصوصیه فروع بحوردن اولان برچوق اوزانی
 عجمك ، تركك طبیعتنه توافق ایتمز . حتی عیدزاکاتی کبی لغات
 هزلیه جمع ایتمش اولان برعجم لطائفردازی دیمش که :

— النا موزون = شعر عربی .

شوزلرده اوزانك تعریفاتندر :

— الناعر = دزد سخن .

— العروض = اندازه طبع سقیم .

عیدزاکاتی ایسه شاعری شویله تعریف ایدر :

— الشاعر = طامع خود بندر .

بونك ایچوندرکه عجمده عروض مخصوص اتخاذایدلشددر .

یز ایسه اکثر اوزان عجم طبیعتنزه موافق کلدیکندن آریجه

عروض اتخاذه حاجت کورمیهرك عجم عروضی قبول

ایتمشزدر . بونکله برابر شوراسی انودناملی که ، المزده بولسان

عجم عروضنك برترك عروضی شکنه افراغی ایچون طبیعتنزه

تمامیه توافق ایدهجك صورتده نحن تنقیحی لازمه دندر .

کیم ایدردی آرزو محبوب اصغر و صانی [*]
عاشقه زرسزجه رام اولسیدی سیم انداملر

یقتی تدقیق ایندیکی صیرهده مصراع اولی نصیحاً :

کیم ایدردی آرزو محبوب اصغر و صانک سنک

شکته قویش ایدی .

یوندن بر ایکی سنه مقدم ضیا پاشانک :

ایسترایسک آکلامق جهانی
اوکرنملی اوروپا لسانی

یقتی تحریف ایله :

بیلک ایسترسهک جهانی
اوکرن اجنبی لسانی

صورتنده و « ظن ایتمهکه جوابسزقالیرسین ، بزدن بویله آفرینلر
آفرسین » عبارهسنی بیت ظنیله :

ظن ایتمهکه جوابسز قالیرسین
بزدن بویله آفرینلر آفرسین

هیسنده یازانلردخی کورلمش ایدی .

«عوجاج طبیعت احبابندن برطاقی ده وارددرکه کاه صوابده،

اده بولنورلر . مثلاً درت بیتلی برقطعه سویلسه لر بش

مصراععی موزون اولورسه اوج مصراععی ناموزون دوشر .

[*] « محبوب اصغر » بر تعبیر اصطلاحدرکه آلتونه اطلاق اولنور .

مصراع‌لرینی اوقویه‌جق اولسه مضمونلرینک صدقنه نفسنی
اشهاد ایتمش اولور .

بو بر عجیبه خاقتدرکه (اعوجاج طبیعت) نامیله یاد اولنور .
اعوجاج طبیعتک درکاتی واردر . آنفاً تعریف ایتدیکمز درکه
اڤاشاغیسیدرکه اعوجاج کلیدر . اوبرخالدرکه عروض اوقومق ،
اشعار مطالعه ایتک کبی تدبیرلرله تحولی ممکن اولماز . فن عروضک
موجدی عد اولنان امام خلیک بوفنی کندیسندن اخذ ایتک
اوزره نزدیکه دوامه باشلایان واعوجاج کلی احتیاجندن اولدینی
ایچون مشار الیهک جاتی صیقمقده صوک درجه‌یه وارن برذاته
شاعرانه براستقال اولمق اوزه :

اذالم تستطع شیئاً فدعه

وجاوزه الی ما تستطیع

یتنی تقطیع ایتسنی تکلیف ایلدیکی مشهوردر .

بویله ذاتلرک عروض اوکرتک آرزوسنده بولنملری شایان
تعیب کورلمسه بیچادر . انسان برشاعر بلیغ اولمنی البته ایستر .
شوقدر وارکه عروض اوقومقله ، حتی اوقوتقله کیمسه شاعر
اولمامشدر .

(مدرسه‌خاطرهلری) مندرجاتندن اولان (مصصح) فقره‌سی
درخاطر ایدیلیرسه بر اعوجاج مثالی کورلمش اولور . مصصح
دیدیکمز آدم :

شدی ده دیرزکه :

— ذوق دینان قوهٔ معنویه سلامت حسن دینان موهبهٔ
فطریه نك وجودیله حصوله کلیر .

ایشته یوقاریده کوستریان :

— انسان بایغ اولمق ایچون بایغ اولمق اوزره طوغمق
شرط اقدمدر .

سوزینك مالی بودر .

سلامت ذوقده علوم لسانیه تحصیلنك برقاچ درجهیه قدر
دخلی اولمق طبیعیدر . سلامت حسده ایسه حکم (خاقت سلیمه)
تعبیر اولان ممتاز یارادیش مظهریت علویه سنکدر .

دقت ایدلسه (طبیعت شعریه) دینلن مزیتك دخی سلامت
حسدن تولد ایتدیکی آکلاشیلیر . حسنده سلامت اولمسان
برآدمده اومزیت بوانه میه جفندن طبیعی اوله رق موزون سوز
سویلمیه چیکی ، حتی سویلمسه ده فرقنده اوله میه چیکی کبی اوزان
شعریه ده کی آهنکدن دخی طبیعت شعریه اتخانی قدر ذوقیاب
اوله ماز . آکا کوره موزون غیر موزون بردر دینیله بیلیر .
مثلا فضولینك ، ندیمك :

ناملاجه ایجه سی موزونی ناموزون ایدر

و :

ناسخنور مصرع موزونی ناموزون اوقور

حاله ممارسه و مدارسه ایله بو ملکه‌ی تحصیله سعی ایتسه آنده
 بو ملکه حاصل اوله بیلیر . لکن بوده نادر ایتدندر . قوانین
 بیانی‌ی تعلم ایدنلردن بعضلری بو ذوق کندیلرنده وجودینی
 ادعا ایدرلر . بو ایسه غلط و یا مغالطه‌در . کندیلرنده حاصل
 اولان آنجق قوانین بیانیه ملکه‌سیدر . عباره ملکه‌سی دکدر .

انتهای مقاله

ابن خلدونک بو مقاله‌ده تعریف ایتدیکی ذوقک لسانزده
 حاصل ایدیله جک ذوقه تطبیق خصوصنی اصحاب مطالعه‌یه حواله
 ایلرز .

محتاج ایضاح اولدیغی اوزره بر لسانده آکا انتسابی اولانلرک
 حاصل ایده جکلری ذوق متساوی اوله‌ماز . متفاوت اولور .
 ایشته بونک ایچوندرکه ذوقک الک عالی عد اولنان درجه‌سنه
 (ذوق سلیم) عنوانی تخصیص ایدلمشدر . بونک مادوننده بولندجق
 ذوقلر سلامت کاهله‌ی حائز اولمیدجقلرندن آنلر (سلیم) ایله
 توصیفه شایان کورلمدمشدر . ذوقده کی سلیمک خاصه جلیله‌سنه
 سلامت ذوق (سلامت ذوق) نامی ویریلیر . بلاغته متعلق اولان مزایاتک
 کافه‌سی بو تعبیرک تحتده مندر جدر .

ذوق سلیم

برده (سلامت حس) وار . اوده اساساً پک زیاده مهمدر .
 حتی سلامت حس اولدیجه سلامت ذوق تصور بیه اولندماز .
 بالاده دیمش ایدک که :

— متکلمده بلاغت ذوق دینلین قوه مغزیه‌نک وجودیهله
 حصوله کلیر .

مسطور اولان قوانیندن اوکرنمک دخی برمنوال سابق تحصیل
ملکه دیمک اوله ماز . بو ملکه آنجق ممارسه ایله حصوله کلیر .
« سیبویه ، فارسی ، زنجشیری و بونلره نماثل اولان فحول علمای
لسان عجم اولدقلری حالد آذرده بو ملکه حاصل اولمشدر »
خاطره سی وارد اولور ایسه جواباً دیرز که :

— بوقیلدن اولان فحول آنجق نسباً عجمدر . نشأت وتر بیتلری
عرب ایچنده واقع اولمشدر . بووجه ایله کلامک بر مرتبه سنه
اصل اولمشدر که آندن اوته سی اوله ماز . آنلرمبدأ نشأتلرینه
نظراً کوچک عرب چوجقلری مثابه سنده ایذیلر . لغتک کنهنه
واق اولدق اهل لغدن معدود اولدیلر . نسباً عجم ایسه لرده
کلاماً عجم دکل ایذیلر . متی مبادیسنده ، لغتی شبانده بولدیلر که
آثار منکه هنوز زائل اولماش ایدی . ممارسه و مدارسه یه
مواظتله لسانک غایتنه اصل اولدیلر »

شمذیکی حالده اعاجدن بری شهرلرده اهل لسان ایله
اختلاط ایتسه عربیدن مقصود اولان ملکه بی زائل اولمش
بولدق برباشقه ملکه حصوله کلش اولدیغنی کورر . فرض ایده لم که
ملکه مطلوبه بی تحصیل ایچون ممارسه و مدارسه ایله اشتغال
ایتسون ، ینه اولملکه نك حصول بولدیغنی پک نادر اولور . چونکه
یوقاریده دیدیکمز وجه ایله محلنده دیگر بر ملکه سبق ایش
اولان ملکه حاصل اولسه بیله ناقص قالیر . نسباً عجم اولان
بر شخص لسان عجم ایله اختلاطدن بتون بتون سالم اولدیغنی

لغتنی اخذ و تعلم ایلر • اعراب و بلاغته آنلره تمامی تمامنه تقلید ایدهرک درجه غایبه و اصل اولور • حال بوکه علم قانونیدن هیچ برشی بیلمز • کندیسنده بو کیفیت آنجق ملکه ایله حصوله کلمش بولنور • کذلک عربک اشعار و منشآتیی حفظ ایدهرک ایچلرنده نشوونما بولمش بر آدم مرتبهسند کلنجیده قدر بومسلکه دوام ایدن کیمسده دخی او ملکه حاصل اولور • اما قوانینی بیلملکه بو کیفیت حاصل ایدیلهمن • ایشته شو ملکهده راسخ اولدیغی حالده اصحاب فن بیانک معطلخی اولان (ذوق) اسمی استعاره اولنشدیر • ذوق فی الاصل بر نوع طعمی ادراک دیمکدر • طعم لسان ایله ادراک اولندیغی کبی بوملکه دخی لسانده وجدانی بر کیفیت اولدیغدن آکا ذوق دینلشدیر •

بو مقدمات معلوم اولنجه شوده مجزوم اولوق لازم کلیر که مشرقده فرس ، روم و ترک ، مغربده بر بر کبی عرب لساننه دخیل و اهل لسان ایله اختلاطلرندن طولایی اولسان ایله تکلمه مضطر اولان اعاجک بو ملکهدن نصیبلری قاصر اوله جغسندن دیدیکمز ذوق آنلرده حاصل اولماز • چونکه بونلرک محمول عمللری عمرلرینک بر مقداری مرور و لسانلرنده بر ملکه دیگر ، یعنی کندی لغتلی ملکهسی سبق ایتدکن صکره اهل امصارک محاورا - تنده متداول اولان الفاظ و عباراته محتاج اولدقلری جهته آنلری اوکرتمک دیمکدر • حال بوکه اهل اعصارده کی ملکه باشقهدر • مطلوب اولان ملکه لسان دکلدیر • بو ملکه نک احکامنی کتابلرده

بلا فکر مجرد ملکه سی اقتضاسیله بالاستقباح آندن تبری ایلمر .
 زیرا ملکات راسخ اولنجه طبیعت کبی اولور . احوال ملکاتی
 بیلمین غافلر « عرب ایچون اعراب و بلاعجه صوابده بولنق
 بر امر طبیعیدر » دیر لر . حقیقت حال ایسه او یله دکلدردر . عربک
 تکلمی تمکن ایشملر ملکه لسانیه اولدیغندن وهله طبیعت کبی
 کورینور . بو ملکه ممارسه و سمعده تکرر و خواص ترا کبی
 تقطن ایله حاصل اولور ، فن لسان اصحابنک استنباط ایشملر
 اولدقلمی قوانینی بیلمکله حصوله کلز . زیرا بو قوانین آنجق
 معرفت لسانی افاده ایدر . ملکه نك بالفعل محنده حصولنی مفید
 اولماز . الحاصل : لسانده حصوله کلن ملکه بلاغت متکلم بلیغی
 کلام عربده واقع ترا کیه موافق صورته حسن ترتیب کلام
 طریقته ارشاد ایدر ، برحاله که کندیسی بویولدن عدول ایشملر
 ایستسه ایدر . بویله خلاف مألوف اولان طریقته ذهاب
 خصوصنده لسان و ملکه سی کندیسنه موافقت ایشملر . عربک طرز
 یلاغتنه مخالف بر کلام ایستسه در حال مألوف اولدیغنی کلام
 عربدن اولدیغنی بیلوب آندن اعراض ایدر . مع ذلك اکثریا
 بوبنده قوانین نحویه و بیانیه اصحابنک اصولی اوزره دلیل
 اقامدسندن عاجز اولور . چونکه آنلرک مسلکی بالاستقرا حاصل
 اولان قوانین ایله استدلالدر . بونک علمی ایسه وجه مشروح
 اوزره ممارسه ایله حاصل اولمه بر امر وجدانیدر . صبیان
 عربدن کندی ایچلرنده نشأت ایله تربیه اولنمش بر صبی آنلرک

ایکنجی به مثال :

شو دات بلاغتی حائر در .

اوچنجی به مثال :

بو افندیلر بلاغت او قویور لر .

در دنجی به مثال :

او خطیبک کمال بلاغته حیران اولمش ایدم .

متکلمه بلاغت (ذوق) دینلن قوه معنویه نك وجودیله

حصوله کلیر . ابن خلدونك دولتو جودت پاشا حضرتلری

طرفندن ترجمه بیوریلان ذوقه دائر مقاله حکیمانه سی لسان

عربی به متعلق اولقله برابر هر لسانه تطبیق اولنه بیله جکندن

بروجه آتی خلاصه درج اولنور :

ذوق

ذوق

(ذوق) لفظی علمای بیان بیننده متداولدر . معناسی لسانده

بلاغت ملکه سنك حصولدر . بلاغت دخی کلام عربده مرعی

اولان خواص تراکیبه رعایت نتیجه سی اوله رق کلامك مقتضای

حاله مطابق اولسندن عبارتدر . عربجه تکلم ایدن برمتکلم

بلیغ عربك اسالیب و اصول مخاطباتی اوزره مفید اولان هیئی

تحریری ایدهرک کلامنی او وجه ایله ترتیب ایلر . کثرت اشتغال

ایله بودر جیه و اصل اولنجه کندینه ملکه کلهرک سهولته ترتیب

کلام ایدر ، عربك مسلك بلاغتنندن باشقه بر طرفه صابقی احتمالی

قالماز . بومسلیکه اویماز بر ترکیب ایشته ادنی فکر ایله ، بلکه

برده شوراسنی دوشونه لم :

« بلیغ سوز لر تألیفی ایچون اساتنه طرفندن طوتیلان اصول »
 دیدیکمز شیلرک قابلیتی مساعد اولمیانلره کوره خارجه تطبیق ممکن
 اوله میدهجق دیمک اولور . بونکله برابر ذکر اولنان اصوله فن
 بلاغت دینلبور . برده بواصوله تطبیقاً سوز سویلر بزذات ، بر
 بلیغ تصور ایدهلم . آنده فعلاً تجلی ایدن اوحالت نه در؟ ینه
 نفظه نظر دکشدی . « فلان بلاغته سوز سویلر » دیوروز . نه
 دیمک ایستوروز؟ بو کیفیت متکلمده بلاغت دیدیکمز شیمیدر ؟
 « کلام بلیغ ایله افاده مرام ایتک ملکه سنی حائز بولمق » دیدیکمز
 کیفیت شخص بلیغده فعلاً تجلی ایدن اوحالتیدر؟ البته دکل .
 اوله ایسه « فن بلاغت نه در؟ » سؤالنه بزده شو جوابی ویزملی بز:
 — فصاحتله مقتضای حاله مطابق اوله رق سوز سونلک

فیدر .

یوقاریدن بزنی سرد اولنان ملاحظات کوز اوکنده جمع
 ایدیلنجده کوز یلوزکه بلاغت دینلدیکی وقت ذهنه درت در لوفکر
 وارد اولور :

— کلامده صفت اولق اعتبار یله بلاغت .

— متکلمده ملکه اولق اعتبار یله بلاغت .

— اصول مخصوصه دن عبارت اولق اعتبار یله بلاغت .

— متکلمده فعلاً تجلی ایتک اعتبار یله بلاغت .

برنجی یه مثال :

شومنظومه ده بلاغت موجود در .

ذهن ایتک لازم کلز . نیجه آدملر اوله بیلیرکه ذکر اولان اصولی
تاملیه اوکرنسدر ، حتی باشقدرینه اوکرتسدر نه کنسدرلی ،
نده سوزلری بحق بلیغ اطلافنه لایق اولماز . آنک ایچون بعض
بلغا دیرلرکه :

— انسان بلیغ اولق ایچون بلیغ اولق اوزره طوغق شرط
اقدمدر .

هرملکه نك حسن تحصیل قابلیته موقوف دکلیدر ؟ قابلیتی
مساعد اولیان بر آدم فن بلاغت دینیلن اصولی ولو احاطه
صورتیه اولسون اوکرنمکله نصل بلیغ اوله بیلسون؟ فن بلاغت
آکا تعدادی غیر قابل اولان مقتضیات احوالی برر برر تصویر
وتعریفمی ایده جک؟ بر ایکی نمونه کوستر . باقیسنی استعداد
براقیر . فرض ایدهلم که مقتضیات احوالی برر برر تصویر وتعریف
ایتسون ؛ اولیدجق اولان یند اولماز . بر یسنه «فلان یرده شو
سوزی شو ادا ایله سویایه جکسین» دیه برسوز تعلیم ایلسه مستعد
اولدینی تقدیرده مطلوب وجد ایله سویایه بیلیری ؟

«اوله ایسه قابلیتی مساعد اولیان بر آدم نیچون بوفنی تحصیله
قالقشسون؟» دینیلیرسه شویله جواب ویریلیر :

— هیچ اولمازسه حال طبعیسنی دکشدیرر ، آنک بر قاق
قات فوقه چیقار ، فنک اصطلاحاتندن خبردار اولور ، بلاغته
سوینیلن سوزلری بر درجه دیه قدر اولسون تقدیر ایدر ، بر چوق
فوائد قازانیر .

— فصیح اولمله برابر مقتضای حاله مطابق اولمق .

طرزنده ، متکلمه نظراً :

— کلام بلیغ ایله افاده مرام ایتک ملکه سنی حائز بولنمق .

یولنده تعریف ایدلک لازم کلیور .

بلاغت حاوی اولدینی معانی بی بیلمش اولمق ایچون بوایکی

تعریفی کورمک کافیمی ؟ دکل .

کلامده بلاغت ، متکلمده بلاغت دیدیکمز کبی برده « فن

بلاغت » دیوروز . دیمک که بلاغت برفن . سائر فنلر کبی بودخی

تعریف ایستر . « فن بلاغت نهدر ؟ » سؤالنه جواب اوله رق

یوقاریکی تعریفلردن هر هانکی سنی اوقویه جق اولساق موافق

دوشمدیکنی کوررز . چونکه فن بلاغت نه کلامک فصیح اولمله

برابر مقتضای حاله مطابق اولسایدر ، نهده متکلمک کلام بلیغ

ایله افاده مرام ایتک ملکه سنی حائز بولنمایدر .

« فن بلاغت نهدر ؟ » سؤالنه شو جوانی ویره بیلیرز :

— بلیغ سوزلر تالیفی ایچون اسانده طرفندن طویلان اصولدر .

اصول دیدیکمز شیرلسانمزک بلاغت کتابلرنده موضحاً

مندرج اولسی لازم کلن برطاقم مسائلدن عبارتدر . ایشه بونلرک

هیئت مجموعه سنه « فن بلاغت » دینلیر .

بواصولی اوکرشمس فرض ایله جکمز هر شخصک کرک ذاته

کرک کلامنه بلیغ دیمک اقتضا ایتمه جکنی آ کلامق ایچون اتمایه

(مجموعه معلم) ده بواچ در لو سوزه مثال اولتی اوزره:

حق پرتم عرض اخلاص ایندیکم درگاه بر
بر نفس توحیددن آیرلدم الله بر

بیئتک مصراع نایسنی :

— توحیددن آیرلدم.

— بر نفس توحیددن آیرلدم.

— بر نفس توحیددن آیرلدم الله بر.

صورتلرنده کوستره رك « بومصراعلردن برنجیسی — تأکیددن
خالی اولدیغندن — ابتدائی وطلبی یه ، اینکنجیسی — « بر نفس »
ایله مؤکد بولندیغندن — طلبی وانکاری یه ، اوچنجیسی — « بر
نفس » دن باشقه « الله بر » ایلهده تأکید اولندیغندن — یالکز
انکاری یه مثال اوله بیلیر « دیمش ایدک » .

اوت ، اوله بیلیر . فقط اعتراف ایدهلم که بز اویدی (خلاصه
الاخلاص) نامنده کی رساله جکک ظهرینه یازدیغمز وقت
توحیددن آیرلدیغمیزی انکار اتمش بر شخصک ولوخیالا اولسون
قارشیسینده بولنیور ایدک . حقیقده او بیت مخاطبی اولیان
وجدانیا تندر . آنی اخلاص شریف تفسیرینه متعلق سکر اون
صحیفه یازی یازمقدن عبارت اولان حال سولتمش ایدی .

بجئی تنویع ایدهلم :

چالاده کی افادادن آکلاشلدیغنه کوره بلاغت کلامه نظراً :

بعضی قدما مخاطبده اوچ حال بولور:

— خلوة ذهن .

— تردد .

— انکار .

دیر لرکه :

— کلام بوحالره مناسب برر صورتده سوق اولنور .
 برنجیسنه کوره « ابتدائی » ، ایکنجیسنه کوره « طلبی » ، اوچنجیسنه
 کوره « انکاری » وصفی آلیر . مخاطبک بر خالی الذهن یا خود
 بر متردد ویا بر منکر اولسنه کوره سولینیان سوزه « کلام ابتدائی »
 یا خود « کلام طلبی » ویا « کلام انکاری » عنوانی ویریلیر . جعلرنده
 « ابتدائیات ، طلبیات ، انکاریات » تعیرلری قوللانیلیر .
 ابتدائیاتده — مخاطبده تردد وانکار حاللرندن هیچ بری بولنیدجی
 جهتله — اکثریا تأکید احتیاج مس ایتمز . ساده صورتده افاده
 مرام ایدیلیلیر . یالکز مخاطب تقریر ایدیلمسئله یی آکلایه مدیغی
 صورتده تأکیده مراجعت اولنور . طابییاتده ساده لکک
 محافظه سی جائز اولمقله برابر — ترددی قطعاً ازاله ایچون —
 تأکید مستحسن کوریلور . انکار یاتده ایسه — مقصد انکاری
 اقراره تحویل اوله جفندن — تأکید وجوب تحتده بولنور .
 ظن عاجزانه مزه کوره بویله شیر فن بلاغتک اک ساده
 مسائلندر .

ای برق جها تقروز سنسین
مشعلکشی کاروان عشقک

§

حیرتده بو عشق بی سکوندن
اک جاذبه لی بتانی شهرک
خشیتده بو جذبه الجنوندن
اک جذبه لی عاشقانی دهرک

§

بیلم نه دیسه م که ایتسه ایما
حال دل حسرت آزما بی
بر حالده در که ایله ابکا
بر ککریه ایله بیک آسنی

§

بولسه م اوسوزی که ایتسه ایفا
دنیا ده بولندیم زما بی
اخلاف ککریه ایدردی ایفا
دمبسته سی اولدیم فغانی

بونکله بر اثر «سوزی مخاطبک حالده کوره سویلملی»
تنبیه سی ده بر دستور ادبدر . ذاتاً بو صورتک التزایی بر عاقل
ایچون طبیعدر . مثلاً بر جاهله سویلنیه جک سوز بر عالمه سویلنمز .
- ویلنیلیر ، فقط بر نکتهیه مبنی اولمق شرطیه .
بر نکتهیه مبنی دیمک مقتضای حاله مطابق دیمکدر . نکته سوز
سوز مقتضای حاله مطابق اولدیمیه جغیدن بی لزوم صایلیر .

بویله سوزلر غیر اختیاری آهله کیدر . بر درجهیه قدر
یالکز صاحبك حالی معرف اولور . کیمسه برشی دیمك ایچون
ایازماز .

(آتشپاره) ده مندرج اولان (فریاد) سرلوحه لی منظومه نك
شوپارچیلری ده اولدقجه حالمزه موافقدر :

وولنا نیمیسن ای دل هوا خواه
آنکده اولدی سینه سندن

طورماز نه یا نار سین الله الله
یاندیم سنی شعله بار ایدندن

§

بر شعله مزاج دلفرو زك
نار هوسيله مشتعلین

افکار شبك ، خیال روزك
بردر ، هپ آنکه مشتعلین

§

اولسه كده کپی نهان ، اولور سین
صبرك طوتیتنجه آنش افشان

یان ، طورمه که بر زمان اولور سین
منظور حقیقت آستان یان

§

ای لعه خوش بروز سنسین
تو آتشی دو دمان عشقك

کورن بر شاعر فریاد ایدر . او فریاد آنک حسب حالیدر .
 باشقه سنک حالی دوشونمکه و قیمی بوله بیلیر ؟ عجا فصولی نشیدن
 آبدی یازارکن کیمک حالی خاطرینه کتیر مشدر ؟ :

دوست بی پروا ، فلک بی رحم ، دوران بی سکون
 درد چوق ، همدرد یوق ، دشمن قوی ، طالع زیون

سایه امید زائل ، آفتاب شوق $\llcorner$ مرم
 رتبه ادبار عالی ، پایه تدبیر دون

عقل دون همت ، صدای طعنه بر بردن بلند
 بخت کم شفقت ، بلای عشق کون کوندن فزون

بن غریب ملک ، راه وصل پرتشویش و مکر
 بن حریف ساده لوح و دهر پر نقش فسون

هر سهی قد جلوه سی بر سیل طوفان بلا
 هر هلال ابرو قاشی بر سر خط مشق جنون

بلده برك لاله تك تمکین دانش بی ثبات
 صوده عکس سرو تک تأثیر دولت واژگون

سر حد مطاویب پر محنت طریق امتحان
 منزل مقصود پر آسیب راه آزمون

شاهد مقصد نوای چنک تک برده نشین
 ساغر عشرت حباب صاف صهبا تک نکون

تفرقه حاصل ، طریق ملک جمعیت مخوف
 آه بیلم نیلیم یوق بر موافق ره نمورنی

وجودی مقتضای حاله مطابقدر . آندن محروم اولان سوزده
فصاحت بولنسنده بلاغت بولنماز .

سوزده درجات بلاغتی مقتضای حاله مطابقدر بقتنك درجاتیه
مقتضای اولور . برحانك مقتضایه مطابق برقاچ درلو سوزبولند .
بیلیر . بولنردن هانکیسی مقتضایه الکیزیده مطابق ایدرسه اولابلیغ
عد اولنور .

مقتضای حال دیدیکمز شیئك تیاترو طرزنده یازیلان آثار
ادبیهده دخی بیوک اهمیت و اردر . اشخاص وقعدهی نوبت بنوبت
انطاق ایده جک اولان تیاترو مؤلفی بولنردن هر برینه مقتضای
حاله مطابق اوله رق سوز سو یتملیدرکه بلیغانه بر اثر یازلمش
اوله بیلسون . (استعاره لسان) مجتهده بورالره دائر ایضاحات
ویریله جکدر .

جزئی ملاحظه ایله اکل شیلیرکه سوزده طبیعیك دینین
مزیت دخی مقتضای حاله مطابق سایه سنده حصول بولور .
« مقتضای حال مقتضای حال مخاطب دیمکدر » دینلر خطا
ایدرلر . متکلمك حالی یوقی ؟ اوله برادعاده بولنمق کنسینی
اونوتنق قبیلندن اولمازمی ؟ یوقاریده « انفس و آفاده مشاهده
ایدلنکده اولان بونجده کیفیات رنگارنگک هربری برحالدر » دید
اشارت ایدیکمز وجهایله حالک تعمیمی واجبدر . انسان یالکتر
مخاطبك حاله کوره می سوز سویلر ؟ کنسینی حالنزی تصویر
ایتمیه جکمی یز ؟ مثلا قلبنك بعض حسیات شدیدیه مغلوب اولدینقی

کلام ایله متکلمک ماهیتلرنده کی اختلاف صفتک متصقلردن هر برینه کوره ایکی صورت مختلفده تجلی ایتسنی ایجاب ایلدیکندن علی الاطلاق ، یعنی تعیین تجلیکاه ایتکمرین بلاغتی حقیله تعریف ایتک ممکن اوله ماز . آنک اچون « کلامده بلاغت » ویا « متکلمده بلاغت » دیه تعیین تجلیکاه ایله ایکی درلو تعریف اولنور .

کلامده بلاغت
متکلمده بلاغت

کلامده بلاغت فصیح اولمقله برابر مقتضای حاله مطابق اولمسیله ، متکلمده ایسه کلام بلیغ ایله افاده مرام ایتک منکسنی حازر بونئسیله تحققی ایدر .

(بلیغ) بلاغته متصف دیمک اولدیغنه کوره هم کلامده هم متکلمده وصف اوله بیلیر . (نظم بلیغ ، قصیده بلیغ ، خطیب بلیغ ، ادبیه بلیغ) کبی تعبیرات قوللانیلیر .

مقتضای حال
مقتضای مقام
اعتبار مناسب

حالك اقتضا ایتدیکی صورت دیمک اولان (مقتضای حال)
تعبیرینه بدل (مقتضای مقام) و (اعتبار مناسب) تعبیملری دخی استعمال اولنه بیلیر . جعلرنده (مقتضیات احوال ، مقتضیات مقامات ، اعتبارات مناسبه) دینیلیر .

(حال) تعبیرینه دقت ایدلم . حالده بولنه جق تنوعات نهده بولنه بیلیر ؟ انفس و آفاقده مشاعده ایدلمکده اولان بونجه کیفیات رنکار نکک هر بری بر حالدر . هر حالک مقتضای اولور . هر مقتضایه کوره ده سوز بولنور . حال تجلیات آلهید قدر متنوعدر . مقتضاده اوله . سوزده اوله .

سوزک کافه مزایای مفهومنده مندرج اولان بلاغتك مدار

ادبیات ایله ادبیاتک قسم اعلاسی دیمک اولان شعرك ما هیتلری آکلاشدیغی کبی ادیب ، شاعر عنوانلرینک ده کیلره ویرلسی لازم کلهجکی تبین ایتدی .

بونکله برابر « شعر نه در ؟ » سؤالنه « ائ بلیغ سوزلردر » جوابی کافی کوریه بیلیرسده « ادبیات نه در ؟ » سؤالنه یالکز « بلیغ سوزلردر » جوابی کفایت ایتمز . ادبیات دینیلنجه باشقه بر معنی دعا اکلاشیلیرکه اوده « بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان اصول » در . بو حوالده ادبیات عنوان فن اولمش اولور .

دیمک اولیورکه بو اصوله موافق اولمق اوزره یازلمش بر مکتوبی ادبیاتدن عد ایله جکمز کبی ینه بو اصولی معرف اولمق اوزره یازلمش بر کتابی ده ادبیاتدن عد ایله جکمز .
انتهای بند

شو بندک خلاصه الخلاصه سی دیمک اولان « سوز بلیغ اولدقجه شعر اوله ماز ، حتی ادبیاتدن معدود اوله ماز » حکمنک حقیقی آکلاشلق اوزره بوراده (بلاغت) دن بحث ایلمک اقتضا ایدیور :

اول امرده دیلم که :

بلاغت برصفتدرکه آنکله ماهیتلری مختلف ایکی شی اتصاف بلاغت

ایدر :

— کلام .

— متکلم .

حرز . شعر دیدیکمز وقت یرینه کوره معنای طبعیسی

یاخود معنای عرفیسی قصد ایده بیلیرز .

آیات و احادیث شریفه ذاتاً مستنادر . بونلری ادبیاتدن
 عد ایتمک هیچ بر ادبیک حقیله تقدیرینه مقتدر اوله میه جفی
 علویت مقدسدرینی تبجیل ایتمک دیمک اوله جفی جهته مغایر
 ادبدر . بناء علیه « آیات و احادیث مادامکه اک بلیغ سوزلردندر »
 تعریفکزه نظراً بونلره ده شعر دینلک لازم کلیر « اعتراضی
 وارد اوله ماز . حتی شعری « موزون ، مقفی سوز » دیه تعریف
 ایدنلرک اوزانه موافق اوله رق ورود ایدن آیتلر ، حدیثلر
 خارجه قالمق اوزره تعریفه علاوه ایستکلری « قصده مقارن
 اوله رق سویلینلن » قیدی بی لزوم کورینور . چونکه آنلرک
 تعریف ایتمک ایستکلری شعر البته ادبیات مفهومندن خارج
 دکلدر . آیات و احادیث ایسه اوزانه موافق اولسون اولسون
 بو مفهومک داخلنده تصور اولنمقدن متعالیدر .

او مقدس سوزلر بر طاقم معالیدرکه ادبیات آنلردن نه درجه

اقتباس ایدرسه اودرجه تعالی ایدر . هیچ تعالی ایدن شی ایله
 آنی متعالی ایدن شی بر اولورمی ؟ مضی باشتمه . مستضی یته
 باشقددر . مهر ایله ماهی مساویمی کوره جکزر ؟

آیات و احادیثی نصل ادبیاتدن عد ایده لم ؟ ابلیغ الانبیایه
 شاعر دیمک ایستینلرک قولنی تنظیرمی ایده جکزر ؟

ظنمزه کوره بو افادتدن سوزک قسم عالیسی دیمک اولان

دنیاده شعر سز آدم اوله ماز . شعر امید کبیدر . شو قدر
 وارکه هر کسک شعری کندی ذوقته کوره اولور . وزن ، قافیه
 یوق ایکن شعر وار ایدی . هیچ نطق اولورده شعر اولمازمی ؟
 بو حالده شعرك نظمه تخصیصی حادث اولدینی تبین ایتزمی ؟
 بزم تعریف ایتکه چالش دیمز شعر طبعیدر . شعره
 موزون ، مقفی سوز دیمک صناعدر .

بو باند طبعیلك صناعیلکه البته تقدم ایدر . چونکه انسانك
 هیچ بکندمیه جکی بر سوز منظوم اوله بیلور . بالعکس پك
 بکنه بیه جکی بر سوزده منثور بولنه بیلور . اوتنه کنه شعر دیمکه ،
 بریکنه دیمکه نه دن مجبور اولسون ؟ بو ذوقه عائد بر کیفیتدر .
 هانکی سوزی شعر اولمق اوزره تلقی ایدیورسه بونای آکا
 ویرر . کندینجه هیچ بر مزیتی اولمان سوزلره مجرد منظوم
 اولدینی ایچون شعر دیمکدن باشقه ادبیات بیه دیمکه انده دره
 بوراده شایان دقت اولان جهت شودر که بلاغته پك منا -
 سبتی اولمانلر مثلا بر بیتی کورر کورمز « بو شعر دکل .
 ادبیاتدن بیه دکل » دیمکه احتیاط ایتلیدر لر . چونکه او بیت
 شاید کرچکدن شعر ایسه بو ادعا موجب خجالت اولور . هر
 حالده فکر صحیح اوزرینه حکم ویرمکه چالش لیدر .
 بو افادادن مقصدمز « بوندن بویه شعر لفظی موزون ،
 مقفی سوز معنا سنده استعمال ایتیملم » دیمک دکلدر ، شعر طبیعی
 نه دن عبارت اولمق لازم کله جکنه دائر خدمن جه بر فکر
 ویرمکه چالش مقدر .

منظوم سوزه عرفده « شعر » دیورلر . چونکه بونامه اڭ
 زیاده لایق کوریله جک جاذبه لی سوزلر نظم آره سنده بولنه بیلیر .
 بز علی العموم بلیغ سوزلره « ادبیات » دیمکله برابر بونلرک
 اڭ زیاده بلیغ اولانلرینه « شمس » دیوروز . منظوم ویامشور
 اولسنی قید ایتموروز . مع هذا شعر دینیله بیله جک برسوزک
 منشور اولسنده نسبتله منظوم اولسنندن دهها زیاده ذوقیاب
 اولدیغمیزی اعتراف ایلیوروز .

بز شعری نظم ونثره تعمیم اییدیوروز . آنلر نظمه تخصیص
 اییدیورلر . بو تخصیص شایع اولمش . « شعر » دینلدیکی کبی
 موزون ، مقفی سوز خاطره کلیور . حال بوکه بالاده کوسترلدیکی
 وجدایله اوله موزون ، مقفی سوزلر وارکه شعر اولمق شویله
 طورسون بایاغی ادبیاتدن بیله معدود اوله میور . بالعکس اوله
 منشور سوزلرده وارکه نیجه منظوماته فائق بولنیور .

اعتقادمنه کوره نطق یارادیله لی شعر موجوددر .

آنکه اول شعر کفت آدم صنی الله بود

طبع موزون حجت فرزندى آدم بود

مدعاسنی اثبات ایچون حضرت آدمه اوغلی هابیلک مقتولیتی
 اوزرینه :

تغیرت البلاد ومن علیها

فوجه الارض مغیر قبیح

دیه مرثیه سویلتمکه نه حاجت ! طبیعتک بوبابده کی تمایلاتنه دقت
 ایتمک کافیدر .

ارباب ذوقه کوره کنسیدینک پک چوق بر جسته مصراعرلرندن
دها شاعرانه برسوز عد اولنور .

ادبیات بلیغ سوزلر ایسه شعر اک بلیغ سوزلردر . شعر
ادبیاتک اک منتخب پارچه لری اولدیغندن هر شعر ادبیاتدن
معدود اولدیغی حالده هر ادبیاتدن معدود اولان سوز شعر
اوله ماز .

شعر هم نظم هم نثر کسوه سنده تجلی ایده بیلیر . برسوز
منظوم اولدیغی ایچون « شعردر » دینیه میه جکی کبی منثور
اولدیغی ایچون « شعر دکلدر » ده دینیه من . شوقدر وارکه
اکثریت اوزره طبیعت منظوم اولان شعره منثور اولان شعردن
زیاده میل ایدر . مثلا لطیف بر فکر نثر ایله شعر دینیه جک
صورتده افاده اولسه ، ینه اوفکر نظم ایله کذلک شعر دینیه جک
صورتده بیان ایدلسه طبیعت نظمه نثر دن زیاده منجذب اولور .
بوده نظمه کی اوطبیعت نواز آهنگ مخصوصدن ایلری کلیر .
قافیه ایسه نظمک زبور جاذبه افزا سیدر . بونک ایچوندر که
قافیه لی نظم قافیه سز نظم دن زیاده سویلیر .

ظن ایدرز که شعرک اوته دن بری بعض قیود سائره ایله
برابر « موزون ، مقفی سوز » دینه تعریف اولنسی بیان او .
لندیغی اوزره طبیعتک کلام منظومی کلام منثوره ، قافیه لی نظم
قافیه سز نظمه ترجیح اتمک استعدادنده بولنسنندن نشأت
ایتمسدر . یوقسه شعرک مطلقا موزون ، مقفی اولسی ایچون
لزوم حقیقی یوقدر .

مراجعت ايدرم : انسانك يازديغي شيلر سويلشده اولاديله برابر
 دكليدر ؟ « سوزينه باقلسون . پك سويلي برشعر دكليدر ؟
 بزده هرمنتسب ادبك وجدانشه مراجعت ايدرز : ثابتك
 شو بيتنه شعر ديوب ده كالك بوسوزينه شعر ديمه مك موافق
 انصافيدر ؟

ادبيات دينلن بليغ سوزلره طبيعت درجه بلاغتده كوره
 آرزوق منجذب اولور . بوانجذابى حاصل ايتمين سوزلر دائره
 ادبياته كيره مز . ادبيات اينجنده طبيعتك اك زياده منجذب
 اولديغي سوزلر شعردر .

استطراد

مشاهير شعراى عربدن ابن الروميناك هجوندن حذر
 اوزره بولنان وزير قاسم بن عبدالله شاعر مشار اليهى بركون
 مجلسنده تسميم ايتدرمش ايدى .

ابن الرومى تسميم اولنديغى حس اينجده مجلسدن چيتمق
 اوزره قالقار . قاسم ايله بيلرنده شو محاوره جريان ايدر :

— نره يه كيديورسين ؟

— كوندرديكك يره !

— بزم پدره سلام سويله !

— جهنمه اوغرايه جق دكلم !

ايشته ابن الروميناك بوصولك جوابى منظوم اولماقوله برابر

ادبیاتدن معدود اولسنه توقف ایدر ، منظوم اولسنه دکل .
 اوله بیلیرکه برسوز منظوم اولورده ادبیاتدن معدود اولماز .
 آکاشعر دینله من: (ذی روح) مفهومنده داخل اولمیانه (انسان)
 دینله بیلیری ؟

مادامکه سوز ادبیاتدن صایله بیلیمک ایچون بلیغ اولوق لازم
 کیور ، مادامکه سوز منظوم اولقله بلیغ اولوق لازم کیور ، شعر
 دینله جک سوزک مطلقا منظوم اولسی اقتضا ایتمز .
 مثلاً فضولینک زمانی حکامندن شکایت یولو سویلمش
 اولدینی «سلام ویردم ، رشوت دکدر دیه آلمدیلر !» سوزی
 بلیغدر . بناً علیه ادبیاتدن معدوددر . بوکاشعر دیمک ایستینلرده
 حق ویريله بیلیر . فقط ثابتک :

چرب و شیرینی یوب عاشق ایدر حمد و ثنا
 حصه یوقی اوسوکشدن بزه برپاره مدد

بیتی بیک پارچه اولسه شعر نامنی آلهماز . نصل آله بیلسونکه
 برکره ادبیاتدن معدود اوله ماز .

بوئه سوزلره دینلسه دینلسه «نظم» دینیلیر . حال بوکه
 یوقاریده بیان اولدینی اوزره منظوم برسوزک ادبیاتدن معدود
 اوله مامسی جائزدر . ادبیاتدن معدود اوله میان سوز ایسه
 هیچ بروقت شعر اوله ماز .

کمال بکک «آثار ادبیه یه زاده طبیعت دینلر خفایای قلبه
 نه بیوک وقوف کوستر مشر ! هر منتسب ادبک وجدانسه .

شعر — بومقاله ده شعر دن بحث ایتمک ایستیورز . بو کونه قلمدر
 یازدیغیز شیلر آره سنده شعره دائر در میان ایندیگمز ملاحظاتی
 ذهنمزدن کچیردیگمز حالده بونلرک اک طوغریسی یا خود
 طوغریسه اک قریبی اولوق اوزره [مجموعۀ معلم] ده مندرج
 بولنان (نظم — نثر) بندینی بولیورز . اوبندی تشکیل ایدن فکری
 بوراده دخی اساس اتخاذایده جگمزدن همان عیناً کبی بر صورتده
 بروجه آتی درج ایدیورز .

نظم — نثر

بو ناملرله ایکی یه تقسیم اولنان « سوز » یا بلیغدر ، یا دکلدر .
 بلیغ ایسه نظم اولسون نثر اولسون « ادبیات » دن عد اولنور .
 دکل ایسه کذلک نظم اولسون نثر اولسون ادبیاتدن عد اولتماز .
 نقاد بلاغت صانع حکیمک انسانلردن پک چوغنه احسان
 بیورما مقده اولدیغی « ذوق سلیم » در . سوزک بلیغ اولوب
 اولدیغی « معیار ادبیات » دینلکه شایان اولان بو قوه جلیله
 تعیین ایدر .

« شعر » ادبیاتک اک کوزل پارچدلریدر . بو حالده شعر
 ادبیاتدن بر قسم خاص اولمش اولور .
 ادبیاتدن عد اولنمیان سوزه شعر دینله مه مک لازم کلیر .
 چونکه هر حالده شعر مفهومی ادبیات مفهومنده داخلدر .
 حقیقته بر سوزک شعر نامنی آله بیلیمسی اول امرده .

کوکل مرآتی صد پاره کوردم راه ذلتده
مقرر بر جفا جو سنکدل یاره اورلشدر

پیتنک ضمهٔ ثقیله لی قافیه سنی بکنمک ده الدن کلز . ثابتنک .

میان نشئهٔ جامه خمار غم کیرمن
یمین ایدر سه م او معنایه باشم آ غیرمن

مطلعی ایسه حقیقهٔ صداع ویره جک مققیاتنددر .

ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضهٔ دنک و ضمهٔ
خفیفهٔ مبسوطه ایله ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضهٔ دنک قافیه ده ازدواجی
کندی لرندن صکره بر حرف متحرک بولنمق شرطیله تجویز
ایدملیدر . فقط نصل اولورسه اولسون ضمهٔ ثقیله ایله ضمهٔ
خفیفهٔ دنک ازدواجنه جواز ویرلمه ملیدر . ندیمک شو مصراع لرینه
یا قدهلم :

واروب اول درد شناس دل وجانی کورسه م
خاک باینه ندیماینه یوزلر سورسه م
کیجه لر آراسه م آغزین لبن امسه م سورسه م

(کورسه م) ایله (سورسه م) ده کی ضمهلرک بری مبسوط
دیگری مقبوض اولمقله برابر ایکسی ده خفیف اولدیغندن
ازدواجلرنده بأس یوقدر دینه بیلیر . فقط (سورسه م) ک ثقیل
ضمه سی ایشی بوز میوردینه مز . هر حالده کال اتحاد ممدو حدر .
قافیه ده عائددها بر خیل ملاحظاتمز وار ایسه ده شمذیک
یوقدرله اکتفا اتمکی انسه عد ایلدک .

فتحهٔ ثقیله ایله او قوندینی حالده بونده کی فتحهٔ خفیفه ایله تلفظ اولنیور « دیملری شایان قبول دکدر ، زیرا قافیده واقع اولان بویله (ده) لری عمومیت اوزره فتحهٔ خفیفه ایله تلفظ اتمک معتاد فصاحدر .

عزیمی زاده حالتینک :

سن ایدک کلبهٔ احزانه قویان یعقوبی
 آیروب حضرت یوسف کی کوز نورندن
 کتیروب عشق آلمی بی کوکل خانه سنه
 قاپودن باقدیره می ای غم دنیا سنی بن

قطعه سنده کی (دن) اداتی دخی (بن) کی فتحهٔ خفیفه ایله او -
 قومق ایچون برمانع یوقدر . حتی اصله موافق اولان ده بوسورتدر .
 اصحاب فصاحت (نورندن) دیمکه (نورندن) دیمکی ترجیح ایدر .
 مع هذا (جانندن ، جاناندن) کی (دن) ک فتحهٔ ثقیله ایله تلفظی
 مقتضای فصاحت اولان برلر بوکا قیاس اولنه ماز .

الفاظ ترکیه دن یاپیله جق قوافی بالخاصه نظر دقته آلفغه
 شایاندر . ثقیلی پک مناسبتر یا خود مناسبتری پک ثقیل اولور .
 شیخ الاسلام یحیی افندینک :

نه مجلسلر قورلشدر نه ساغرلر سورلشدر
 محبت باده سینه بکزر اولماز هپ کورلشدر

مطلعنده کی قافیلری ضمه لری بری خفیفهٔ مقبوضه ، دیکری خفیفهٔ
 مبسوطه اولتق صورتیله اختلافندن طولایی بکنمه مک لازم
 کلسه بیله آنی تعقیب ایدن :

کورنمه‌مسی ، بناءً علیه سمعه وحشی کلمه مسیدر . بو حالده یالکز
یاء معروفه ایله یاء مجهوله‌نک دکل ، ایکی یاء مجهوله‌نک دخی اجتماعنی
تجویز ایتمه‌مک مقتضای حسن طبیعتدر .

(خرابات) مقدمه سنده لسانمز ثقی ایله نابی طرفندن

تجدید اولندیغندن بحث ایدلدیکی صیره‌ده ایراد اولنان و :

ای واقف هر مکانی رومک
بر آدی‌ده وانمی ارض رومک

تعریض مشهورینک صدورینه سبب مستقل اولان :

یابدی ایکی طشره لی بو حال
وانلی بریسی بری رهالی

پیتنده برنجی (لی) کسره خفیفه ، ایکنجیسی کسره ثقیله ایله تلفظ
اولنق طبیعی اولدیغنه کوره قایتین پیننده امتزاج تام حاصل اوله .
مامشدر . ایکسی‌ده کسره خفیفه ویا کسره ثقیله ایله او قونه جق
اولسه بری مطلقاً سمعه وحشی کلیر .

ندی‌مک :

بعض احباب مکر سیرین ایدر تنهاده
باری بزده کمری سیر ایدم صحراده
طاغده صید غزال ایتکه حسرتمی چکر
خانه‌ده کوزلری آهوسن ایدر آماده

پیتلری حقتده ملاحظه بیان ایدنلرک « تنهاده ایله صحراده قافیه
اوله بیلیر، فقط بو ایکسیله آماده تقفیه ایدیله‌مز، چونکه آنلرده کی‌ده

ترك ايلمش ايسته آشياني
خاكي ايكن اولمش آسmani

آتش کبی سومه اعتلانی
کل اوله آسودیکم هوایی

يك نامچل آنك غروری
برشیعی ايمش علوصوری

هو هولری آه پك درونی
عاشق بکنیر بو ارغنونی

دامن کوه طوغری کیتدکجه
برکذرکه کورندی نورانی
کلپور بانك آب جوشانی
کوش تخسینه دقت ایتدکجه

یاء معروفه بومجئده (یاء معروفه) و (یاء مجهوله) تعبیرلرینک قبولمه

یاء مجهوله مدار سهولت اولور. حروف مددن اولانه یاء معروفه ، حروفه

املادن اولانه یاء مجهوله دیملیز . الف ایله وای دخی معروفه

ومجهوله دیه توصیف ایده بیلیریز . هاء رسمیه ایله و او رسمیه

عربی ، فارسی کلماته مخصوصدر .

یوقاریده کوسترلدیکی اوزره قافیهده یاء معروفه ایله یاء مجهوله

لهنک جعی جائز ایسهده بونده دقت اولنه جق برجعت واردر .

اوده تلفظک فصحای شعرا بیننده معروف اولان صورتیه منایر

ذکر اولنان تجویز او آخر مصارعده بولنه جق (اوی) حروف املا سنک حروف مد صورتندہ تلفظی طبیعتہ اضطراب بویر مد مکده اولسنه ، تعبیر دیگرله : طبیعی بولنسنه مبتنیدر .
 از جمله مشارالیهک (صو) ردیفلی نعت شریفنی روان بر صورتندہ
 اوقویه بیلنلر صانیرز که بو خصوصی بلاتردد تسلیم ایدر لر .
 اما ینه مشارالیهک :

دمادم قطره قطره قان یاشمدر کیم چیقار کوزدن
 ویا پیکانلرک کیم آتش دل آفی صو ایلر
 دیدم کیمدر پریشان ایلین عاشقنلر احوالن
 صبا کوستردی تار سنبل زلفن که بو ایلر

بیتلرندہ کی (صو) و (بو) قافیہ لری زما نمزده شایان تقلید عد
 اولنہ ماز .

آخرندہ حروف املا دن (ی) بولنان بر کله ایله آخرندہ
 حروف مددن ینہ (ی) بولنان دیگر بر کله نک تقفیه سی مجازدر .
 مثال :

المی بادشهر یادشاهی
 نه حیرتبخشدر صنعک الآی
 اکرم بک

بویله قافیہ لرده دائماً حرف املا دن اولان (ی) حروف
 مددن اولان (ی) کبی تلفظ اولنور . هیچ بروقت بر یکی
 اوتو کنه تابع قیلماز .
 براییکی مثال ده :

المن قیسه قیاس اتمه دل محزونك
 یوق ایدی عقلی نه دردی وار ایدی مجزونك

نونك متحرك حكمنده اولسنه مثال :

امی فراق اب جانان جكرم خون ایتدك
 چهره زردی خوناب ایله کلاکون ایتدك
 فضولی

آخر کلمده - متحرك اولسون اولسون - نوندن باشقه
 بر حرف بولندیغی صورتده ایسه (زحاف) مجئنده ایضاح
 ایدیله جکی وجه ایله عزله هیچ جواز ویر یله من .
 بعض کلمتده مصراع آخرنده اولمق شرطیله استخلاف اجراسی
 تجویز اولنور .

کللرده اولور بورنك دلجو
 حنك بزه بر عطاسیدر بو

بیئنده (بو) لفظی رایحه معناسنه آلمیدرق اسم اشارت عد
 اولندیغی تقدیرده تحقق ایده جك استخلافده بأس کورلمز .

سیرایت شوتلاشی ، یاق شوشوقه
 شادی دم و صالدر بو
 ای کوربه قوزی نه حالدر بو
 الغبطه شو حالته ، شو دوقه

قطعه سیله فضولینك :

نه بلادر بزه یارب نه قاره کوندر بو

مصراعنده کی (بو) لرده بویله در .

خیال ایلر کورن کیم لعلندئر قبرمک طاشی
 عصر اعنده (طاشی) ده کی استخلاف ثقلتدن وارسته بولنور .
 باقینک :

طفل ایکن دایه سی قوجاغنده
 کل ایدی قویمدق بوداغنده

آیقئ ده حسن استخلاف مثالر ندندر .
 فضولینک :

ویرسیدی آه مجنون فریادمک صداسن
 قوشی قرار ایدردی باشنده کی یوواده

بیتیله ندیمک :

ذوقی احباب ایدوب ایواه ندیمایواه
 آدک آ کلدی بی چاره سنک آراده

بیتنده (یووا) و (آرا) ده اجرا ایدیلن استخلاف دخی یوقاریکی
 (طاغئر) قدر ثقیلدر .

عزل ایسه -- ما قبلنده حروف مددن بری بولنق
 شرطیله -- نون ساکنه ایله بیتن کلماته مخصوصدر . نون
 متحرک و یا متحرک حکمنده اولور ایسه [*] عزل جائز اولماز .
 چونکه بو صورتده اوله حق عزل (زحاف) ک عینی اولور .
 نونک متحرک اولسنه مثال :

[*] متحرک متحرک حکمنده اولسی کندیسنی همزه تعقیب ایتمکله

اولور .

برحرف املا حرف مد حکمنی آلیرسه (حرف مستخلف) ،
 بالعکس بر حرف مد حرف املا حکمنده قالیرسه (حرف
 معزول) اولور .

(استخلاف) حرف املائی حرف مدیرینه ، (عزل) بالعکس
 حرف مدی حرف املا یرینه قویمقدر .

استخلاف
 عزل

بولسه امکان خیال یار کیز یانه

مصراعنده (یان) ده کی (ا) مستخلفقدر .

عالم بالایه سوق ایلر بوعلوی جان بی

و :

حزنه دائر صحت آچدک ایلدک محزون بی

و :

ای خود آرا ایلیور آینه لر خود بین سنی

مصراعلرنده (جان) و (محزون) و (خود بین) ده کی (اوی)
 معزولدر . بمخشدده بیان اولنده جفی اوزره حروف معزوله
 (تقطیع) ده حسابده داخل اولماز .

استخلاف هر یرده اجرا اولنه ماز . موقعی سلمیقه صحیحده
 تعیین ایدر . مثلاً شیخ الاسلام یحیی افندی نک :

فرقتکده چکدیکم آلامی چکمز طاغلر

مصراعنده (طاغلر) ده کی استخلاف ثقیل کورینور . حال بوکه
 فضولینک :

ذوقافیتین ایلہ ذوالقوافیدہ قافیڈلر بینندہ بوانسان بر یاخود
 بردن زیادہ کلہیہ (حاجب) دینیلیر . (محجوب) حاجبلی دیک
 اولور .

قافیڈ اصلیه
 قافیڈ ملحقه

ذوقافیتین ایلہ ذوالقوافیدہ قافیڈ اخیره (قافیڈ اصلیه) ، دیگر
 قافیہ ویاقافیڈلر (قافیڈ ملحقه) نامیلہ یاد اولنور .
 (ذوالقوافی) ایلہ (ترصیع) بینندہ کی فرق (ترصیع) مبحثندہ
 بیان اولندہ حقدر .

قافیہ یه عائد بعض ملاحظات مخصوصه

[مجموعۀ معلم] ده بیان اولندیغی اوزره (حروف املا) حروف املا
 کلمات ترکیهده ققمهده ، ضمهده ، کسرهده علامت اولهرق یازیلان
 (اء وی) حرفلریدر . بونلر لسانمزده مستعمل کلمات اجنبیهده
 دخی قوللانیلیر . بعضاً بونلردن (اوی) حرفلری حروف مد
 حکمنی آلیر . بو حالده آنلره (حروف مستخفیه) دینیلیر .
 (حروف مد) عربی ، فارسی کلماتده ققمهده پی ، ضمهده پی ،
 کسرهده پی مدایدن (اوی) حرفلریدر . بعضاً حروف مد
 حروف املا دن اولان (اوی) حکمنده قالیر . بو حالده آنلره
 (حروف معزوله) دینیلیر .
 حروف معزوله
 حروف املا نك اساساً خدمتی ماقبلنده کی حرفك حرکه سنی
 کوسترمکدر ، مد ایتک دکلدز . حروف مدك اساساً خدمتی
 ماقبلنده کی حرفك حرکه سنی کوسترمکله برابر مد ایتمکدر .

حقلیدر جانان و داعمدن ایدر سه امتناع
و هم ایدر اشک رواندن بلا (باران) یدر

حزن مهرانکله ماتمزار کوردم عالی
شمعی هر صحرا بکابر کربلا (میدان) یدر

--

هانکی عاقل دیرکه آنحقی راه (کلشن) دن چک
برده غافلر! شونالنگاه (شیون) دن چک

—

محبوب

محبوب - قافیدری فاصله‌لی اولان ذو قافیتیندر .

مثال :

عالم (اسیر دست مشیت) دکلیدر
آدم (زبون پنجه قدر) دکلیدر
زبی

ذوالتوافی - ایکیدن زیاده قافیه‌سی اولان شعردر .

ذوالتوافی

مثال .

یادر کل تلاش (مقال) کله خامه لر
پیچیده فراش (خیال) کله نامه لر
زبی

دیگر :

ارباب (قلم) معرفت آموز امم در
آداب (امم) ماحصل فیض قلم در
عربی بکله

اولندیغی تقدیرده (بالا) و (دنیا)، (م) اعتبار اولندیغی تقدیرده
ایسه (هنکام) و (ایام) قافیۀ غیر معموله اولمش اولور •

ذوقافیتین

ذوقافیتین - ایکی قافیدلی شعردر •

ذوقافیتین ایکی نوعدر :

- متقرن •

- محجوب •

متمزل

متقرن - قافیهلری متوالی اولان ذوقافیتیندر •

بر قیاج مثال :

ایسه بر اقلیمه کر بذل سعادت کوکبی
هر کدای بی نواسی شوکت - سلطان) بولور
بن او خاقانی عهدم کیم بنم ممد و حک
آسانروب سرائی دولت) خاقان) بولور
نقی

آفتاب صبح معنی بزم اندیشه مده جام
بدء فیض لایزال) جاودان) مدر بنم
حشر اولنجه تا که شوق انکیز بزم اهل دل
کیف صهبای خیال) شادمان) مدر بنم
وله

افزونئی حیات) کم آزار) لغده در
سرمایه نجات) سبکبار) لغده در
نابی

دهره مفتون اوله ای باقی فلک رام اولدی طوت
بی وفا دنیا هله بن بیلدیکم دنیا میدر

بیتلرنده ده حال بویله در .

کَرَک نفعی ، کَرَک باقی بالاده کی بیتلری حاوی اولان نشیده لرنده
الغی روی اعتبار ایتمش رایسده بز ترکیب و تجزئه یه بر یرده مثال
کوسترمش اولمق ایچون میمک ده روی اولمسنده احتمال و یردک .
مشار الیهمانک اعتبار لری وجه ایله بو احتمالی و یردمش اولدق
یا لکز تجزئه یه برر مثال کوسترمش اولوردق . چونکه او حالده
(بالا) و (دنیا) نک (میدر) ک میله ترکیبی تصور دن خارج قالیردی .
قوافی مموله ایطاء جلی قیلندن عد اولنه جق صورتده
تکثیر ایلمه میدر .

بوراده دهها بعض ایضاحات و یرلسه بلکه فائده دن خالی
اولمازدی ، فقط قافیہ مبحثی همان لزومندن زیاده عد اولندجق
در جلدلرده اوزاتمش اولماق ایچون صرف نظر ایلدک .

قافیۀ غیر مموله - تصریح اولدق قافیہ اولمغه صالح

قافیۀ غیر مموله اولاند .

مثال :

هوا عرائس کلزاره اولدی چهره آشا
بهار کاشنه کیدردی حله خضرا فضولی

نفعی ایله باقی نک یوقاریده کوریلن بیتلرنده روی (۱) اعتبار

قافیه برده شویله تقسیم اولنور :

- معمول .

- غیر معمول .

قافیه معموله - بعض تصرفات ایله قافیه اولمغه صالح اولاندور .
 بو تصرفات ایکی لفظی ترکیب ویا برلفظی تجزیه دن عبارت
 اولوق اوزره ایکی صورتده اولور .
 نفعینک :

فکر بر مضمونیدر آینه طبعده یا
 عکس نقش کارگاه عالم بالامیدر

سوز توکندی نیجه بردعوی شعر و شاعری
 لاف و دعوی بر طرف شمدی دعاغناکامیدر

بیتلرنده (م) روی ، (یدر) ردیف اعتبار اولندیغی صورتده ،
 (بالا) (م) ایله ترکیب ایدلمش اوله چنی کبی (ا) روی (میدر) ،
 ردیف اعتبار اولندیغی صورتده دخی (هنکام) تجزیه قیلنمش اولور .
 برنجی صورتده کوره (بالا) (میدر) ک میغی آله زق (بالام) شکلنده .
 کیرمکله (هنکام) ه ، ایکنجی صورتده کوره (هنکام) میغی (یدر) ،
 ویره زک (هنکا) شکلنده قالمته (بالا) به قافیه اوله بیلیر .
 باقینک :

صوکی زنجیر لر طوماز دل دیوانه می
 حاصلی آزاره لک وقتی بهار ایامیدر

بیتنده قاعدهٔ (مبتلا لرین) یازمسی لازم کلیرکن غزلک ابیات
سائر هسیله توافق املا حصولی ایچون مساحتک (مبتلا لرك) یازمشدر .
آندرونوی واصفک :

ای مفرجه منت ایله یاغنه لندن
ارباب خرابات بیفلسون تملندن

مطالعنده کی (لندن) ک (الکن) صورتده یازمسی لازم کلدجکی ده
تحتاج ایضاح دکلدرد .
شیخ غالبک تشیده آتیدسنده کی (نشانک) دخی (نشان) صو-
رتنده یازملق اقتضا ایدردی :

برشله سی وارکه شمع جانک
فانوسنه صیغمز آسمانک
بوسینه برق آشیانک
سینا دخی کورمه مش نشانک

افروخته عنایتکدر

خطاب کافیه اضافت کافنک جهنده بآس یوقدر .

مثال :

ای باغی شکوفه آفرینک
کلبن یارادر طورر زمینک

عیوب غیر ملقبهٔ قافیه مجعنده سوزی بوندن زیاده اوزاتاق
ایستیورر . باقیسنی حسن طبیعته حواله ایلرز . ذاتاً حسن طبیعت
اولمینجه قافیه نك لزومی قالماز .

بیتده اولدینگی کبی شعرای عجم قوافیده و او معدوله نك ماقبلنده
بولنان ضمه آلود قححه ی قححه صریحه ایله جمع ایدر لر . شیخ
سعدینک :

بکی آنکه در نفس خود بین مباش
دگر آنکه در خلق بد بین مباش

بیتی ده بویولده در . بزایسه « ضمه آلود » دیدیکمز قححه ی قباچه
ضمه دینله جک بر صورتده تلفظ ایتمکده اولدینمز دن بونک قححه
صریحده ایله جمعنی جائز کوره میز . مع مافید (خوان) و (خویش)
قییلندن اولان کله لرده کی و اولری قافیده خصوصنده شعرای عجم کبی
کأن لم یکن عدایلرز . مثلاً (یار بخوان) ایله (بی درمان) ی
(خویش) ایله (پدش) ی قافیه یاپه بیایرز .
تغیر املا خصوصی دخی عیوب غیر ملقبه قافیه دندر .
(وطن) ایله قافیه اولمق ایچون (اوتان) ی (اوطن) صورتده
یازمق کبی . خطاب یا خود اضافت کافنی نونه و بالعکس نونی خطاب
یا خود اضافت کافنه تبدیل ایتمکده بونوعه ملحقدر . نورس قدیم :

چوقدن حصولنی کوره مم مدعالمک
تأثیری بنده ضدینه دوشدی دعالمک

مطلعی غزلنده ایراد ایتدیکی :

ای ساکنان بزم وطن یاد ایتمک کهی
غربت اسیری درد و بلا مبتلالمک

خواجه حافظك :

صلاح كار كجا ومن خراب كجا
بين تفاوت ره كز كجاست تا بكجا

مطالعنده دخی بونقیصه موجوددر . چونکه روی اولان (ب) لردن
برنجیسی ساکن اولدینی حالده ایکنجیسی متحرکدر .
ابن الفارضك .

ولوان مایی بالجبال وکان طو—
رسینا بها قبل التجلی لدکت

بیتنده کوردیکی وجه ایله شعرای عرب مصراعلر بپنده برکلبی
ایکی یه بولمکده بأس کورمز لر . بو کیفیت قافیده واقع اوله جق
اولورسه لسانمزده عیوب غیر ملقبه دن عد اولنور . فارسیده دخی
بوکا جواز ویرلیور ایسه ده حضرت مولانا ناک .

عقل آن باشد که عبرت کیرداز .
مرک یاران در بلای محترز

بیتنده اولدینی کبی ادواتک داخل اولدینی کلماتدن تفریق اولدینی
وارددر . عید زاکانینک بالاده کوستریلن بیتلرندن برنده (همی) .
نک (خواهم) دن تفریقی ده بویله در . بوسورت دخی پک چرکین
دوشه جکندن لسانمزده تجویز اولنه ماز .
فردوسینک .

میازار موری که دانه کشست
که جان دارد و جان شیرین خوشست

مطلعه‌نده (آب) ایله (خراب) کسره اضاقله متحرک بولنیور .
حال بوکه :

فیض مؤثرات حواص آزموده در
واصفایدرسه نوله اکر شیخی شاب عشق

نقطعه‌نده (شاب) ساکن اولمق لازم کلیور .

ایران مشاهیر شعرا سنک آتارنده ده بویله شیلره تصادف
اولندیلیر . عید زاکانینک اک زیاده :

فرض خدا وقرض خلائی بگردم
آیا ادای فرض کنم یا ادای قرض

بیقی شهرت بولمش اولان :

مردم بعیش خوشدلک و من مبتلای قرض
هرکس بکار وباری و من درد بلای قرض

مراغلی غزل هزل آمیزنده کی :

مردم زدست قرض کریزان و من همی
خواهم پس از نماز ودعا ازخدای قرض

و

عرضم چو آب روی کدایان بیباد رقت
ازبس که خواستم زدرهر کدای قرض

بیپیلرنده (خدای) ایله (کدای) ک اضاقلدن انقطاعی بوقیادندز .

برکستاندر قصیده م کیم صفا و برمش آکا
بونشاط انکیز و جانپور غزل مانند آب

یتنی ایراد ایله ایطاء خفی ایچون برمثال پیدا ایشلشدر .

مشارالیهک دیگر بر قصیده سنندن اولان ایسات آتیه ده کی

(سیراب) ایله (آب) ده دخی ایطاء خفی جلیدر :

خاک بر مرتبه کرم اولدی که دوران ایده من
نیجه طوفان ایله بر ذره غبارین سیراب
دوکیلن خاکه بوفصل ایچره دکدر باران
خوی فشان اوله ده در تاب نموز ایله سحاب
بو یله گرماده که دریالری خشک ایتدی هوا
کوهدن ظاهر و جاری اولانی صائمکز آب

جلیسنندن خفیبسی اهون عد اولنان ایطا هر فصل اولسه

طبع سلیمه :

اولش اما اولیبیدی کاشکی !

دیدیرر .

عیوب غیر ملقبه قافیه چوقدر .

روینک بریرده متحرک ، دیگر یرده ساکن اولسی بوجله دندر .

عیوب غیر
ملقبه قافیه

اندرونی و اصقک :

کلدی خروش وجوشه بینه دلده آب عشق
ایتدی اساس صبر و شکیبی خراب عشق

پیش درکاهنده بر باصف نشینان فلك
زیر ایوانده پرواز ایتمه ده کروبیان

ندیم دخی بر تار یخنده شو اوچ بیقی متوالیا ایراد ایلشدر :

یتر بوساله بر سرمایه اقبال کیم آنده
هلال عز و دولت بدر تابان اولدی بر کونده

که یعنی نجل عالیشان ابراهیم پاشانک
وزارت بر جنه مهر در خشان اولدی بر کونده

وزارتله اولوب داماد مرآت سعادتدن
ایکی رخساره شادی نمایان اولدی بر کونده

بین الشعرا مشهور اولدیغی اوزره کرک جمع اداتی ، کرک

صفت مشبهه علامتی اولان (ان) ی مشتمل بولنان قافیه لره (شایکان) قافیه شایکان

عنوانی ویریلیرسه ده حقیقته بو عنوان او ایکی صورته مخصوص

دکدر . علی الاطلاق ایطاء جلی بی محتوی بولنان قافیه لره (شایکان)

تعبیر اولنور . هر حالده بردن زیاده سی ایراد ایدلمه مک اولادر .

ایطاء خفی — تکراری پک ظاهر اولمیان ایطادر .
ایطاء خفی

(آب) ایله (خوناب) و (کلاب) کبی .

نفعی بر قصیده سنده :

رنک لفظ ونکته معنای نظم یا که

توله ایلرسه حسد رنک کل و بوی کلاب

بیتنی متعاقب :

اولدی چکانینه قطرات شراب سرخ
مانند سلك دانهٔ مسجان برز برز
داری الشفای وصلتی ابتدی کشاده یار
بیمار هجره ایلدی درمان برز برز

نابی خیال ماه رخان طولدی سینه یه
کویا که کلدی مکتبه خوبان برز برز

قصیده ده بویله ایکی ، نهایت اوچ قافیه ایرادینه جواز واردره
تمت بالاده سویلنلدیکی اوزره آره لرنده یدیشر بیت قدر فاصله
و اثنی شرطیله .

تقمی برقصیده سنک ابتدای اولان آشایگی بدتلرده بو افاده یه
مخالف اولدوق (اختران) ایله (کروبیان) ی تقرین ایتشدردن

بارك الله ای بهشت آباد وی رشك جنان
صانك الله ای سرای دلکشا ودلستان

سدهٔ بابیه پاینده اساس کائنات
طرح مطبوعیه نازنده زمین و آسمان

کورمه مشدر چرخ چارماه بهشتی سیرایدن
بویله بر روشن مقام و بویله بر خرم مکان

دزکه دولتیناهی ملتجای خاص و عام
خالک پاک آسمانی بوسه جای انس و جان

طرقه طاق و ررواقی همسر ذات البروج
سایهٔ سفید بلنددی خوبا بکاء اختران

- چنلر — چیچکلر .
- صفات — کائنات .
- معلمین — موحیدین .
- زورین — سیمین .
- خندان — کریان .
- یاران — خوبان .

برغزنده بویوالده آنجیق بر فایده ایراد اولته بیلیر . ایبات آتیدنک
بفایده لری ایچنده جمع الف نونیه اولان یالکز (کلر خان) در :

کلیر لطافت آلیر هرجهان خیالمدن
کچر شرف قازانیر آسمن خیالمدن
اوکنمسون او قدر وسعتیله بی جادر
کورنسون صیقیلیر لامکان خیالمدن
سرور ایچنده دخی بر ملال حس ایدرم
بهار کله ده کیتمز خزان خیالمدن
طیبتم باقلم هانکی کزله اکننه چک
برر برر چک ای کلرخان خیالمدن

بونده باس یوقدر . نایدنک شوغز لنده ایسه (یاران ، رندان ،
پلنکنان ، خوبان) هپه (کلرخان) قیلندندر . بناءً عید معیوب
عدا اولنور :

جمع اولدی بزم صحبتیه یاران برر برر
جام آلدی دست عشرته رندان برر برر
ای رهرو اول اورا هکزدردن کیز یای
جمع اولدی کوه عشقه بلنکنان برر برر

بویله اولیوبده مصراعك اعاده سی تنگی قافیهدن طولانی
 یرطولدر مق کبی بر مقصده مبنی اولورسه پک صوغق دوشر .
 رد مطلع بر مصراعك ایکی دفعه تفسینی دیك اولدیغندن
 کوزل اولدینی صورتده صنایعدن عد اولنور . . عکسی حالده
 شاعرک عجزینده برهان اوله بیلیر .
 یالکز قافیینی تکرار مصراع برجسته اعاده سی کبی لطافت
 شعره مدار اوله میدجغندن طبع سلیم بوئده اجر اسندن ابا ایتسه
 . نجادر .

ایضا ایکی نوعدر :

• ایطاء جلی .

• ایطاء خفی .

ایطاء جلی — تکراری پک ظاهر اولان ایطادر .

ایطاء جلی

(فونکر) ایله (ستمکر) ، (نیکوتر) ایله (زیباتر) کبی .
 فایده بر معناده اولمزق تکرار ایدن کلدلر ، کلدلرک اواخرینه
 مطراً لاحق اولان حرفلر هپ ایطاء جلی صایبایر . قطعاً بویله
 شیلر اوزرینده قافیه بنا ایدله ملیدر .

برقاج مثال دها :

• آتمق — آلمق .

• آمان — آلان .

• کیتک — کلک .

• کیدن — کلن .

ایکنجی به مثال :

برشکر خنده یله بزم شوقه جام ایتدک بی
 نیم صوک پیمانه بی ساقی تمام ایتدک بی
 شعله سرو آساجیقار خا کمدن اول برلرده کیم
 پایمال توسن آتسخرام ایتدک بی
 نکهت کیسو ایله کلدک بزه آه ای نسیم
 طره سنبل صفت آشفته کام ایتدک بی
 جلوه حسنکله هر مویم پری خیز اوله ده
 عشق ایله سرتا قدم آینه جام ایتدک
 بویله سرمست خراب اتمه (ندیم) زاریکی
 نیم صون پیمانه بی ساقی تمام ایتدک بی

ندیم :

اول پری وش عاشقه رام اولسه ده مانع دکل
 کوندوزین اولمازسه آقشام اولسه ده مانع دکل

• مطلعنک مصراع نایدینی دخی غزلک نهاییتنده :

بک اومار تشریفکی عیدک ایکنجی کون ندیم
 کوندوزین اولمازسه آقشام اولسه ده مانع دکل

• صورتنده اعاده ایتمشدر •

رد مطاعک مقبولیتی اعاده اولنسان • مصراعلرک بر جسته

اولسیله مشروطدر • کویاکه شاعر مطاعک بر مصراعنی پلش

• عطبوع بولدینی ایچون تکرارنده بی اختیار قالیر •

بیتنده عیب اکفا موجود در • چونکه (اوج) فارسی جیم ایله
اولدینی حالده (کوج) عربی جیم ایله در •

ایطا — قافیدنک بر معناده اولهرق عیناً تکراریندر •

ایطا

اکثر شعرا مطلعک برنجی ویا ایکنجی مصراعنده کی قافیدنی
مطلعه اولماق شرطیله تکرارده باس کورمیدرک تجویز ایتشلر ،
حتی بوکا (رد مطلع) نامیله برده سوس ویرمشلردر •

رد مطلع

عثمانلی شاعرلری بو تعیری اکثریت اوزره غزل نهایتنده
مطلعک برنجی ویا ایکنجی مصراعنی عیناً اعاده خصوصنده استعمال
ایدزلر •

برنجی یه مثال !

جوی کوستردی ینه آینه وش روی کلی
بنجه مهر آجدی همچون شانه زلف سنبل

شویله کلشن پرطرب کیم کوشلر فرق ایلمز
قهقههای خنده کلدن نوای بلبل

ایلمش کویا که حق ایجاد جسم نازکن
ایلیوب آمیخته بوی کله رنگ ملی

کلشن حسنک کورک سنبل هوای کلشن
ابرمشکین وش طاغتنجقه نسیم اول کاکلی

تازه معنی رونما نظم سلیسکده (ندیم)
جوی کوستردی ینه آینه وش روی کلی

لکن بویله اثر لرین هب
اخلاق عمومه صاعمه مکتب

--

ابکار معانیء مراتب
صف صف دیزیلیر حضورینه هب

—

تعقید ورکیکه اوغراماز هیج
ایلر او قودججه طبی تهییج

—

لطائفدن اولوق اوزره عرض ایده لم که :
شاعر دقایق شناس عونى بك مرحومه بر کون پاشانک بو
یتتی اخطار ایله (هیج) ایله (تهییج) ک قافیه اولوب اوله میه جغنی
سؤال ایتدک . بلا تأمل شو جوابی و یردی :
— (هیج) ایله (بیج) قافیه اوله بیلیر .
بر آرز دوشوندکدن صکره ده عزت ملانک (مخت کشان) ندن
اولوق اوزره بیت آتی بی او قودی :

آنک کلیدی دهره فرزندى هیج
ایدردى تبنى اسکر بولسه بیج

ملانک شو تبقیه سنه دیه چک یوق ایسه ده ینه (مخت کشان) ده
مندرج بولنان :

مقدر ایش دیکله دک اوچ کیجه
او اوچ کیجه دن کورمدم کوچ کیجه

سناد — ردفك اختلافیدر.

(زار) ایله (زیر) و (زور)، (مار) ایله (میر) و (مور) کبی.

افوا — خذوو توجیهك اختلافیدر.

(دور) ایله (دور)، (درد) ایله (درد)، (کل) ایله

(کلی) کبی.

اکفا — روینک بینلرنده قرب مخرج اولان دیگر برحزفه

تبدیلیدر.

(صبح) ایله (سپاه)، (احتیاط) ایله (اعتماد) کبی.

عربی حروف ایله فارسی حروفی قافیه ده جمع ایتک اکفا

قیلندندر. مثلاً (طرب) ایله (چپ)، (حک) ایله (رک)،

(خواجه) ایله (سراچه) قافیه اوله ماز.

پک چوق شاعر لرمز زیاده سیله شایان دقت اولان بو حصو-

صدن ذهول ایتملر در. از جمله (خرابات) مقدمه سنده :

لایقیمی که شاعرم دین ذات

فرق ایتیه مخرج حروفات

بیورمش اولان ضیاپاشا ینه اوراده شو بیتلری یازمشدر:

اولدی شعراسی بونلرک هپ

ترتیب حروف ایله مرتب

—

سائر لسن عتیقه نك هپ

معقولاتی اولور مرتب

—

اویکانه سپه انداز ظفر یاور کیم
 چند ارواح و ملائکدر اکاخیل و خشم
 قافیۀ متکاوسه — تقطیع حسبیلہ آخرندہ اولان حرف
 ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیننده درت حرف
 متحرک بولنان قافیه در •

درت حرکه نك تعاقبیلہ ثقیل اوله جنی درکار بولنان بونوع
 قافیه اوزانک مساعده سرلکندن طولایی — بالالتزام یا بلایزه —
 همان هیچ بولنیه جق درجه ده آزدرو • مثلاً (کله مه مش) ایله
 (چله مه مش) وزنه صوقیلہ بیلسه قافیۀ متکاوسه ایچون بر
 مثال اولور •

قافیه نك ذکر اولنان بش نوعی تعیین خصوصنده اك زیاده
 دقت اولنه جق جهت تقطیع حسبیلہ ساقط اولان حرفلری حسابہ
 قاتمامقدر • مثلاً (ایده مه مش) ایله (کیده مه مش) قافیه اولمق
 لازم کلسه (تقطیع) میخنده بیان اولنه جنی وجه ایله اثنای
 تقطیعده حروف املا ساقط اوله جغندن الده یالکز (ادم م ش)
 حرفلری قالیر • بونلرک اخیری اولان (ش) دن ماعداسی ایسه
 متحرک بولندیغندن قافیه ده (تکاوس) تحمق ایش اولور •
 عیوب ملقبۀ قافیه درتدر :

— سناد •

— اقوا •

— اکفا •

— ایطا •

ساکن ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیننده برحرف
متحرکدن باشقه شی، بولنمیان قافیه در.

مثال :

زهی سمند ملایم که حسن رفتاری
اونوتدیر دل عشاقه جلوه باری نعی

قافیه مندارکه — قافیه مندارکه — تقطیع حسبیلله آخرنده اولان حرف ساکن
ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیننده ایکی حرف متحرک
بولنان قافیه در.

مثال :

هر کورن عیب ابتدی آب دیده کریانی
ابلدن تحقیق کورمش کیمسه یوق جانانی

فضولی

قافیه متراکه — قافیه متراکه — تقطیع حسبیلله آخرنده اولان حرف ساکن
ایله آکا تقدم ایدن دیگر حرف ساکن بیننده اوچ حرف متحرک
بولنان قافیه در.

مثال :

جان ویرر آدمه اندیشه صهای عدم
جوهر جانمی عجب جوهر مینای عدم

عاکف باشا

دیگر :

اوخداوند هنر پرور جنکاور کیم
منحصر دولته تر بیت تیغ و قلم

مثال :

روحبخش اولادی مسیحا صفت انفاس بهار
آجدیلر دیده لرین خواب عدمدن ازهار

باقی

روی مطلق — وصله اتصال حسبیه متحرك اولان رویدر • روی مطلق

مثال :

هر حباب اشکمه برعکس صالمش بیکرم
شاه ملک محتم طوتمش جهانی لشکرم

فضولی

تقطیع اعتباریه قافیه بش نوعدر :

تقطیع اعتباریه
قافیه نك نواعی

— مترادف •

— متواتر •

— متدارك •

— متراكب •

— متكاوس •

قافیه مترادفه — تقطیع حسبیه آخرنده فاصله سز ایکی قافیه مترادفه

حرف ساکن بولنان قافیه در •

مثال :

اولجه پرده بر انداز نظره چشم شهود
کورندی آینه دلاه چهره مقصود سایی

قافیه متواتره — تقطیع حسبیه آخرنده اولان حرف قافیه متواتره

کار — بار .
 تیر — میر .
 نور — مور .
 رنک — تنک .

حدو:

بن — سن .
 مشهر — مقتخر .
 کل — مل .

توجیه:

تنه — زنه .
 زمانی — مکانی .

مجری:

قلبنه — جلبنه .
 عزمی — جزمی .
 آنکزک — شانکزک .
 پشمانیکزه — پشمانیکزه .

نفاذ:

انواع روی

روی ایکی نوعدر:

— روی مقید .
 — روی مطلق .

روی مقید — وصله عدم اتصال حسیله ساکن اولان
 رویدر .

عشقکله نوای دلنشینی
رقصان ایدپور . و حدینی

بیتمده (ن) لرك كسره سی کبی .

قوافیده مجرانك تکراری واجبدر .

نفاذ

نفاذ — و صلاک حرکه سیدر .

دوشدم سقوط برك خزان یولو راهکه
برکره باق شو منتظر نظره خواهکه

و :

کورمه جانلر کبی لایق بکاعداونکی
بر جنایت ایتمده اعلا شانکی

بیترلنده (ک) لرك فتحه و کسره سی کبی .

خروج ایله مزیدک، حتی (متحرکی بولنورسه) نأره نك
حرکه سی ده بونام ایله یاد اولنور :

قوافیده نفاذک تکراری دخی واجبدر .

بالاده ذکر اولنان حرکات قافییه ایچون شویله بر خلاصه یاپه لم :

رس : (صنایع — منافع .

اشباع : } آذری — خاوری .
                  } نائلی — مائلی .
                  } تغافلک — تجاهلاک .

بر آبریمجه قارلی طاغ کسلمش
هر موجّه کف نثارمدهش

ضمه یه مثال :

سکا دوشمز بو اعتلا ای ~~صکک~~
اورادن دوش که رشکه دوشدی کوکل

بومشالدرده کورلدیکی اوزره روی ساکن بولندیغی وقت
توجیهک تکراری واجبدر . مثلاً (الکن) ایله (ممکن) قافیه
اوله ماز .

متحرک اولدیغی زمان توجیهک اختلافی تجویز ایدنلر
واردر . مثلاً (مشتری) ایله (سامری) و (عنصری) بی
قافیه یاپارلر . اندرونی واصفک شو بایاغی بیتلرنده کی توجیه
بو قییلدندر :

کشور ستان بلاغت بر فضای معرکه
اول فضائک ناطقه م بردائی دال خنجری
عرفاً آدم عرفیدن میدان نظمی شاعران
شاه عرفانم رکابده بوررلر هربری

بوکا دخی جواز ویرلمدک اولادر .

مجری — روینک حرکه سیدر .

باقدقبه او صنع بر کاله
شاهین قضا کلیر خیاله

بیتنده (ل) لرك ققحه سی ،

پیتندہ کی (ق) ایلہ (ر) نک ضمہ سی و :

بویلہ بر نغمہ دن کیم اولماز مست
بو نہ سسدر دکلی بانک الست

پیتندہ کی (م) ایلہ (ل) ک قتحہ سی کبی •

بو مثال لردہ اولدینی وجہ ایلہ روی ساکن بولندینی وقت
قوافیدہ حذوک تکراری واجبدر • مثلاً (دیر) ایلہ (دیر) •
(عون) ایلہ (خون) • (شہر) ایلہ (مہر) قافیہ اولہ ماز •
روی متحرک اولدینی زمان ایسہ بعض قدما حذوک اختلافی
تجویز ایشلر • (بستہ) ایلہ (شستہ) کبی کلہ لری قافیہ یامشلر
ایسہ ده بوکادخی جواز ویرلدمک اولادر •

بو اختلافی تجویز ایدنلر « قیدک ردفہ تبدیلی لازم کلہ مک »
شرطیلہ ایدرلر • مثلاً (دیری) ایلہ (پیری) آنلر جہ ده قافیہ
اولہ ماز •

توجیہ — تأسیسی مشتمل اولمیان قوافیدہ علی الاطلاق

• روینک ماقبلندہ کی حرکتہ در •

توجیہ حرکتات ثلاثہ دن اولہ بیلیر •

قتحہ یہ مثال :

عالم قالبر اورتہ سندہ ارزفہ
جولانکیمی بویلہ ایسترم بن

کسر • یہ مثال :

کسرہ یہ مثال :

آصف خان احمد غازی وزیر بی نظیر
 کیم رفاه کونہ باعثدر وجود نافی
 صاحب الحیرات ابراهیم پاشا کیم اودر
 آسمان بر وجودک آفتاب لامی

سامی

ضمہ یہ مثال :

کوکلم بیویور تعاطمکدن
 برجوش اولیور تلاطمکدن

اصحاب اعتنا اشباعك اختلافنی عیوب قافیہ دن عد ایدر لر .
 مثلاً (ساعری) ایله (شاعری) و (تفاخری) کبی کله لری
 قافیہ یا عاز لر . (دخیل) مجتئده بیان اولندیغی اوزره طبیعتہ
 اوفق اولان ده بودر .

حذو — ردف وقیدك ماقبلنده کی حرکه در :

کائتانه خانه بیرون اول ده ایت بر التفات
 شکل انسانی به کیرمش روح کورسون کائتات

پیتنده کی (ف) ایله (ن) ک فتمه سی ،

پیش چشمده در اول جند جهانگیر هنوز
 کوش جاتمده در اول غلغل تکبیر هنوز

پیتنده کی (ک) ایله (ب) نک کسرہ سی ،

کوکلرده کزن او بال منتوش
 بر کوف اوله جق زهینه مفروش

حركات قافیه آلتیدر :

- رس .
- اشباع .
- حذو .
- توجیه .
- مجری .
- نفاذ .

رس — تأسيسك ما قبلنده کی حرکت در :

معرفت التفاته تابعدر
مشتريز متاع ضابعدر

- بيتنده (تابع) ده کی (ت) ایله (ضایع) ده کی (ض) ك قتحه لری کبی .
  - الفك ما قبلنده باشمه در لو حرکت بولنه میه جفندن رس منحصراً
فتحه اولور .
  - قوافیده تأسیس تکرر ایتدکجه رسك دخی تکرری طیبیدر .
  - تأسیسی حروف قافیه دن عد ایتینلر رسی دخی بالطبع
حركات قافیه دن عد ایتزلر .
  - اشباع — وصلی مشتمل اولان قوافیده دخیلک حرکت سیدر .
  - بویله اولان دخیلده حرکات ثلاثه بولنه بیلیر .
- فتحیه به مثال :

مسند اجلانك رفعت بر ادنی پایه سی
درکه اقبالنك دولت قدیمی چاکری

باده ادرا مكك توحید سر جوش خمی
ساقی اندیشه مك تحقیق درد ساغری

کبار بسته زبان غرور ایمنش طوته لم
 بوره کذرده هزاران سلام (آلیربولنور)

زبون بولوب بزى پامال جورايد نلردن
 برای غیرت حق انتقام (آلیربولنور)
 نابی

—

عید ایرشسون باعث شوق جدید (اولسون ده کور
 سیرسعد آبادی سن بر کره عید) (اولسون ده کور)
 ندیم

—

کل سويلشه لم جمله کچن دملری جانا
 حیرانکه ابکم (دیرایدک شمدی نه دیرسک
 کوردکمی نه در عاقبت جنت نخوت
 اول کیمه آدم) (دیرایدک شمدی نه دیرسک)
 سایی

—

صفا (ی عشقی کیم آکلار کیمکله سويلشه لم
 وفا (ی عشقی کیم آکلار کیمکله سويلشه لم)
 لا

ردیفلی شعره (مردف) تعبیر اولنور . شعر مردف ایران
 وروم شعرا سنه مخصوصدر . فصیحای عرب ردیفه اعتبار ایتمز .

حقیقت حالده شعر مردفک حلاوتی انکار اولنده ماز . فقط
 شوراسی ده اعتراف اولنمیلدر که ردیفسز شعر سويلشکده ردیفلی
 شعر سويلشکن زیاده صعوبت حس اولنور . بونک سببی سائر
 ایضاحات لازمه ایله براریر (غزل) میخشنده بیان اولنده جتقدر .

[انتهى]

زیارت ایلدم بر تاز پاک خرقه پیری
کوزل اکراملر کوردم حنیف نکتہ پیرا (دن)

علامتدر ایدر ایصال بزم قریبه اسراری
بوکون سررشته کیردی دسته دامان ملا (دن) اسرارده

ایدر از بر پری صورت کوزل (لر
غدا ی روحدر تازه غزل (لر
نوعی

امید و بیدن بکا یارب فراغ (ویر
جان وجهانی ترک ایده جک بر دماغ (ویر
نائلی قدیم

کیمسه ادراک ایتمدی معناسنی دعوا (مزک
بز دخی حیرانی یز دعوا ی بی معنا (مزک
عونی بک

شاخ کلده ژاله دوشمش غنجه زیبا (میدر
شاه النده یا مرصع ساغر صهبا (میدر
باقی

کیتدی باشکدن کوکل اول سرو قدک سایه سی
آغلا کیم ادباره تبدیل اولدی اقبال (ک سنک
تیز چکمز سک جفا تیغن بنی اولدر مکه
اولدی رر برکون بنی آخر بو احوال (ک سنک
فضولی

حیرت ای بت صورتک کوردکده لال (ایلر بنی
صورت حالم کورن صورت خیال (ایلر بنی
وله

ردیف

مع هذا (حرکات قافیه) بمخیشه سائر بعض مباحثه لزومی
 اوله جفندن (وصل ، خروج ، مزید ، نأثره) تعبیر لرینی اونو تاملی بز ،
 قدما (ردیف) ی صور مختلفه ده ، حتی ایچندن چیقیله میدجق
 صور تکرده تعریف ایتملر دز . بواشکال (وصل ، خروج ، مزید ،
 نأثره) اعتبارندن ایلری کلمشدر . بوقاریده ترجیح ایتمک ایستدیکمز
 رأیه کوره ایسه مسئله ده بیهوده ذهن یوره جق هیچ برجهت
 قالماز ، بناءً علیہ (ردیف) شوبله تعریف اولنور :

— مصراعلرک یاخود بیتلرک اواخرنده روی بی متعاقب عیناً
 تکرر ایدن بر ویابر دن زیاده شی .
 بو تعریفده کی (شی) تعبیری بر حرف یاخود بر کلمه دن عبارت
 اولان ردیفلره شاملدر . تعدد صور تلمی ایسه « ویابر دن زیاده »
 قیدیله تعریفه ادخال ایدلشدر .
 مختلف ردیف مثالاری .

برصفا بخش ایده لم کل شودل ناشاد (ده)
 کیده لم سرو روانم یوری سنده آباد (ده)
 ندیم

—
 قاشلرین بالاده سیر ایت رخلرین کور زیر (ده)
 قیل تماشا خلدی زیر سایه شمشیر (ده)
 وله

—
 حلاوتیاب اولوری نعمت الوان دنیا (دن)
 دهن شوی او لیانلر بوس دامن مدارا (دن)
 راغب یاشا

بورایه قدر تعداد اولنان حروف تسغه دن (روی) اساس قافیه اولق اوزره نظر دقته آندیغی حالده باقی سکز حرفدن (تأسیس، دخیل، ردف، قید) دینیلن در دینک رویدن اول، (وصل، خروج، مزید، نأثره) دینیلن دیگر در دینک دخی رویدن صکره واقع اولدیغی کوریلور. دیمک که بو طقوز حرفک بر قافیه ده اجتماعی لازم کلسه روی بونلردن دردی صاغنده، دردی صولنده اولدیغی حالده اورته ده بولنه جق.

ملاحظه مخصوصه

ظن عاجزانه مزه کوره (روی) دن صکره هر نه کلیرسه (ردیف) عد اولتمق اولادر.

بوصورت قبول ایدیله رك بالاده کوردیکمز درت مثالده کی (م) لر، (کی) لر، (مزك) لر، (یکزه) لر کی روی یه الحاق اولنان شیر (ردیف) نامیله یاد اولندیغی تقدیرده (وصل، خروج، مزید، نأثره) تعبیر لرندن هیچ برینک استعمالنه احتیاج قالمیه رق کلفت بر طرف ایدلمش اولور.

(ردف)ك (قید)، دخی شامل اولان سالف الذکر «روینک بلا فاصله ما قبلنده بولنان حرف ساکن» تعریفی قبول ایدلدیکی حالده ایسه (قید) تعبیرینک استعمالندن ده استغنا حاصل اوله جفندن میدانده یالکز (روی، تأسیس، دخیل، ردف) تعبیرلری قاله رق حروف قافیه مسئله سی دها زیاده ساده ل شیر.

اولفدہ نکاه بی قرارم
جوش آورطبع جذبہ دارم

بیتندہ کی (م) لرکبی .

قوافیدہ وصلک تکراری واجبدر .

خروج — وصلی متعاقب کلن حرفدر :

خروج

مست اولور هرکیم که سیر ایلر شرابی رنگی
رقص ایدر هرکیم که دیکلر دلفریب آهنکی

بیتندہ کی (ی) لرکبی .

قوافیدہ خروجک تکراری واجبدر .

مزید — خروجی متعاقب کلن حرفدر :

مزید

زمانغزسخن افروزیدر زمانغزک
زمانغز حکم آموزیدر زمانغزک

بیتندہ کی (ک) لرکبی .

قوافیدہ مزیدک تکراری واجبدر .

نائرہ — مزیدی متعاقب کلن برویا بردن زیادہ حرفدر .

نائرہ

اکثریا براولور :

شاشمده هشیارلر مستیکزه
کند کزدشمنکز هستیکزه

بیتندہ کی (ه) لرکبی .

قوافیدہ نائرہ نک دخی تکراری واجبدر .

اکثر فصحا قوافیده قیدک تکرارینی واجب عد ایدر لر .

قاپوسندن چقبوب همان شهرک
اولدی عازم بوینبجه بر نهرک

بیتنده اولدیغی کبی که قیدلرک ایکسی ده (۵) حرفیدر . فی الحقیقه
(نرم و بزم) قیلندن اولان کلملرک قافیه یا بلسی آز چوق سلامتی
حائز بولنان طبعه خوش کلز . عزت ملانک :

اولوب مال قارون اساسنده خرج
قینمش ترابی جوا هر له مزاج

بیتی بویولده در .

قیدک اختلافی تجویز ایدنلر قید اوله جق حرفلر بیننده قرب
مخرج بولنمنسی شرط ایتمشلر در . بولنره کوره مثلاً (بحر) ایله
(شهر) ، (وحی) ایله (نهی) قافیده اوله بیلیر . قول اول موجنبجه
قیدک اتحادی اسم اولدیغنده شبهه یوقدر .

مجهشده کورلدیکی وجد ایله جمهوره کوره (ردف) الف و یا
ماقبلی مضموم و اوسا کنه یا خود ماقبلی مکسوریادن ، تعیر دیکرله :
حروف مددن عبارت ایسه ده بعضلر بونی « روینک بلا فاصله
ماقبلنده بولنان حرف ساکن » دیه تعیر ایتمشلر در . بوقوله
نظراً قید ردفده داخل اولمش اوله رق (قید) تعیرینک استعملانه
احتیاج قالمش اولور .

وصل

وصل — روی بی متعاقب کلن حرفدر :

تقفیه نك شواهدندن معدود در . نمونه اولوق اوزره ایکی بیتنی
ایراد ایده لم :

انبث ان رسول الله اوعدنی
والغفو عند رسول الله . أمول
لاناخذتی باقوال الوشاة ولم
اذنب وان كثرت فی الاقاویل

فارسیده اولدینی کبی لسانمزده دخی بو صورتک اجراسنه
قطعا جواز ویر یله من .

قید — رد فدن باشقه اوله رق روینک بلا فاصله ماقبلنده
بولنان حرف ساکندر .

قید

سنین بوکون ای مشرف الفرش
جنتلرک اورته سنده بر عرش

و :

ترك حقیقت ایدن اولمازی پست
اولیان انسانی حقیقت پرست

و :

كوهی آزار دکلیدر عیب
دل کندی ایکن خزینة الغیب

بیتلرنده کی (ر ، س ، ی) حرفلری کبی .

(بزم ورزم ، شمع و جمع ، درد و مرد ، مهر و سپهر ، میل و نیل ،

نفر و مغز) طرزنده کی قافیلر هپ بو قیلدندر .

و :

ای صنغ صفا فزای بیچون
دل ازلدی تنزلکه ممنون

و :

حالکز ساده شکلکزده ظریف
سـکـز خوش مقامکزده لطیف

یتلرنده اولدینی کبی .

ایکنجیسی یتلرنده برحرف ساکن بولنندر . (بافته) ایله
(نافته) ، (سوخته) ایله (دوخته) ، (بیخته) ایله (ریخته) کبی . بونوع
قافیه بالنسبه آز قوللانییر .

ایکنجی صورتده آرده بولنان حرف ساکنده (ردف زائد) ،
الف و یا واوه یاخود یایه دخی (ردف اصلی) نامی ویریلیر .

مطابقا ردفی مشتمل اولان قافیده (مردف) و (قافید مردفه)
دینیلیر . قافیه الف و یا واوه یاخود یادن عبارت یالکز برردفی
مشتمل ایسه (ردف مفرد ایله مردف) ، هم ردف زائدی همده
ردف اصلی بی محتوی ایسه (ردف مرکب ایله مردف) عنوانی آلیر .
ایران و روم شعرا سنک رأینه کوره قوافیده علی الاطلاق
ردفک تکراری واجبدر . عرب شاعر لری ایسه واو ایله یاده
اختلاف ردفی تجویز ایدر لر . مثلا (امور) ایله (امیر) ی قافیه
یا پار لر . بو یولده قوافی اشعار عربده پک چوقدر . از جمله
(کعب بن زهیر) ک (رضی الله تعالی عنه) حضور اقدس نبویده
انشاد ایتش اولدینی مشهور قصیده بلیغه ذکر او انسان اسلوب

الیّ لعمری قصد کلّ مجبیه
کأنی عجیب فی عیون العجائب

تأسیس ایله روی بیننده بولنه جق حرف متحرک (خاور،
یاور) کبی برجنسدن اولسی شرط دکندر .

دخیل — تأسیس ایله روی بیننده بولنان حرفدر .

دخیل

اولدقه زمان زمان مصادف
حیرانم اولور نگاه عارف

پیتنده کی (مصادف) ک دالی ایله (عارف) ک راسی کبی .

بعضار « رویلر متحرک اولدیغی وقت دخیللرک اختلاف
حرکاتنده بأس یوقدر » دیرلر و مثلاً (کاتبه) ایله (معاتبه) نک
قافیه یا بلسنی تجویز ایدرلر ایسه ده بو صورت آهنکه ولو کلی
اولسون خلل ویره جکندن عدم جوازینک ترجیحی دها زیاده
موافق طبیعت کورینور .

ردف — آره لرنده برحرف متحرک بولنماق اوزره رویدن

ردف

اول واقع اولان الف یا خود ماقبلی مضموم و او ساکنه و یا ماقبلی
مکسور یاه ساکنه در .

بو تعریفه نظراً ردف ایکی نوع اولمق لازم کلیر . برنجیسی

روی ایله بینلرنده نه متحرک ، نه ساکن هیچ برحرف بولمیاندر .

کوکامجه تبسم اولدی معتاد
چشمده جهان تبسم آباد

طباع سلیمه نك شهادتیه ثابت اولدیغی اوزره تأسیس تزیینات
شعریه دن معدود اولمقوله برابر واجب الالتزام دکدر . عدم
الترامندن قافیه نقیصه دار اولماز . بناءً علیه صنایع جمله سندن
عد اولنور .

ینه مشارالیهك :

بی ذکر اتمز این افسانه مجنونه مائلدر .
نه بکزر اول بکا دردی آنک درمانی قابلدر

مطلع مؤسسنی تعقیب ایدن ایباتدن یالکز شو پیتده تأسیسه
رعایت اولنماشدر :

نه مشکل حالی اولسه عاشقک معشوق ایدر چاره
کر اول بی درد بیلدزسه بو حالی حال مشکدر

ایران شعراسیله اوزان و قوافیده آنلره تبعیت کوسترمش
اولان عثمانلی شاعر لری بالاده بیان اولندیغی اوزره تأسیسه رعایتی
لوازم قافیه دن عد اتمیور لر ایسه ده مولانا جامی کبی بعض
افاضلک افاده لرندن فصحای عربک تأسیسی التزام ایلدک لری
آکلاشیلیور . فی الحقیقه (منبئ) نك ایبات آتیه سی کبی
مصادف نظر عاجزانه من اولان بعض اشعار عربیه دخی بور
مدعانک صحتنه دلالت ایتمکده در .

فیالیت مابینی . و بین احبتی
من البعد مابینی و بین المصائب
کثیر حیاة المرء مثل قلیلها
نزول و باقی عمره مثل ذاهب

تأسیس — روی ایله بینلرنده بر حرف متحرك بولنان

القدر

مثلا :

افكارم اكرچه نظمه مائل
حالم دكل انتظامى قابل

ييتنده (مائل) ايله (قابل) ده كور يلن الفلر تأيسدر كه
بولرله روى اولان (ل) لر ييتنده متحرك (ه) ايله (ب)
بولنيور

ايات آييده ده دخى تأيسسه رعايت اولنمشدر :

مادام كه دلبر آنده حاضر
موقعده در احسن المناظر
محسود عوالم اولدى حالم
قارشيمده خلاصه العوالم
بول نشوة حسن وعشقى جامع
آقشامه قالير ايسهك نه مامع

كافية مؤسسده قافيدنك بودر اوسنه (قافية مؤسسده) ديزيلير . فضولينك :

بت نورسم نمازه شب و روز راغب اولمش
بونه ديندر الله الله به سجده واجب اولمش

مطعللى غزلنده سراپا قافية مؤسسده التزام ايندلمشدر . باقى درت

ييتنك قافيدلرلى شرنلردر : جاذب ، كاتب ، غائب ، طالب .

مصراعیه مصدر اولان قصیده سنک قافیدلرینی کوزدن کچیره جک
اولسه ق:

سن برشه ذی شانسن شاهنشاه دورانسین
یعنی که سن خاقانسین دورکده بن خاقانیم [۱]

بیتدن باشقه بالجمله ایباتنک رویلرینی حرف اصلیء اخیر اولمق
اوزره بولوروز. دیمک که قصیده ده یالکز بردفعه اوله رق غیر
اصلی بر حرفی روی یامش. بونده ایسه بالاده کوسترلدیکی
وجه ایله باس یوقدر.

سفر مبارک اوله ای خدیو فرخ دم

مصراعیه مصدر اولان قصیده سنده بویله ایکی روی ایراد
ایتمشدر. فقط آره لرنده یکرمی بیتدن زیاده فاصله واردر.
بورایه قدر ویریلن ایضاحاتدن آکلاشلش اولنلیدر که روح
قافیه اولان روینک قوافیده تکراری وجوب تحتنددر. قافیدار
اولان ایبات و مصارعه ده روی یالکز بر حرف اولور. باشقه
حرف اوله ماز.

[۱] بو بیتده کی (ذی شانسن، دورانسین، خاقانسین) بیدلری
— (اماله) مبحثنده بیان اولنه جنی اوزره — عیوب شعردن معدوددر.
(خاقانیم) ده کی صورت تلفظ ایسه زمانزده قبول اولنه بیلیر برشیوه
عجمانه دکلدر. شمدی طوغری عداولنان تلفظ یانک کسرله (خاقانانییم).
دیملکه حصوله کلیر.

دیدیلر : موسم سرماده چیقاری اودن
هوس صید ایله هیج اولمان آدم کودن

بو بیتک برنجی مصراعنده روی (او) ك حرف اصلیء
اخیر اولان واوی اعتبار اولندیفی صورتده ایکنجی مصراعنده
(بون) دیمك اولان (کودن) واوی حرف اصلیء اخیر
منزله سنده بولندیلمش اولور .
روینك تکلفله آخر کلمده حرف اصلیء اخیر منزله سنده
بولندیلمش حرف اولسنه مثال :

افتخار ایلرز بونکله بز
مستفیض مأثر عربز

بو بیتک برنجی مصراعنده حرف اصلیء اخیر (ز) اولدیفی
حالده ایکنجی مصراعنده (عربز) تعییرنده کی (ز) حرف
اصلیء اخیر منزله سنده بولندیلمشدر .
بو اسلوب اوزره یاپیله جق قافیه لرك حکمی دخی یوقاربده
« روینك تکلفسز اوله رق حرف اصلیء اخیر منزله سنده بولنش
حرف اولسی » مجئنده کوستریلن وجه اوزره درکه یقکافیله
اولان منظومه لرده بردفعه دن زیاده ایراد اولنسی مقبول دکلدر .
منظومه نك اوزونلنی حسیبیه ایرادی اقتضا ایدرسه کذلک یدی
بیت فاصله ایله کتیرلملیدر . هر حالده کتیرلمه سی اولادر .
اساتنده اوتنه دن بری بورالره دقت ایتمشدر در : مثلاً :
نفعینك :

اسدی نسیم نوهر رآچلدی کلر صبحدم

منزله سنده بوئنشلردر . حقیقته (جنبش) ده حرف اصلی
 اخیر (ب) اولدینی کبی (نمایش) دده (ی) در .
 بویله اولان حرفه « غیر مشهور ترکیب » دینلیرکه برکله
 ایله برلکده استعمالی کثیر اولمق جهتیله نفس کلمه دن کبی کورینور .
 تعبیر دیکرله : سطحی برنظر آنی کلمه نك حروف اصلیه سندن
 ظن ایدر . حال بوکه دکلدردر .

بودرلو حرفلر یکقافیه اولان قیصه منظومه لرده بردفعه دن
 زیاده روی یا پئاملیدر . قصیده کبی یکقافیه اولان اوزون
 منظومه لرده یا بئلق لازم کایر سهه باری یکدیگره تقرین ایدلیه رک
 یدی بیت فاصله ایله کتیرملیدر . هر حالده یا پئامسی اولادر .
 (جويا ، زیبا) کبی صفت مشبه لرده بویله در . مثلاً بریتک
 برنجی مصراعی (جويا) ، اینجیسی (زیبا) ایله نهایت بولسه
 قافیه تحقق اتمز . یعنی بیت قافیه سز عد اولنور . مع مافیه بونلردن
 برنجیسی (جويا) ، اینجیسی (بويا) اولسه قافیه متحقق اولور .
 چونکه ایکسنده ده حرف اصلیء اخیر (ی) در . بوندن
 طولایدرکه ضیاپاشانک :

ظن ائمه که آز مایش اتمش
 اهل هنر نمایش اتمش

بیتی شیخ غالبک بالاده کی بیتنه قیاس اولنه ماز .
 روینک تکافله وسط کلمه ده حرف اصلیء اخیر منزله سنده
 بولندیرلمش حرف اولسنه مثال :

شو افاده نك نتیجه سنه نظراً رویه درت احتمال اولمش

• اولور •

۱— حرف اصلی 'اخیر' اولق.

۲— تکلفسز اوله رق حرف اصلی 'اخیر' منزله سنده بولنمش حرف اولق.

۳— تکلفله وسط کله ده حرف اصلی 'اخیر' منزله سنده بولنديرلمش

حرف اولق.

۴— تکلفله آخر کله ده حرف اصلی 'اخیر' منزله سنده بولنديرلمش

حرف اولق.

بو احتمالاتی امثله ایله ایضاح ایده لم :

روینك حرف اصلی 'اخیر' اولسنه مثال :

کوررد کمی بودامکهده آزاد

بردامک اسیری صید و صیاد

• بو بیتده حرف اصلی 'اخیر' اولان روی (د) حرفیدر •

طبعده کی ذوق و شوق تام ایت

مفتون خرامکم خرام ایت

• بیتده ایسه (م) حرفیدر •

روینك تکلفسز اوله رق حرف اصلی 'اخیر' منزله سنده

بولنمش حرف اولسنه مثال :

مزکافی که نیم جنبش ایلر

بیك چند بلا نمایش ایلر

شیخ غالب

• بو بیتده (جنبش) ایله (نمایش) ده کی (ش) لر حرف

اصلی اولدقلری حالدده تکلفسز اوله رق حرف اصلی 'اخیر'

یوری دریا دل اولوب ایله تحمل یوقسه
روزکارک اوکنه دوشمین آدم یوریلور

کبی غیر مصرع بیتلرده قافیه یوقدر .

شمعی یوقاریده « آشاعیده تعداد اولنه جق » دیلدیگمز

حروف وحرکاتک نهلردن عبارت اولدیغنی کوره لم :

قول مشهوره کوره حروف قافیه طقوزدر :

حروف قافیه

حرف

— روی .

— نأسیس .

— دخیل .

— ردف .

— قید .

— وصل .

— خروج .

— مزاید .

— نأره .

روی — قافیه نك حرف اصلیء اخیری اولان ویا حرف

اصلیء اخیری منزله سنده بولنان حرفدر .

بر حرفك قافیده حرف اصلیء اخیر منزله سنده بولنمسی ایکی

صورتله اوله بیلیر : یا تکلفسز اوله رق حرف اصلیء اخیر

منزله سنده بولنور یا خود تکلفله او منزله ده بولندیر یلور . تکلفله

او منزله ده بولندیر یله جق حرف ایسه کلدنک یا وسطنه ویا

آخرینه کلیر .

« آشاغیده تعداد اولندحق حروف وحرکاتدن عبارت اولوق
اوزره « قیدی (لزوم مایلزم) یاخود (اعنات) ویا (قافیۀ مقیده)
دیزیلن صنعتی اجرا یولنده التزام اولنان حروف وحرکاتدن
احترازه مبتنیدر . مثلاً :

بکسان نظرمدہ صیف وسرما
اندوه ایسه اسم بی مسا

شوریدۀ نشوۀ شبام

اولمازسه ده باغ نزهت افزا
فکرم یتیشیر بکا طربزا

مستغنیٰ نغمۀ ربام

نظمینده (سرما) ایله (سما) ده کی (م) لر ، (شباب) ایله (رباب) ده
ده کی برنجی (ب) لر ، (نزهت افزا) ایله (طربزا) ده کی (ز) لر التزام
اولنمسهده قافیہ یه خلل کلزدی . ازجمله آنک آلت طرفی اولان
شوپارچده (خنده) ایله (سرخنده) دن ماعدا یرلرده اعناته رعایت
اولنماش ایکن قافیہ مختل اولمامشدر :

کوکله صفا دهندہ خنده
مزوج ایکی خنده برسخنده

یاغده اوکل بدن خرامان

بر تازه بهار وارکه بنده
یوق بیکده بری آنک چنده

بیهوده نه فخر ایدرکستان

« تکراریدن » قیدی دخنی تکرر سز قافیہ متحقق اولامیدجغیر

کوسترر . (فرد) یاخود (مفرد) تعبیر اولنان :

جعفر کبی چوقی دواجناحین اولسه م
مستظهرم اللهم پیغمبرمه

روبا عیسنک بیت ثانیه سیله :

ایسترم اسمک کبی ذاتکده ده
معنی علویت اولسون منجلی
شمیدن نفسایت شویندی قلبکه
ساده اسمک اولسون اوغلم علی

قطعه سنک قافیه لرینه تعریفک شمولی اولمازدی .

« و یا بونلرک او احری منزله سنده بولنان یرلرده » قیدی

کندیلرینی ردیف تعقیب ایدن قافیه لرک تعریفده دخولی ایچوندر .
مثلاً :

النفات ایلر الهیونه کاهی کوزلرک
بن دخی آنلردنم کورسون الهی کوزلرک

مطلعه باقدیغمزده مصراعرلرک آخرلرنده (کوزلرک) ی کوررز .
اکر تعریف ذکر اولنان قیدی حاوی بولنسه قافیه ی بونلرده
آرامدن لازم کلیدی . حال بوکه قافیه بونلرده دکل ، بونلرک
تعقیب ایتدیکی (کاهی) ایله (الهی) ده در . (کوزلرک) ردیفدر .
(کاهی) ایله (الهی) حقیقته بومصراعرلرک احری دکل ایسه ده
قافیه یه نظراً احری منزله سنده در .

« تلفظه استقلالی مشروط اولماق اوزره » قیدی تعریفدن
ردیفی اخراج ایدر . چونکه یوقاریده کورلیدیکی اوزره قافیه
الولوق احتمالی اولمان ردیف دائماً تلفظه مستقل اولور .

غیره ایله بی سبب بیک التفات اول نوش لب
التفات ایتمز بکا مطلق نه در یلم سبب

مطالعیه آثار کترانه مدن :

باق صنعتنه نه عالم آرا

باق قدرتنه نه حیرت افزا

باق ملکنه وای انتهای

باق ذهنه صیغاری کبریایی

مشوینک قافیه لری تعریفدن خارج قالیردی :

« یاخود بیتلرک » قیدی تعریفی غزللرک ، قصیده لرک ، رباعیلرک

مطلعلرندن ماعدا بیتلریله قطعلرک ایساتنه شاهل قیلقدنه در م

بو قید اولسد مثلا فضولینک بالاده کی مطلعندن صکره کلن :

جوری کوکلدر چکن کوزدر کورن رخساریکی

الله الله کام آلان کیمدر چکن کیمدر تعب

بیتیه ننعینک بر قصیده سنده کی :

آفرین ای علم افراخته سردار دلیر

صندر قلعه کشا صف شکن کشور کبر

مطلعی تعقیب ایدن :

فتح خیر اوله ایلمه مشدر کیمسه

زور بازو ایله بر بویه حصارای تسخیر

بیتنک و آثار کترانه مدن :

پک باقه عبا پوش تن کترمه

باق چشم خردله فکر جانپورومه

يالکز لفظ حسبيه اختلافه مثال :

سوزکله دائماً رطب اللسان
سوزکدن قالمسون خالی زباتم

بو بیتده قافیه دار اولان (لسان) و (زبان) کلمه لری بری عربی،
دیگری فارسی اولق اوزره دیل معناسنه اولدیغندن بدئلرنده
اختلاف لفظ جهته منحصر قالیر . بو اسلوب اوزره یاپیلان
قافیلر پک ده سولمز . چونکه طبیعت ایکنجی قافیه ده معنای دیگر
آرامنه میالدر .

يالکز معنی حسبيه اختلافه مثال :

واری بر چاریه ده بویله بها
مکن اولماز بوکا تقدیر بها

بو بیتده (بها) لرك برنجیسی عربی اوله رق حسن ، ایکنجیسی
فارسی اوله رق قیمت دیمک اولدیغندن بدئلرنده یالکز معنی حسیه
اختلاف بولنور .

زهار دریجه قالمسون باز
در اجمی صیده کلمسون باز

یقتی ده — بری (آحیق) ، دیگری (طوغان) معناسنه ایکی
(باز) ی حاوی اولدینی ایچون — بو قیلدندر . بو اسلوب اوزره
یاپیله جق قوافی صنایعدن معدود اوله جفندن کاشتی اولماق
شرطیه مقبول اولور .

« مصراع لرك » قیدی تعریفه مطالع و مثنویات قوافیسنی

داخل ایتکده در . بو قید اولسه مثلاً فضولینک :

دائر ایضاحات آتیدنک اعطاسنه لزوم کور بیورز :
 بونده کی « هم لفظ هم معنی یاخود یالکر لفظ ویا یالکر معنی
 حسبیه مختلف اولدقلری حالده » قیدی کوسترکه مثلا بر مطالعه
 قافیه دار عد اولندجق ایکی کلمه هم لفظ هم معنی حسبیه یکدیگرک
 عینی اوله ماز . چونکه اولده اولدینی تقدیرده مقصد غائب ایدمش
 اولور . یعنی قافیه تحتق ایتمز . از جمله عاکف پاشانک :

کوکل هر دلبرک مفتون اولماز خبلی سرکشدر
 ولی اول غمزده سی فتانی بیلمزسین نه دلکشدر

مطلعی — (کش) لرك كرك لفظ ، كرك معنی حسبیه
 بر برندن فرقی اولدینی ایچون — قافیه سر عد اولنور . دیمک
 اولیورکه قافیه دار عد اولندجق لفظلر بیننده البته اختلاف
 بولندجقدر . ایسته بو اختلاف اوچ درلو اولور :

- ۱ — هم لفظ هم معنی حسبیه اختلاف .
- ۲ — یالکر لفظ حسبیه اختلاف .
- ۳ — یالکر معنی حسبیه اختلاف .

هم لفظ هم معنی حسبیه اختلافه مثال :

رفتارینه دقت ایت نه موزون
 شاعر بوکا اولمسوعی مفتون

بو بیتده قافیه دار اولان (موزون) و (مفتون) کلهلری
 بیننده هم لفظ هم معنی حسبیه اختلاف واردر . یعنی (موزون)
 (مفتون) ک لفظاً عینی اولدینی کبی معنی دخی عینی دکدر . اکثر
 قوافی بو اسلوب اوزره واقع اولور .

آدنه لی حتی بک افندینک شو مطاعی ده بو اسلوب اوزره
سویلین سوزلرک اک مؤثرلرندن عد اولنور :

بر شهید حکمة الروحم بی یاد ایلیک
دوستلر! روح شهید حکمتی شاد ایلیک

هر حالده نوحات مایوسانه جمله سندن معدود اولان (تکلم
صامت) ایله اشتغال طبعه ملال کتیره جکندن مخیله نیک بو نیکله
اشغالی مناسب کورلمز ایسه ده شوراسی ده اعتراف اولنمیلدر که
بعض احوالده انسان طبعه ذاتاً کلش اولان ملالی تعدیل ایچون
کندینه مخصوص بر لوح مزار یازمغه مجبور اوله بیلیر . نه ده
طاطلی یازیلیر !

بو طرز حزین (تکلم روح) عنوانیه ده یاد اولنور . او حالده
سوزه (کلام الروح) دینیایر .

قافیه — هم لفظ هم معنی یا خود یالکز لفظ و یا یالکز معنی
حسییه مختلف اولدقلری حالده مصراعلرک یا خود بیتلرک
اواخرنده و یا بو نیک او اخیری منزله سنده بولسان بر لرده —
تلفظده استقلالی مشروط اولماق و آشاغیده تعداد اولنه جق
حروف و حرکاتدن عبارت اولمق اوزره — تکرر ایدن شینک
مجموعیدر .

بو تعریف خیلی مغلک کورندیک ایچون حاوی اولدینی قیوده

روح مزار شاعر

اولدی جان ۵ بزم جانان دیکلهم صوصون جهان
 کوش جانم دیکله-سون آرام جام سویلسون
 برزمان بن سویلدم کیم بیلدی؟ بوندن بویلهده
 کولکک حالن بیتامش خاننام سویلسون
 مشهدم محشرکلمش، بنده یوق-سوزدن اثر
 قصه رنگینمی خون روانم سویلسون
 بن نهان اولدمسه آتارم نهان اولاز طورر
 شاعمی اخلافه صیت جاودانم سویلسون
 برزمان اولسون بکا لوح مزارم ترجمان
 بن یورلدم سویلمکدن ترجمانم سویلسون

دیگر

مشهدمدن شوق کویکله رواندر قان هنوز
 کورمدی تیغک بنم کعبده برقربان هنوز
 بر شهید دغروشام که کوش جانمه
 روح یحیادن کایر آواز استیحان هنوز

دیگر:

خون جوشان شهادت ایچره بن غلطان ایکن
 سن ایدردک خنده، قان آغلاردی شمشیرک سنک

فضولینک تکلم صامت مثاللرندن اولان یت آتسی مشرب
 زندانه بی ندهقدر تهییج ایدر:

بن خود اولدم ای ترابندن اولان ساغر-مدام
 رندلر بزم کزوب بر بر یتور بسدن نیاز [۰]

[۰] (بتور) ایصال ایت دیکدر.

باشقه برعالمی ایجاد ایلمش صنع ازل
یا معلی خوابگاه حنمرت . لامیدر
قابلا دی ارض و سایی فیضی اماحق بیلیر
خضر فرخ پیمی روح الله جانبخشامیدر

فضولی یه مخصوص اولان شیرۀ لطیفک ائ بالا نمونه لرندن

بولنان :

ماه نودر یوقسه سنن قیلدقده سیر آسمان
قالدیروب بارماق کتیرمش آسمان ایمان سکا

تبعیت عالیسی ده بو اسلوب اوزره آسمان پیرای ادب اولمشدر .
ذمه مبالغه یه مثال :

ای خسته لره چاره بولان می مجید
درد دله چاره بنم فوتمیدر
بالله قابودن کیرنجه اولدم نو مید
دوقتوری کلن یا ملک المومیدر

زواللی خسته دوقتوری ذمه مبالغه مقصدیله متجاهلانه

سویلیشور .

تکلم صامت

تکلم صامت — متکلمک کندینی وفات ایتمش فرض تکلم صامت

ایده رک اوو جده ایله سوز سویلیشیدر .

بو یولده سویلیشیلن سوزده (کلام الصامت) تعبیر اولنور .

مثال :

جو بلری دور ایدن طرف چنزارین یا خود
 مائی پرواز ایله قطع اولمش یشیل خرامیدر
 سبز و خرم بر فضای هرکنار جو بیار
 یا میان جو ده عکس کنبد خضرامیدر
 حفظ اینچون یا خود وجود پادشاهی جو بلر
 پاسبان کنج دولت اولمش اژدرها میدر

بو بیتلرده شمذیکی طرز نظمه مخالف مسامحدر واردر .
 مع مافیه ینده او قصیده نك ینده بو صنعتی مشتمل بولنان شو قطعده سی
 هروجه ایلله غرادر :

دائما بویله مفرحمی بو جای داکشا
 هر زمان آب و هواسی بویله روح افزامیدر
 یه قسه شمذی ایلین آب و هواسن تربیت
 آفتاب دولت شاه جهان آرامیدر

عونتی بکک حضرت مولانا وقبه خضرا وصفنده کی قصیده
 شریفه سندن اولان ایات آتیه ایسه بومجئده ائک عالی مثاللردن
 سعد اولنور :

بازگاہ آسمانی قبه خنرامیدر
 یا فضای لامکانده چتر اوادنامیدر
 شش جهتدن روز و شب کرو بیان ایلرطواف
 مسجد اقصامیدر یا کعبه علیامیدر
 ساحه سنده روشنا قندیللری برق اوران
 یطنجوم آسمان عالم معنامیدر

تالله يا ظبيات القاع قلن لنا
ليلاي مكن ام ليلى من البشر

پتندہ کی تجاہل دہ بوقبیلدن عد اولندہ بیلیر • مجنون لیلایی آھودن
فرق ایتیمہ جک قدر دیوانہ دکل ایدی •
مدحدہ مبالغہیہ مثال :

آقیور نور، کوردیکم درہ دن
آب واشجاری برق برق اولمش
زیر وبالاسی نورہ غرق اولمش
وادیء ایمن اولسون کورین

بومیدر وادیء شریف طوی
اونمایش کیمک تجلیسی
بوایسہ نردہ شمدی موساسی
یادکلسہ نہدر اونور ہدی

توصیف اولسان درہ یی — کہ (نصیین) جوارندہ درہ —
مدحدہ مبالغہ مقصدیلہ بونک جناب کلیم اللہہ تجلیء آلہی واقع
اولان وادیء مقدس اولوب اولدیغندہ تردد کوستریایور •
نفعینک ادرنہ شہرینی تعریف ضمنندہ سلطان احمدی توصیف
ایدن قصیدہ سندن اولان شو بیتلردہ دخی تجاہلک بودر لوسی
کوریلپور :

ادرنہ شہریمی بو یا کلشن ماوامیدر
آندہ قصر پادشاہی جنت اعلامیدر
بیت معمور فلکمی اول قضاہ اول سرای
یازمینی جنت اولمش کعبہ علیامیدر

که کلشن اولورسین دله کامی کاخن
جذمی جهنم مبین ای عالم عشق

عالم عشقك جنت ویا جهنم اولمدینی معلوم ایکن اظهار
حیرت یولنده تجاهل ایدلشدر .
تدلهه متال :

مرحبا ای طرب آباد حرین وخال
برزمان اولمش ایدك یار ایله سنده همدم
اونه خوش دم. نه قدر نشوولی برعالم ایدی
عجبا عودت ایدری اوزمان خرم

دیگر :

سن نصل کل طاقندك ای کابن
رخ رنگین یار صواش ایکن
یوقسه اول نونهالك اولدیمی
سکا حال حزینی حزن افکن

بواییکی مثاله مخاطب اولان (طرب آباد) ایله (کابن) ك
حقیقتده قابل خطاب اولمالریله برابر چممش زمانك عودت
ایتمدهجکی ورخ رنگین یارك صولسندن کلینك متأثر اوله رق کل
آچامسی لازم کلیدهجکی معلوم ایکن ایدیلن تجاهل اظهار مدهو .
شیء غرام مقصدینه مستندر .
مجنون عامرینك :

بالله سویلیك بکا ای آهوان دشت
سزدنمی یوقسه نوع بشر دنمی سودیکم

دییه ترجمه ایدیه بیلن :

اوزاقدن اوزاغه افر باسندن اولان یکریمی یکریمی ایکی یاشلر تونده بر کنج جواریدن برینک جاذبه سنه طوتلمش اولدیغندن آره صیره بک افندیگ قوناغنه کلیردی . هر کلیشنده متعلمه نك ترقیات واقعه سنه دائر پدردنن بر خیلی ایضاحات ایشیدردی . اوصاتمش ایدی . بو ایضاحاتک آره سنه « سسی بک کوزلدر » جمله سیده قاریشیردی . غالباً بک افندی کریمه خانمی بوکجه تزویج اتمک تصورنده بولنیوردی . کجک فکری ایسه باشقه یرده ایدی .

بر آقشام کنج ینه قوناغه کلش ایدی . بک افندیگ تنسبی اوزرینه کریمه خانم پیانو آهنکیله بر شرقی سویلیدی . کنج بالطبع هم پیونوچالیشی هم شرقی سویلیشی تحسین ایلدی . پدر زیاده سیله ممنون اولدی . حال بوکجه کریمه نك جانلی چالمسی بک مبتدیجه اولدیغی کبی صداسی ده سویلیه جک صورتده بک اینجه ایدی .

باشقه برکون کنج آقشام اوستی ینه قوناغه کلدی . بک افندی ایله باغچه یه چیتدیله . کومس قارشیدن کورینوردی . قاریشیق برسسس ایشیدلمکه باشلادی . بک افندی یاننده بولنان کجک یوزینه باقارق دیدی که :

— اوننه ؟

کنج بر آرز دیکله دکدن صکره ساده دلانه شو جوانی ویردی :

— بک انی آکلایه مدم افندم ! کومه سکسار کیردش اولمی !

کریمه خانمک پیانو چاله رق شرقی سویلمکده اولدیغی کنج بک کوزل فرق ایتمش ایدی . بک افندی بی تو بیخ ایچون تجاهلده بولندی .

تجیره مثال :

بر باشقه بدیده کونستر هر دم عشق
حقيله کیم اولوش کیم اولور محرم عشق .

تجاهل عارفده تشییط : توبیخ ، تحیر ، تدله ، [۰] مدحده مبالغه
 ذمه مبالغه کبی نکته لمر اعتبار اولنور .
 تشییطه مثال :

خلذای عباسیه دن منصور وفات ای دن عمجه سی قیزی دفن اولنوق
 اوزره آماده ای دیلن قبرک کنارینه کلارک جنازه نک ورودینه انتظاراً کمال
 حزن ایله قعود ای تیکی ائشاده مشاهیر طرفای عربدن شاعر ابودلامه
 حضورنده بولنیوردی . آلدینی امر اوزرینه اوده بر طرفه اوطوردی .
 خلیفه قبری کوستره رک دیدی که :

— یا ابادلامه ! بوراسی ایچون نه حاضر لادک ؟

شاعر شو جوابی ویردی :

— خلیفه نک عمجه سی قیزی !

بوجواب منصور ی کولکه مجبور ائمشدر .

فقره نک روشنندن اکلاش لدینی وجه ایله خلیفه نک « بوراسی
 ایچون نه حاضر لادک ؟ » دیمکن متصدی « عاقبت ترک حیات ایله
 قبره کیردیکک زمان ایشکه یارایه جق اعمال صالحه ک واری ؟ »
 دیمک اولدینی شاعر جه معلوم بولندینی حالده مشار الیه تشییط
 قصدیه تجاهل ای نه رک بالاده کی جوابی ویرمشدر .
 توبیخه مثال :

اصحاب ثروتدن ساده دل بر بک افندی بعض ار باب هوانک
 اخطارات کمشورانه سنه قاپلار ق ، یتشمش اولان کریمه سنی اورویا
 مادمازللری طرزنده تربیه اتمک مراقبه دوشمش ایدی . برمریه غربیه
 جلب ایدلی . قیز جغزه بر آرز پیانو وسائره اوکره دلدی .

[۰] مدهوشی عشق .

ایکن کلام بشر حقتنده دخی ذکر اولسان عنوانک استعملانه
 مجبوریت کوریلده من: (تجاهل) یاخود (تجاهل عارف) ویا (تجاهل
 عارفانه) تعبیری (معاومک لنگتته غیر معاوم مساقند سوقی)
 عنوانندن دها واضح اولمقله برابر کلام بشره کوره بو عنوانک
 اوتعبیرله بدل استعمالی برکلفت بیهوده اختیارندن عبارت قالیر.
 اسم اولان صورت کلام الله حقتنده تعبیلاً بو عنوانک، کلام بشر
 حقتنده ده تسهیللاً اوتعبیرلرندن بریک استعمالیدر. (تجاهل عارفانه)
 تعبیری (تجاهل) تعبیرندن اولی کوریلور: (تجاهل عارف) تعبیری
 ایسه ایکیسنده ترجمع اولور.

تجاهل عارف پک لطیف براساوبدر. فقط عنوانندن دخی
 آکلاشیله جنی اوزره بویولده سوز سولیدجک آدم حقیقه عارف
 اولمق لازم کلیر. بویله اولماز ایسه آکا (تجاهل عارف) «کل»
 (تعارف جاهل) دیمک مناسب اولور. [۵]

تعارف جاهل ایچون برمثال آرانیر ایسه شایان توبیخ اولان
 بر شخصه توبیخ صورتده «نه یاپورسکز؟» دیین برآدمه او شخصک
 «شکر، ای یز سز نه یاپورسکز؟» یوالو جواب ویرمسی تصور
 اولسون.

شیخ غالب :

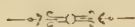
کل عارف اول که معرفت اولسون تجاهلک

سوزی تجاهل عارفک بر تعریف عارفانه سیدر.

[۵] (تعارف) کلمه می بوراده عارفک طاسلامق معناسنده قوللانیدی.

صورت‌تندۀ افادۀ اولنورسہ حشوسمز بر سوز سویلنیش اولوز .
 اما خارجدہ (کولہرک) قیدی بن لزوم کوریلہجک ایمش . بوجہت
 آنک حشو اولسنی ایجاب ایتمز . حشو مسئلہ سندہ خارجدن
 قطع نظرلہ یالکز فیکرہ باقہ جنز . سزک دیدیککز بحث دیکر درکہ
 مباحث ادبیہ نیک المہملرندن اولان (مقتضای حال) بمحستہ تعاق
 ایدر . اورادہ ایضاحات ویریلہجکدر »

شوراسنی دہ اخطار ایدہ لم کہ کرک شیوہ لسانہ ، کرک سائر
 بعض اعتبارانہ عائد اولان مکرراتہ حشو نظریلہ باقیلہ ماز . (تکریر)
 میخندہ ایضاحات ویریلہجکدر .

تجاهل عارف — انانک بوسوزی بر نکتیدہ مبنی حقیقت

حالی بیلیورمش کبی سویلسیدر .

بوکا سادہ جدہ (تجاهل) دیہ بیلہ جکمز کبی (تجاهل عارفانہ) دخی
 دیہ بیلیرز . بعض بیانیون بواسلوبک قرآن کریمدہ دخی وارد
 اولسنہ نظراً (تجاهل) تعیرینی شایان استحسان کورہ میدرک آکا
 بدل (معلومک لنکتہ غیر معلوم مساقندہ سوق) عنوانی اختیار
 ایتمشر ایسدهده بوعنوان کلفتلی اولدیغندن قبول عامہ یه مظهر
 اولہ مامشدر .

فی الحقیقہ کلام اللہ نسبتلہ (تجاهل) تعیرینک استعمال اولنمانسی
 مقتضای کمال تأدب عد اولنور ایسدهده (تجاهل) تعیرینی موجود

سوزی لزومی قدر سویلایدرد. زیاده سی حشو اولور. برسوز سویلیه جک اولدیغیز وقت شو اوچ مسئله نی نظر دقته آلمش بولملی یزکه نصل سویلک لازم کله جکنی بیله م: نره ده، کیه، نه ایچون سویلیه جکز؟»

بالاده کی مثالرده کوردیکمز قیدلردن هربری لزومسز اوله - بیلیر. «افندی کلدیعی؟» سؤالنه — کلمش ایسه — منقح جواب «کلدی» در. «کوله رک کلدی» دکلدرد. اخبار و رودک بووجه ایله تقیدی برسبب تحتنده اولدیغی صورتده (کوله رک) حشو اولمش اولور. حتی حشو مفسده اولمی ممکندر: یانکرده بولنان محترم برذاته افندینک بر خصوصدن طولایی مکدر اولدوق کله جکنی خبر ویرمش اولسه کز، دیرکن بریسی کلوب افندینک کوله رک کلدیکنی سزه اخبار ایسه (کوله رک) قیدینی ناچجا کورمز بیسکز؟ کذلک اوزاته افندینک بر موقمیت حسیله مسروراً کله جکنی سویلش بولنسه کز، مخبرده «افندینک کدرلی اولدیغی سزدرمه مک ایچون کوله رک کلدیکنی» خبر ویرسه (کدرلی اولدیغی سزدرمه مک ایچون) قیدینی پک فنا بولماز میسکز؟»
جوباً دینلیرکه:

(حشو) دیدیکمز شی اساس فکره نظراً زائد کورینن لفظ ویا الفاظدن عبارتدر. بر آدم فکری نه ایسه آنی سویلر. ایسته حشو بو سونلیشده بولنور. خارجه تعلق یوقدر. افندینک کوله رک کلمسندن عبارت اولان بر فکر «افندی کوله رک کلدی»

فن عروض اصطلاحاتندن اولان (حشو). (عروض) مجبئنده
کوستریله جکدر .

اخطار

عنوانندن دخی آکلاشیله جغی اوزره (حشو) دیندیکمز شی.
هر حالده اصل مقصددن خارج بولنور ؛ بر صورتده که آره دن
چیقاریله جق اولسه اساس افاده یه قطعاً خلل کلز . طی اولندیغی
تقدیرده بیانی مقصود اولان فکره هر نه صورتله اولور سه
اولسون ایراث نقصان ایده جک . شیئه هیچ بر وجه ایله حشو
دینله من .

مثلاً « افندی کوله رک کلدی » عباره سنده (کوله رک) تعییری.
حشو عد اولنه ماز . چونکه متکلم « افندینک » ساده جه کلدیکنی
دکل ، نه حالده کلدیکنی اخبار ایتمک ایستشدر . او تعییر طی ایله جک .
اولسه مقصد اخلال ایلمش اولور . بوسوز « افندی کدرلی
اولدیغی سزدر مدمک ایچون کوله رک کلدی » صورتده سویلنیه جک
اولسه متکلمک مرادی افندینک نه ایچون کوله رک کلدیکنی بیان
ایتمک اوله جغندن « کدرلی اولدیغی سزدر مدمک ایچون » ترکیبی ده
حشو اولمقدن مصون بولنور . زیرا آره دن . چیقاریله جق اولسه
کدک مقصده خلل کلیر . سائر متمامات کلامده بونله قیاس اولنسون .
(انتهی)

بو اخطار حشویاتندن . عد اولنسون ! دینله بیلیرکه .

حشومتوسط — سوزه کوزلك ویرمذیکی کبی چرکینک ده
ویرمین حشودر

برقاچ مثال :

اندلسده اولان ملوک امویه اون یدی نفر (کیمسه) اولوب نسیلری
کنارده تحریر اولندینی وجه اوزره در.

[صحائف الاخیر ترجمه سی]

اکثر شبان (سکان) آستانه نك حالی خیلی زماندر فنندن تربیتدن
تاشی اعجوبه جهان وعدم فرق شین و شان ایله حرکتلری مطابق لعب
صبيان اولدینی . . . [شانی زاده تاریخی]

اوقوندجه بوشعر داپدیرم بزم عالمده

ایدر زنده روان عرفی (ومغفور) ی

(ینه) هرنامرامک زیور دست وسری شمعی

کل افشان ساغر جدر در افشان تاج دارادر صبری شاکر

زمان عیش وشادیدر دم اقبال دوراندر

فلك هپ ایتدیکی اوضاعه شمعی (پك) پشیماندر ریاضی

اولیان حل الهی یه قرین ایله من

(دل پر عتده ایله) کشف مزایای سخن سنیلزاده وهی

ای سر افراز جهان کیم نظر مکرمتک

نزمه اهل دل (قدر ایله) ذی شان ایلر جوری

جوری بت آیدره حشو قبیح ایله حشومتوسطی جمع

ایتمشدر :

بذل واحسان (کف) دست کریمی هر بار

ایر بارانی (غم) رشک ایله کریان ایلر

یتنك مصراع ثانیهی تشکیل ایدن جمله دعائیه ده بویله در -
 اصل مقصد برنجی مصراع ایله افاده اولنش بتمشدر .
 برقاچ مثال ده :

طبعتنك بوتایشی اهل داتش وینشی صحیحاً وجده کتیر برحالت
 ایدی . مکر بو طاعک اتکاری سراپا یابان چیلکلکی ایمش . معیت عاجزیده
 بولنان یوز بو قدر آدم برقاچ ساعت چیلک دوشیروب یدیلر . بالی بیله
 اولدی . آقشام قوناق یرینه یتنمک اوزره بو لطیف چیلکلکی (طوره)
 ترک ایله ایلری حرکتی مجبور اولدق .
 مکتوبک اوزر و تلغنه تشکر ایدرم .
 [جودت پاشا]

بروز من بغیر از سایه من نیست یار من
 ولی او هم ندارد طاقت شبهای تار من

یتنك تصویر اینیکی لیالی تنهائیده (کولکمی یاغده بولهماز ایکن) بگلا
 یار اولدی .
 [کمال]

حتی باقسهك آ! او قوجه سید بیله اثرینه یالکز ترفیات دیمش .
 ترفیات علوم دیمه مش . حاصلی (برادر!) بز سقراط کبی بر حکیم ،
 روسو کبی بر ادیب اوله بیلیرن . فط ابن سینا کبی ، سید کبی ، ابن کمال
 کبی ، «مبسولده کبی بر عالم کچنکه فالنیشیرسه ق خدمتی بیلمه مش
 اولورن .
 [کذا]

(اقتدی!) طعن ایدنک عقلی واری مجنونه
 گروه اهل هوا ایچره برمی بیک دلی وار راغب پاشلا
 وار ایسه برهنرک (عرض ایله) اثبات ایله
 اوله ماژ محض مباحات بو دعوایه دلیل
 سنی شایسته کوروب ایلدی (تأیید ایله) حق
 ید اقبالکه تسایم زمام دولت منیقه

دکدر « دینلییر . » پک کوزل دکل ایسه ده فقط چرکین ده دکدر « دینله مز . ادات استدراک کتیر یله جک ایسه عباره « پک کوزل دکدر ، فقط چرکین ده دکدر » صورتنه قونلق لازم کلیر .
ادات تعلیل اولان (دن) ی متعاقب کتیر یله جک (بناء علیه ، بنا برین) کبی تمییرات تعلیلیه ده بوقیلدن اولور . مثلاً « یانده قلم بولمدیغندن بناء علیه یازی یازمه مدی » دینله مز . یا « بناء علیه) سز اوله رق « یانده قلم بولمدیغندن یازی یازمه مدی » دینلییر . یا خود عباره « یانده قلم بولمدی ، بناء علیه یازی یازمه مدی » نشکلنه قونیلور .

حشو ملیح -- سوزه کوزلک ویرن حشودر .
شیخ غالبک !

ارواح که تحفه خدادر
خاک ره شاه انبیادر

نعت شریفنده اصل مقصد « ارواح خاک ره شاه انبیادر » دیمکدن عبارت اولدیغی حالده ایراد ایدیلن « که تحفه خدادر » ترکیب توصیفی حشو ملیح عد اولور . [*]
عونی بکک :

احباشیوه یغماده مبهوت ایلر اعدایی
خدا کوسر مسون آنا راضحلال بریرده

[*] « الله که موجد جهاندر — بیک درلو نقابدن عیاندور »
بیتمده کی « که موجد جهاندر » ترکیبی ده بونک نظیر یدر .

وحلال عویصات علوم وحکم حضرتلینک نسیج زرین تاردفۀ قلم خجسته
رقمی ایله مطرز و معلمدر.

بو نثرک او نظمی یازان قلمک اثری اولدیغنه انسان کوچ
اینانه بیلیر . هیچ شبهه یوقدرکه مرحوم اولنمی ده بو نثر قدر کلفتلی
یازمق ایتمشدر ، قصیده نك باضروره اوله ساده بر شی اولسنه
تأسف ایتمشدر .

نظمده تنابع اضافاتک اوچدن ، هله در تن زیاده سنه نادراً
تصادف ایلمکده اولمسی ده اوزانک مساعده سز لکندن دکلی ؟
اسکی ویکی بعض محررانده کورلدیکی وجد ایله (ایسده)
تعبیر یله امثالنی متعاقب کتیر یلن ادات استدر اک دخی حشوک بو
نوعندن معدوددر .

مثال :

بعضاً مقدم اوله رق ایراد اولندیغی غیر مستر ایسه ده (لکن)
قلیل و نادردر . [بطول ترجمه سی]

دیگر :

شمدی ده قدر علم تفسیر و منطق ودها فنون سائر ده دائر خبلی کتب
ورسائل طبع و نشر اولمش و حتی الآن کرک در سعادت و کرک ممالک
مخروسه شاهانه نك جامعلرنده اوقونمقده و اوقود لمقده بولنش ایسه ده
(لکن) بودفه علم کلامدن اولوب .... [ترجمان حقیقت]

(مجموعه معلم) ده بیان اولندیغی اوزره او تعبیر لر دن صکره
ادات استدر اک کتیر یله من . مثلاً « پک کوزل دکل ایسده چر کین ده

مثلا نابینك بر تذکره سیاه بر غزلی یان یانه کتیرلسه غزلك
 تذکره یه نسبتله ساده قالدینی کور یاور . ایشته تکلفات منشیانه
 دینمان شیئک نه دیمک اولدینی او زمان آکلشیلیر .
 نرکسینک شیخ لاسلام یحیی افندی وصفنده کی قصیده سندن
 اولان شو نظمیی کورلسون :

اله آل نرکسیا جام صفا پیمایی
 چونکه کوردک بودم خرم بهجت زایی
 کچ اوطور مصطبئه عشرته جمشیدانه
 کچ ایدوب طرف کلاه سر استغنائی
 منت اللهه که ایردک بوزمان طریه
 شکر مولایه که کوردک بودم زیبایی
 بارک الله زهی موسم عیش ابدی
 لوحش الله خوشا وقت قدح پیمایی
 اول کریم ابن کریم افضل افضل زاده
 جد بجد ایلدی احیا اثر آبایی
 ذاته جمع بحرین دیسه م ارزانی
 آنده فتوی ایله جمع ایتدی خدا تقوایی

برده آنی تعقیب ایدن شو نثرینه باقلسون :

چینا دولت عظمای عالم و آدم که خامه حل مشکلات ملل و امم اول
 معلا جناب خجسته قدمک کف کریم عطای کهر پاشنه مسلم و خلعت
 مذهب مذهب کریبان و مطلا دامن حضرت امام اعظم اول یکانه عرب و عجم

مغنی اولمامسیدر. اولورسه ایکیسندن برینه لزوم قائلز. ظنزه کوره
یوراده (هنکام هرم) (پیر اولدینی دم) ایله تفسیره محتاج دکلدر.
بناء علیه تعبیر ثانی (تطویل) قیلندن اولور. سزک ادعا کزه کوره
محتاج ایسه او حالده دخی (پیر اولدینی دم) دینیلنجه (هنکام هرم)
نژومسز قالیر. بناء علیه بوکرده تعبیر اول تطویل قیلندن اولور.
مصنجه پدنزنده قطع فرق اولیان بوتعبیرلردن یا لکز بری شیخک صرامنی
افاده کافی ایدی. [انتهی]

منقح شعر سویلک کوچ. مثلاً بر فکر اولور که اوچ
مصراع ایله بلا نقصان افاده اولنه بیلیر. حال بوکه شاعر آنی
ایکی بیتلی بر قطعده درج ایتمک ایستر. اساس فکردن خارج
اوله رق سویلنیه جک مصراعی نه صورتده تشکیل ایتملی که حشو
ملیع و یا حشو متوسط عد اولنه بیلسون؟

نثرده بویله مشکلات اولدیغندن حشو قبیحدن عاری بر صورتده
یازلمی بالنسبه قولای اولدیغی حالده اسکی نثرلر ده ینه اسکی
قظملردن زیاده حشو قبیح کوریلور. سببی ساحه نثرک وسعتیدر.
«یازه جغم شیده المدن کلدیکی قدر صنایع پردازلق کوستره جکم»
تخصوصیه سمعسز هیچ بر فقره یازماغه غیرت ایده جکم» قرار
قطع بیلنه قلمی الله آلان بر نثر مقتدر نثر یازماز؟

اوللری بر شاعر ماهرده عینیه بو فکرده بولنوردی. فقط
دائرة نظمک محدودیتی ایستدیکی کبی اکنه بویله اجاله خامدایتمک
یا تطبیح مساعد بولمازدی. بناء علیه مکلف صورتده سویلنیش
یر شعرینه او یولده یازلمش بر نثره نسبتله اهون اولوردی.

دیدن صکره ناپیدک بو اثری اختیار ندمه یازلمش اولدینی
سویلك ایستیه رك :

هنکام هرمده سویلمشدر

دیمش . افاده سی مقصود اولان معنای تمامیه حاوی بولنان بو
مصراع یالکز بر اقامق ایچون بر مصراع دها سویلك لازم کلنجده
معنی جهتیه آنک عینی اولمق اوزره .

پیر اولدینی دمده سویلمشدر

دیمکن باشقه چاره بوله ماش . (مجموعه معلم) ده ملاحظه آتیه
در میان ایدلمش ایدی :

شیخ غالبك :

هنکام هرمده سویلمشدر

پیر اولدینی دمده سویلمشدر [۵]

بیتی هم تکرار لفظی بی ، همده تکرار معنوی بی مشتملدر . بونده کی تکرار
لفظی (اعاده ردیف) قاعده سنه مستند ایسه ده تکرار معنوی - صانیرزکه -
هیچ بر فائده یه مبتنی دکلدر . چونکه (هنکام هرمده) دیدن صکره
برده (پیر اولدینی دمده) دیمکه لزوم یوقدر . (پیر اولدینی دمده) نك
(هنکام هرمده) بی تفسیر یوالو ایراد اولدینی ادعا ایدیلجهك اولورسه
دیدلیرکه :

— تفسیرده قاعده مفسرک مفسردن مستغنی ویا بالعکس مفسرک مفسردن

[۵] مشار الیهك :

واری هله سویلنلمدک سوز

قالمشی مکر دینامدک سوز

بیتی ده بوکا بکزره . مصراعلری یکمالدر .

و یسی کبی ، نرکسی کبی منشیلر من سکز کلمه ایله افاده اولنه جق
بر معنایه بر سبج خاطر ی ایچون سکز دها علاوه ایدر لر مش !
نظمده ایسه حشو قبیع ینه اوفکر ایله برابر اکال وزن ،
تزویج مصراع کبی خصوصاتدن نشأت ایدر . نفعی :

یوله دیوان هایونی کمال رونق
آرته کوندن کونه کیتدجه شکوه وشانی

یبتنده (کوندن کونه) تعیرندن صکره معناجه وجودینه قطعاً
لزوم کورلمیده جکی محتاج ایضاح اولمیان (کیتدجه) کلمه سیله اکال
وزن ایتمش . شیخ غالب کذلک اکال وزن ایچون .:

غوغایه اکر دوشرسه تدبیر
ایشته قلم ایشته تیغ وشمشیر

یبتنه بر (تیغ) صوقشدرمش . [۰] ینه مشار ایله .:

کاهی اوقونوردی خیر آباد
نابی اولنوردی خیر ایله یاد

حقا که عجیب بر اثر در
اربابی باننده معتبر در

[۰] سید وهینک :

آدم اودر صککه ایتمه تغییر وضعی
اتبال و بخت کندینه یار اولمش اولمامش

یبتنده کی (بخت) ایله سنبلزاده وهینک :

عم و غم بر یاز یلیر املاده
فرق بر نقطه در آنجق سادم

یبتنده کی (سادم) دخی بوقیبلدندر .

(مدت ترصد منقضی اولمق) ایله (ایام انتظار سر انجام

بولمق) باشقه باشقه شیلر میدر ؟

(حلیه معارف ایله آراسته و زیور عرفان ایله پیراسته) دینیه .

جککنه (حلیه معارف و عرفان ایله -- یاخود -- زیور معارف و

عرفان ایله آراسته -- ویا -- پیراسته) دینسه کفایت ایتیمی ایدی؟

حشوق بیک نثرده باشلیجه منشأی « طمطراقی لفظ غلبه لکنده

آرامق » فکر سقیمیدر . (اطراف و جوانب -- اعتراف و اقرار --

الحاح و ابرام -- اوقات و احیان -- بدیهی و آشکار -- بیع

و فروخت -- جنک و حرب -- جهل و نادانی -- حرص و آرز

خوف و هراس -- زیب و زینت -- سهل و آسان -- شاد و خرم

-- صلح و آشتی -- عهد و پیمان -- قتل و اعدام -- قد و قامت --

-- لایق و جدیر -- محو و نابود -- مختفی و نهان -- مدح و ستایش

-- مسکن و مأوی -- معمور و آبادان -- ناله و فریاد -- نصیح و پند

-- وقت و زمان -- یأس و نومیدی -- نغما و غارت) کبی بر طاقم

ایکیز تعبیرات هپ او منشأدن تولد ائمه شیلردر . مکتوبنده (غنوم

و هموم) تعبیری استعمال ایدن برکاتبه « غنوم یتشمیورمی ؟ هموم

نه لازم ! » دینسه نه دیر ؟ بویله تعبیرلرک (دکنزدریا -- دلی دیوانه)

کبی تعبیرلردن فرق وار ایسه دیه جکمز یوق .

بودر لو تعبیراتک اکن فالری (محو و پریشان -- استیصال

و اضرار) کبی برنجیلری ایکنجیلرندن بتون بتون مغنی اولانلریدر .

• سجع یا مقی داعیه سی بالاده کوستریان فکرک تفرعاتندندر .

حشوق بیع نثرده اقیح کورینور . بونک بر نمونه سنی کورمک
ایچون کیف ماتفق آچدیغمز (تاج التواریح) ک شوپارچه سنه
باقدم :

بیرون حصارده اولان سپاه ظفر پناهک دست امدادینی درون
حصنه کیرن مجاهدلردن کوتاه ایتمکله اول دلاورلرک جمله سی شهید و حیات
دنیا تمتعندن ناامید اولدینی معروض درگاه فلک اشتباه اولدقده درون
اشفاق نمولری حر حیت ایله سوزان و آبش غضبلری فروران اولوب
شمشیر عدو التقاملرین نیام انتقامدن اخراج و دست کرم پیوستلری ایله
کروه بلج اعمارینی تاراج ایدوب ساقی تیغ آبدار ایله بالذات نیجه
دیو سیرته هادم اللذات حیمن ایچیردیلر و نیجه دشمن زشت اهرمن
سرشتی تیغ بی دریغلرندن کچیردیلر .

بر بختیارکه شهید اولور ، البتد حیات دنیا تمتعندن ناامید
اولور . بو صورتده (اول دلاورلرک جمله سی شهید) دینلکدن
صکره (و حیات دنیا تمتعندن ناامید) دینلک ایچون ندلزوم قالیر ؟
« ساقی تیغ آبدار ایله بالذات نیجه دیو سیرته هادم اللذات
حیمن ایچلر دیلر » عباره سیله « و نیجه دشمن زشت اهرمن سرشتی
تیغ بی دریغلرندن کچیردیلر » فقره سی بپنده مألجه نه فرق واردر ؟
فضولینک مشهور شکایتنامد سندن ازلان سطور آتیدی ده
کوزدن کچیره بیلیرز :

طنوز افلاکه استغنا ایدرکن او قافدن طقوز آخه و طیفه فداعت
قیلوب عرض آلم و برات ایچون درگاه عالیناهه ارسل ایدوب مترصد
اولدم . مدت ترصد منقضى اولدقده و ایام انتظار سر انجام بولدقده
مبشرلرکه مؤده تشریف بشارت یئوردیلر ، بکا مثال میمون و برات همایونی
کتوردیلر . حلیه معارف ایله آراسته وزیر عرغان ایله پیراسته ...

منصور ایده هر برده خدا رایت بخون

مصر اعنه کلدیکی صیره ده اولجه :

تا جلوه که رایتی خسرو انجم
که نملکت خاورو که باختر ایلم

دیمش اولدیغنیك فرقند وار میان بر ذات « ندمه تجده ؟ » دیده صور .

مامش که آنفاً ایراد ایلدیکی توقیتیدینی تکرار یوللو :

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلم

دیگه مجبور اولمش بوانسون ! مصراعك تقدیمده امکان بولندرق

بیتر :

تا جلوه که رایتی خسرو انجم
که نملکت خاورو که باختر ایلم

تا خسرو سیاره فلکده . غیر ایلم
منصور ایده هر برده خدا رایت بخون

صورتنه قونلسه ده افاده نك کسب ایده جکی طرز عجیبدن قطع

نظر (خسرو سیاره) تعبیری اورته ده حشو قبیح اولمق اوزره

قالیر . طوغریسنی سویلیکم : اویله سوزلر تا ویلات اضطراریه

قییلندندر . نعنک وجدانده مراجعت اولنسه ظن ایدرزکه « تا

خسرو سیاره فلکده سفر ایلم » مصراعنی بر طولدرمق ایچون

یازدیغنی کتم ایتمز »

مشار الیهك سائر بعض قصائد ینك خاتمه لری دخی بویله

بی لزوم کلماتی حاوی اولدیغنی ارباب تبعده کوره محتاج اثبات دکلدرد .

گاہ مشرقدہ ، گاہ مغربدہ ، رایت نما اولدجہ خدا رایت بختنی
 هر یرده منصور ایده ! « و یا « کونش فلکده سفر ایتدجکه
 خدا رایت بختنی هر یرده منصور ایده ! « دیمکن عبارت اولور .
 برنجی صورتہ کوره :

تا خسرو سیره نیکده سفر ایلر [۰]

مصراعی کاملاً - ایکنجی صورتہ کوره ایسه :

تاجاودکه رایتنی خسرو انجم
 که مملکت خاوروکه باختر ایلر

بیتی طاقیہ حشو قبیح رنگنده کورینور .
 دینلہ بیلیرکه :

- شاعرک مرادی « کونش گاہ مشرقدہ ، گاہ مغربدہ
 جاوہ کر وفلکده سفر بر اولدجہ . . . » دیمکدر . بو حلدہ
 متصراعک و یا بیتک حشو اوئسی مخدوری بر طرف اولور «
 جواباً دینلیرکه :

- بو صورت بالفرض قبول اولنسه مصراعک تأخیری
 خصوصی باشمدجہ بر اعتراضی دعوت ایدر . « شویله اولدجہ
 بویله اولسون ! » دینہ دعائی بدتیردکن صکرہ تکرار بر « تو -
 قیدہ » ایراد اتمک قانون بلاغتك هانکی قاعدہ سند تطبیق اولنہ
 بیلیر ؟ نفعی بو قصیدہ یی انشاد ایدرکن :

[۱] کونش حقدہ « فلکده سفر ایلر » دینلوب دینلہ میہ جکی
 بومبجته تعلق ایدر مسائلان دکدر .

عتدء رشك (وحسد) یوق دل بی باکده
اولسه نظم سلیسمده عجبی تعقید
تقی

سنی مدح اتمسون یا نیلسون اهل دل ودانش
که انواع مکارمله وجودک فرد (ویکتا) در
»

لسانم تر جان سر غیب الغیب لاهوتی
کتابم نسخه دیوان پرمضمون (ومعنا) در
»

امسا که پرده داراق ایلر تفافلی
وضع غروری شرم (وحیا) صورتنده در
نابی

کوستر سررکشته حال وادی* وحشت هنوز
کرد باد دشت (وصحرا) روح مجنونی بکا
نائی قدیم

عدویه عرنسه قیلوب دستبرد کراری
آکلدی غروء خیر قدر بو فتح (وکتاد)
ثابت

حرفکیر اوله ظرافت صامه
سوز که کذب (ودروغ) ی قائمه
سنبلازاده وهی

نفعینک قابل تنظیر اولمیان قصائد بلیغه سندن معدود بولنان
(ایلر) قصیده سنک شو خاتمده سنه بر کره عطف نظر تنقید
ایده لم :

تا جلوه که رایتی خسرو انجم
که مملکت خاور و که باختر ایلر

منصور ایده هر پرده خدا رایت بختن
تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر

طرز افاده به نظر آ مقصد ایکیدن خالی اوله ماز : یا « کوشش

حشوقیج — زائد محض اولدیندن سوزه چرکینک ویرن

حشودر •

حشوک بو نوعی هر نصلسه اسکی ادبامزک چوغنه کوزل
کورنمش • اثرلرینک هانکی یاپراغی آچلسه برقاچ حشو قبیجه
تصادف اولنه بیلیر. هله (تردیف مترادف) و (عطف تفسیری)
دینلن یالرده ایراد اولمشلری پک چوق بولنور •
برقاچ مثال :

الی هذا الاآن منتظم سلك شهور و سنین اولان ایام عمدت آثاری
عد (وشیز) وهرمائه کامله سن برقرن اولق اوزره اعتبار ویراعه
براعتله ثبت ایدوب بیرابه دست اشتهار ایتلاردور.

[نهیا تاریخی]

ملکه مرحمت واحسان موجب جمال مظاهر سلطانی ومأل متخلفان
اخلاق رحمان منتهی سعادت جاودانی اوله جنی بی ریب (وکان) در.
[عاصم تاریخی]

بوذیر جانینک خصم جانی اولوب بی سبب (و عتات) ناوگ عزله
واهانه آماج واسباب آسایش (وراحت) می تراج ایلدی •
[اوچی زاده منشآت]

« یوق اکر ایلچی بکک امریله ایسه نصل لساندر ؟ بزده بوتکه
ترضیه سنی ایسترز » کبی دیرینجه سوزلرله بایاغی ایلچی و ترجمانی
صوجلاندرمی ممکن ایکن مهام (ومقصود) باشقه اولدیفندن...
[عاکف پاشا تبصره سی]

اوقاریس نام دختر ناهید اخترک آذوشنه امانت وبعد زمان بوکارم
ابتدارینه اظهار بشیمانی (وندامت) ایلدی •

[تله ماق ترجمه سی]

تشانندن اولان شیلردن احتراز ایتمکدن دبارت قالمق ضروریدر .
 یوایسد شیباعتنک عینیدر »

(ابن جنی) نك بو بابده در میان ایتدیگی قول معقول شو
 عاآله در :

— دنیاده سنود ایله برابر عسردن یسره ، شدندن رخایه
 انتقال انسانه مدارتسی اوآور . بناء علیده سخاوتک بیوک برحمتی
 قالماز »

دیك ایستیورکه :

— دنیاده خاودی فرض اولان کینسدنک بدل مال ایتدیگی
 صورتده دوچار اولدجفی ضرورت عالده جاری اولان قانون
 تبدل مقتضایجه بر زمان صکره مبدل رفاهیت اوله بیلیر . اوآدم
 ایشته بوجهی تفکرله تسلی بولور . « شمذیک گرفتار ضرورت
 اولدم . فقط مادامکه بنم ایچون اولوم یوقدر ، ایلریده ایته نائل
 رفاهیت اولورم » دیر . بو صورتده بدل مال خصوصتده اوقدر
 صعوبت قالمیدجغندن سخاوتده بیوک برحمتده قالماز . بناء علیده
 ابوالطیب قولندهکی (سخاوت) لفظی حشو مفسد اولمیش
 اولور .

حشو غیر مفسد :

حشو غیر مفسد — اوچ نوعدر :

— حشو قبیح ،

— حشو ملیح .

— حشو متوسط .

(مولدین) عنوانیله یاد اولنان باغسای عربك اَك مشهور -
لرندن اولان (ابوالطیب) ك « دنیاده موت اولمیدی شجاعتهك ،
سخاوتك، صبرك مزین قالمادی » [ه] قولندهکی (سخاوت) حشو
مفسد عد اولندرق دینلمش که :

— وایعا دنیاده موت اولدیغی تقدیرده مزیتی قانماق
خصوصی شجاعت ایله صبره کوره طوغریدر . چونکه اولمیه جکی
یقیناً بیلن بر آدم نرهیه اولسه هجوم ایتمکدن صاقناز . کذلک
عاقبت نائل سلامت اوله جفنده شبهه ایتمین بر کیسه اوغرا دیغی
شدائده قولایمته صبر ایدر . شو حالده کرک شجاعته ، کرک صبره
مزیت ویرن شی حاول موت احتمالی اولمش اولور . اما سخاوتنه
نسبتله بوجوه صحیح دکلدر . زیرا اولمیه جک بر آدمک ایلریده
لازم اولور ملاحظه سیله بدل مالدن توقی ایتمسی طبیعی کورینور .
بوصورتده سخاوتنه مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی دکل ،
بالعکس دنیاده خلود حالی اولمق لازم کلیر »

شاعرک (سخاوت) دن مرادی (بدل نفس) اولدیغی ادعا
ایله تأویله قالدیشانلره شویله جواب ویرلمشدر :

— اورته ده موت اولمینجه بدل نفسک معناسی اهلاک

[ه] « و لا فضل فیها للشجاعة والندی — وصبرانی لولائنا شعوب »
بیتمک مألیدر . بزه قالسه بوراده (فتی) لفظنک ده حشو غیر مفسد
اولدیغنه قائل اولدوق (و الصبر) دینلمی ایدی دیر ایدک .

نه نامه در بوکه حسن بیان عنوایی
ایدر کشاده دل و طبع مستمندانی

پیتند: واقع (عنوان) لفظی حشو مفسد عد اولنه بیلیر. چونکه
شاعرك مقصدی نامه نك هیئت عمومی مدح سنی اولمق لازم
كلدیكي حالده (حسن بیان) ك (عنوان) ه تخصیصی سائر
جهت لرینك حسن بیان مزیتدن عاری اولدیغی ایهام ایندیور.
فی الواقع آلت طرفنده:

نه نامه در بوکه کیف رحیق مضمونی
ویرر ملاحظه به بر نشاط روحانی

دینیه رك کیفیت تعمیم ایندیور سهده بر کره اوواهمه ذهنه کلمش
بولنیور. بوندن باشقه بر مکتوبك عنوانده حسن بیان تصور
ایتمكده بر آرز غریب کورینور. حقیقت حال شاعرك «نه نامه در
بوکه حسن بیانی» دیه جك ایکن وزن و قافیه نك سوقیه «نه نامه در
بوکه حسن بیان عنوایی» دیمکه لزوم کورمش اولسندن عبارتدر.
حتی مصراع ثانیه «ایدر کشاده دل مستندانی» ویا «ایدر
کشاده طبع مستندانی» دیمك کافی اولدیغی حالده ایکیسندن برینی
حشو غیر مفسد عد ایتدیره جك صورتده (دل) ایله (طبع) ی
جمع اتمسیده اكمال وزنه مجبور بولمسندنر.
نسخه صحیحدنك (حسن بیان عنوایی) دکل. عطف ایله
(حسن بیان و عنوایی) اولسنه احتمال ویرمك نفینك طرز
انشادندن تامل ایتمك دیمك اوله جنی آیرمجه نظر دفته عرض
اولنور.

شکوہ بخت و اقبالہ نژدہ شہنشاہی
کمال عدل و انصافیلہ پابندہ جہانبانی

بیتی : نژدہ شہنشاہی

شکوہ بخت و اقبالہ پابندہ جہانبانی
کمال عدل و انصافیلہ نژدہ شہنشاہی

• شکلہ افراغ اولنہ ینہ او قیلدن بر عدم ائتلاف پیدا اولور •

—•••••—

حشو — اسانا ایکی نوعدر

حشو

— حشو مفسد —

— حشو غیر مفسد —

حشو مفسد — افادہ سی مقصود اولان فکری اخلال

حشو مفسد

ایدن حشودر •

حشوک بوادر لوسی معنایہ طوقونہ جفی جهتله لفظ غلبه -

لکندن عبارت قالماز، اسلس مقصدی خراب ایدر • سوز

آره سنده حشو مفسد ایرادی متکلمک هانکی فکری ترویج

ایتمک ایستدیکتی بیلدیکنه حکم ایستدیره بیله جک ابر بیوک نقیصه

اولدایغندن اسانده آمانزده پک نادر بولتور • بولانلرده اک بیوک

آدملرک بیله مخطرہ عجز بشر اولان تا ایزراندن قور بلغه مقتدر

اوله مدقلری نفلته جل اولور • نفعتیک تصوح پاشا مکتوبی

وصفندہ کی قصیدہ سنک مطعی اولان :

معادن سیلاب ایدوب کنار حوضده مهتابه قارشی سینه چاک
اولمش « دینلشدر » .

معنائك معنی ایله ائتلافی — برخصوصك دیکر ایکی
معانائك معنی ایله ائتلافی
خصوصدن هر برینه مقارتنی ممکن ایکن بونلرک مناسب ویا
انسب اولاننده مقارن اولمسیله تحقق ایدر .

مثال :

جهان برتازه رونق بولدی برروح مصورله
عجبی تازه لنسه داستان ماه کنعانی

جهان اولدی مسلم برجهان آرا شهنشاهه
پرایتدی نه رواقی غلغل کوس جهانبانی

[نغی]

ایکنجی مصراعلر یکدیگرک یرینه کچیریلرک بیتلر :

جهان برتازه رونق بولدی برروح مصورله
پرایتدی نه رواقی غلغل کوس جهانبانی

جهان اولدی مسلم برجهان آرا شهنشاهه
عجبی تازه لنسه داستان ماه کنعانی

صورتنه قونلسه ائتلاف خلیذیر اولور. چونکه « جهان برروح
مصورله تازه بررونق بولمق » جهتیله « ماه کنعانی داستانک
تازه لنسی » - « جهان برجهان آرا شهنشاهه مسلم اولمق » مناسبته ده
« کوس جهانبانی غلغلنک نه رواقی پرایتسی » انسیدر .

کذلک شاعر مشار البهک :

شعخ غالب بیت آیدہ (یا قوت) ایلہ (الماس) ی پارلاق بر۔
صورتہ تالیب ایتشدُر :

یا قوت کی شراب انکور
الماس کی پیالہ نور

یا القرض :

یا قوت کی شراب انکور
آیدہ کی پیالہ نور

یا تود :

تسایم کی شراب انکور
الماس کی پیالہ نور

معانک وزن
ایلہ اتلافی
دینسہ او پارلاق قلماز •
معانک وزن ایلہ اتلافی -- فکری جریان طبیعیدن چیقما۔
مسیلہ تحقیق ایدر •

نابتک شویتی بو اتلافدن مجرومدر :

کنار حوضده مهتابه قارشى سينه چاك اولمش
ایدوب عکسیله - حوضی معدن - سیاب لب براب

« کنار حوضده مهتابه قارشى سينه چاك اولمش » خصوصنك
تصورده « عکسیله حوضى لب براب معدن سیاب اتمك » کیفیتده
تدعی طبعی اولدیغنه کوره « کنار حوضده مهتابه قارشى سينه
چاك اولوب عکسیله حوضى لب براب معدن سیاب اتمش »
دینك لازم کلیرکن وزناک تضییقیله « عکسیله حوضى لب براب

کبی مصراعلرده کی اماله لرده بویله در . (اماله) مجئنده ایضاحات
ویربله جکدر .

بعض اسباب واردر که سابقه شاعرانه بی (نظم طبیعی)
دیدیکمز بوضورتدن عدوله مجبور ایدر . نثرکبی یازمغه مستعد
اولان برنظمی تقدیمی تأخیری یازدیرر . بوحالده طبیعیک ایکنجی
صورته بولنور . نثرکبی یازلمش اولسه طبیعیکه رعایت ایدله مش
اولور . (تقدیم — تأخیر) مجئنده ایضاحات ویربله جکدر .

لفظك لفظ ایله ائتلافی — آره لرنده انسیاق کلام جهتجه
انک زیاده مناسبت اولان لفظلرک اجتماعیه تحقق ایدر .
ایله ائتلاف

آشایکی پارچه لرده (ییلدیریم) و (تیمور) ایله (سپر صا -
عقه) نك ، (قولومب) ایله (کورجین) ك ، (نوح) ایله
(طوفان) ك ائتلافی اویولده در :

لکن ییلدیریم اقلیم عینی بی جولانه مساعد بولدیفندن اطرافنده
اولان حصار انحصاری دویرمکده و خارق عاده بعض اطوارینک صدماتی
اساس اداره یه خلل ویرمکده ایکن تیمور مشهور برسپر صاعته کبی طریق
استیلاسنه دیکلمشدر .

[دور استیلا]

فی الحقیقه مشهور قریستوف قولومب سفینه نوحدن طوبراق تخریسنه
کیدن کورجین کبی برشدلی طوفان اعتراض آره سندن چیقارق آمریقایی
کشف ایله عالم انسانیتنه ینه بو عالم اینجنده بر جهان دیکر الحاق ایتمه
طونونجی عصرده موفق اولمش ایدی .

[جزئی]

کوره لم آینه دوران نه صورت کوستر

عصرای ترتیب الفاظ جهتیه نثر کبی اولدیغی حالده (کوره لم) بزجه تجویز اولنده یه جق برامالهی شامل اولدیغدن ینه بزجه نظم طبیعی مثال لرندن عد اولندماز .

— استطراد —

بومصرع زمانزده سویلنیش اولسه (کوره لم) ه بدل (باقدم) دینیلدی . باقی معاصر لرندن نوعینک کذلک ضروب امثال عثمانیه صیره سنه کچمش اولان و باقینک مصرعی کبی امالهی اولدیغندن بزجده نظم طبیعی مثال لرندن معدود بولنان :

بروجه ناظرز کوره لم حق نه کوستر

عصرای ده بومدعایی اثبات ایدر شواهدندر

(انتهی)

زمانزده تجویز ایدلمکده اولان مسامحاته کلنجده : بوزلر طبیعیک موانعدن معدود دکدر . بالاده کوسترین

کنارک دلبری نازک ده اولسه نازنین اولماز

عصرای بری (دلبری) ده ، دیکری (اولسه) ده اولمق اوزره یکی امالهی شامل اولدیغی حالده طبیعیکدن جیقش و ایلماز .

فیض ازلی مرد کلهداره می مخصوص ؟

آب و هوا اولنجه بر خاکدن نه بیتن ؟

بو باغک غنجه رعناسی محتاج بهار اولماز

اصحاب طبیعت کوره کمال ائتلافی حاوی بر مصراع ، بر بیت
 نظم ایتمک او قدر کوچ بر شی دکدر . فقط بو طبیعیلکده بش
 بیتلی بر غزل سوینک حقیقت مشکدر . اکثریا بویله طبیعی اوله رق
 سوینلین سوز وزنه کلز . وزنه کلن سوز بویله طبیعی اولمازه
 ذهنزده کمال ائتلافی حاوی اوچ درت بیتدن متشکل بر منظومه
 آرادق . مشارالیه عونى بکک بر نشیده سندن اولان آیات آتیدی
 بوله بیلدک :

— سوز —

سوز کالبد قدر نی آمده جاندر
 سوز واسطه رابطه عالیاندر

سوز بر نفس سازج بی رنگدر اما
 بر همزن صورتکده کون و مکاندر

یارب بونه حالت بونه تأثیرکه بر سوز
 رونق شکن معرکه سیف و سناندر

یارب بونه قدرت که سراپای ممالک
 فرمانبر شمشیر جهانگیر ز باندر

بر نظمک بوقیلدن عد اولنسی دور اصلاح ادبیات دینلکه
 استحقاق کوسترن زمانزده تجویز ایدلمه مکده اولان مسامحاندن
 سالم بولنسنده متوققدر . یالکز ترتیب الفاظجه اولان طبیعیلک
 کفایت ایتمز . مثلاً باقینک ضروب امثال عثمانیه صیره سنه
 کچمش اولان :

افندی! کنج بکه خدمت ایلدک کوچ ایمش ثابت
 ایل عید اکبر ایلدی بن ماتم ایلم حلیه کرای
 روز کارک اوکنه دوشبن آدم یوریلور باقی

ابیات

اطهار کین شعار دل زارمن دکل
 اغیار ایله جدال بزم کارمن دکل نابی

نه قصر دلکش کاشن نه صحن باغ آراز
 شوتکننده مان گوشه فراغ آراز راغب پاشا

دنیا بی بر صفایه و برن رند بی نوا
 کمتر متاع ذوقی دنیا به ویرمه مش جوری

غنا ی قابه سبب دولت قناعت ایمش
 جهانده جای فرح گوشه فراغت ایمش فطنت

میان لبه محنتده چاره سز قالدق
 بر آرز مساعده روز کاره محتاجز ثابت

محیط دائره عشقدن خروج محال
 نه چاره قبضه تقدیر کردکاردمیز عوفی بک

مجر بان امورک کلای کرچک ایمش
 یالان دینکلری دنیا بی بویله ییلدن ایلم »

بن سنک آب حیات لبکک نشنه سی می
 طاب چشمه حیوان ایسه م انسان دکل

- فیض ازلی مراد کلیداره می مخصوص؟
عاشقك حال دل زار نی الله بیلیر
ابن انجار شیخ رضا
- »
خاییده سخن مراد سخندانه یا قنبرز
- اصولی
تزه کل یا پراغیدر باد سحر دن اینجنیر
- »
واعظك نازجهنم دیدیکی فرقت ایمن!
- خیالی
جان مرغی آرمیده دکلدور رمیده در
- »
آب وهوا اولنجه بر خاک کن نه بجز؟
- واصف اندرونی
مجر بدرکه باران مبتلای عید قرباندر
- »
بازارده کالای معارف صاتیلیری؟
- فظنت
فصل بهار مرغ خوش آرازی سویلار
- »
چشم مستک نیجه کویالری خاموش ایلمر
- »
بو بلغك غنجه رعناسی محتاج بهار اوناز
- شیخ الالام بهایی
یوزمك باده نوشی مست اولور اما خراب اریلاز
- راغب پاشا
هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا کاز
- »
سروتمند اولان ناکامی دشنه کام آلاز
- جوری
عالم فانیده رسم زندکئی بویله در
- »
ارباب دله ثقلت فادان نه بلاد!
- »
آشنایه آشنا بیگانه یه بیگانه یز
- باقی
انسان کامل اولغه سعی ایله آدم اول

لفظك وزن
ایله کال اتلافی

لفظك وزن ایله کال اتلافی نظمك نثر دن فرق اولمیدجق صورتده کلفتسز اولمسيله حصوله کلیر. بویولده اولان نظمك نثر دن فرقی یالکز موزونیت اولور. حتی نثر صورتده یازیلدجق اولسه اوزان ایله الفتی اولمیان طبیعت نظم اولدیغنی حس ایدمز. ایشته اعل نظم طبیعی بودر. الك الحین شعر لر بودر لو نظم لر ایچنده بولور. الك کوزل فکر لر بواصلوبده منظوم اولق ایچون حسرت چکر. محفوظمز اولان نمونه لر دن بعضی نئی کوستره لم :

مصارع

- بارب بو آفرین نه توکنه ز خزینه در !
 » بونشته نك صوکی البته سر کر انلندر
 » ک: برك دلبری نازکده اولسه نازنین اولماز
 » مناسبله اولان افترا نه مشکلی ایش !
 » حرف رجا ز بتم ایله آغنا دکل
 » الله صافلاسون، بونی حصاد ایشسون!
 تقلید زاغ کبک خرامانی کولدر پر
 شیخ الاسلام ییچی
 » آده جبه و دستار کرامتی ویرر ؟
 » ک: یچ استغنا کبی برکوشه راحتی وار ؟
 » کل موسیدر دفتر و دیوانه باقلماز
 » هم شهبازی آلچاقلرده پرواز ایتدی
 » وقت شادی ده کلیر موسم مهنت ده بکر
 شیخ غالب

اولدینتدن نظمیی برنجی صورتدن زیاده معیوب کوسترر .
 برنظمک مقبول اولماسی ایچون بو صورتلردن برینک
 وجودی کافیدر . ایکسینی جامع اولور ایسه بالطبع بتون بتون
 مردود اولسی لازم کلیر . ثابتک :

کلیر بانک سناک الله خاک مرده غمدن
 الذن سقی کاجر رنک بمانه دوشدک .

پیتنده انب اولان (شهید) ه بدل (مرده) کتیرلسندن ،
 نائی قدیملک :

خاطرده فوق دله صفا تنده یوق مجال
 ارباب غم ایشسه ده نوروزه نیلدون

پیتنده دخی (مجال یوق) موقعنده (یوق مجال) دینلسندن
 ائتلافه خلل کمشدر . راغی پاشامک :

کورسه اغیار ایله جانینی هم بزم شراب
 عاشقک باغری کبابه تب غیرتله دوتر

پیتنده ایسه ایرادی انب اولان (آتش) ه بدل (تب) کتیرلمکله
 برابر « عاشقک باغری تب غیرتله کبابه دوتر » جمله سی وزنه قولوق
 ایچون تقدیم و تأخیر حدینک خارجنه چیقلدیغندن ایکی صورتله ده
 ائتلاف مفقوددر . تعبیر دیکرله : عدم ائتلاف سببلینک
 ایکسی ده موجوددر . بوجال ایله پیتده (بزم ، شراب ، باغری ،
 کباب ، دوتر) لفظلرینک اجتماعدن حصوله کلن (مراعات نظیر)
 صنعتک نه قدر اهمیتسز قاله جفی ایضاحدن مستغنیدر .

دیگر:

— آوجی —

قوشلرم! مژده آوجیکز کیدیوز
 کوردی بر باشنه آو شتاب ایدیور
 برکنن یوق تباعد ابتدی کیدن
 شمدی آهنکه باشلاک یکیدن
 قالدی شمذیک محل حذر
 ویرکز مشربجه بر قونسر
 ویردی مهلت زمانه بر مقدار
 اوتک اطرافی اوتدیرک تکرار
 لکن اول ظالم طمع پرور
 بورالردن یارین ایدرسه کذر

صوصکز قوشجغزلرم صوصکز

لفظک وزن ایله اتلافی — « ایرادی انسب اولان لفظدن
 عدول ایله آکا بدل لفظ دیگر ایراد ایلمک » و « تقدیم
 وتأخیره طبع سلیمک تعیین ایله جکی حدک خارجه چیقلمق »
 صورتلرینک انتفاسیه تحقق ایدر.

ایرادی انسب اولان لفظدن عدول ایله آکا بدل لفظ
 دیگر ایراد ایدیلیر و یا تقدیم و تأخیره طبع سلیمک تعیین
 ایله جکی حدک خارجه چیقیلیر ایسه لفظ وزن ایله اتلاف
 ایدمیش اولور. ایکنجی صورت برنوع (ضعف تألیف) دیمک

کیغلی چفتجی بنی کولکه لکنک آلتنده اوطورمه هیچ پاغیرماز-
 بانوب چیتردامده اولان آسه دالترینک قارشینده جوجقلرینی قوجاغته
 آلهرق اوپوب اوقشادیغنی اوزاقدن سیر ایدرم .
 نه یاپیم ؟ آغلايه آغلايه معبده طوغری روان اولورم . دنیاده .
 بنم ایچون قاپوسی آچیق بولنه بیلیر بریر وار ایسه اوراسیدر . دنیا
 المرینی اوزرنده چکمهکه باشلادیغیم طاشه کوزلری دیکرم . بنی براقدیغی
 زمان والده مک سر پیش اولدیغنی خیال ایتدیکم کوز یاشلرینک اثرلری
 آزارم . بعض کره ده تنها منارلغه طوغری قوشارم . بکا منارلرک
 هیمی بر کورینور . بی چاره قیزجفزک یر اوستنده آناسی باباسی اولدیغی
 کبی یر آلتنده ده یوقدر !

اون دوت بهار موسمی کچدی که بی ترک ایتمش اولان آغوشدن
 جدا اولهرق آغلايورم . والده جکم ! کل کل ! بنی براقدیغک طاشک
 اوزرنده سنی بکلورم . . . [صومه دن ترجمه]

دیگر :

— صوک تشیده —

بکزه درکن دامنن طاوس قدسی باله
 اش طوتارکن قامتن نورسته طوبی دالنه

ورد فردوس برین دیرکن عذارآلنه
 آز کوررکن نور اسود نامنی فرخانله

نقطه امید دله تعبیر ایدرکن حاله
 ذاتنک عالمده ویرمه کن وجود امثالنه

دون کیجه جانانی بکزتمم باقنجه حاله
 جان بلب بر عاشقک امید استنبالنه

چیچکەر! بزم کبی سزده بلادن آزاده اوله ماژسکن. مضر حیوانخچلر
اوزرکزه اوششورلر. شدتلی روز کارلر اسر. دهانه لر اولور! بن که
بونجه سنه باشامش بربرجه نایدیم، آجلمه دن صولاش نه قدر غنجه کوردم!
قورقیکز، سزی قوپارم. برساخورده دکلمی یم؟ سزدن کوزل
بردمت یابوب ده هانکی دلبره تقدیم ایده بیلیرم؟

نظریات بی فائده ابله پک یورلدم. زیر سایه کزده اولاق اوزره آماده
ایدیله جک صوک خوابکاممه چکلمه ده آرتق خواب جاویده طلسم!
دنیا به وداع ایده جکم ساعت بوراده، یانکزده حلول ایدر ایسه
مخطره شهاب اولان رواج لطیفه کز بی اوساعته دخی نغمه پرداز عشق
ایده بیله جکدر... [برانزه دن ترجمه]

دیگر:

— زواللی قیز —

اچینده هیچ برکوزل رؤیا کورلک احتمالی اولیان شومنحوس اویقودن
اویانیر اویانیر طاع باشنه حقیقه رق کونشک ایلك شاعلرینی قارشیلادم.
هنوز اویقودن اویانمش بریاورو قوشجغز تازه چیچک آچمش بر
آغاجک اوزرنده حزین حزین اوتیوردی. اوزمان بنم کوزلرم یاش
ایله طولش ایدی.

آه! نیچون والدم یوق؟ یووه سی آغاجک دالی اورته سنده آهسته
آهسته ساللاقمده اولان شو قوشجغز کبی نیچون بختیار اوله میورم؟
یر یوزنده هیچ برشی بنم دکلدرد. بشیکم بیله بو قدر. بی چاره
والده سی طرفندن کویمک معبدی اوکنده کی طاشک اوزرینه برانلمش
زواللی برقیچغزیم!

آنامدن بابامدن آیری دوشدم. اوقشایشلرنده کی لدق بیلیم. کوی
چوجغلی بکا همشیره دیمزلر. بونلرک اویونلرینه ده قاتیلیم.

ای باد! کسلمه امتداد ایت
آز کلدی بوقوت اشتداد ایت

صوک شدق طورمه ایله ابراز
قارشیکده وارایشته برسرانداز

دریا! بنی ایله بر تماشاشا
سندن ایده جگمی یم تخاشاشا

برطامله کوزمده اک بیوک موج
ویرمن بکا قورقوبویله بیک فوج

بزیجه باصره مدر امواج
مغلوب متاتدر افواج

پک کوچی وداع دهر فانی
اولشمی حیات جاودانی

افنا ایله روح قورقودلماز
ظوغان ایله نوح قورقودلماز

برقته مثال :

— چیچکلرم —

سویل چیچکلر! نه طور بیوزرسکز؟ برآن اول آچیلکز! پک
لاختیارم. بر نفس اول آچلدیفکزی کورمک ایسترم. همان شکفته اولکز که
لظافتکز صباحی پرتبسم ایسون، بوی لظیفکزی آقشامی تعطیر ایلسون.
آچلمکز فردایه قاله جق اولوز ایسه بنبجه پک کجکمش اولور.
لاختیارلره کوره هر نفس نفس واپسین صاییلین. نه بیلیرسکز! یوکون
سزی ایسامه تشویق ایدن شوکونش یارین بلکه بئم تابوتم اوزرینه
پرتو انداز اولور!

— دلائم —

تمکینی و یروب جنوبی آلمش
 دریا بنه اضطرابه طالمش
 اولمش کچه رک سکون ژمانی
 هر طالفه سی یر جنون جیبانی
 آتمش هیجانله سطح دریا
 بیک وادی هولناک پیدا
 اولفده در آن بان سرافراز
 هر موج عظیم دهشت انداز
 صکدرمه ده روز کار برفن
 هر طالفه به برقا کر بوکدن
 بر آیریمه قارلی طانغ کسلمش
 هر موج کف نثار مدهش
 آرا مر بای ناظر و تدر
 چوق باقه محرک الجنوندر
 قوبشمی نهدر قیامت ایواه
 تسیر ایدیور جیبانی بالله [۰]
 اولفده هزار طور سیار
 یکدیگره بشدار و ذمذار
 ساحل کورینوری قورقوسندن
 کیزلندی بو طالفه اردوسندن
 [۰] « وسیرت الجبال » آیت کریمه ته تلییحدر.

برق اوردی جالندن اوای بیتمک
اک شمشعلی فیضی خداوند حکیمک

بردرس ادب وپردی که اصحاب ذکایه
حیرت ویرر آثاری فحول حکمایه

برنور میندرکه بوتابشکه انوار
برمثنای اواسون ایده من تا ابد اظهار

هم صورتی هم سیرتی اولغله مکمل
شایسته کورلشدر آکا پایه اول

فخر ایتلیسین ای شرف نامتاهی
زیرا سکا مظهردر او محبوب آلمی

دیگر :

— صلاح الدین ایوبی به —

شایسته تقدیسین ای مهد قدر زور
ایتدک او قضا اودولرین زجته مجبور

ملتجه نصل ایتیمه نامکه تعظیم
اعدا دخی ایتشدر ایدر فضلک تسلیم

تیفکله قازاندک ابدی شمشعه برنام
ملت سکا دیر حصره قدر حامی اسلام

علویت فطریه ده انکشت نماسین
بکزر روشک حیدره برشانی فتاسین

غرب تاریکدن فیلامفده اولافی ریاح شدیدہ بیلدیرم کبی صحرادن
 کچرکن چیلدرمشجہسنہ دونوب طولاشمہ باشلاہرق بوللر اوزرنده
 موجود ایزلری نابیدایدیکی انشاده هواہ قالدردینی ریک سیاہ ایله قاریشیق
 موخس برقاصیرغہ تشکیل ایدیور. یکی برہرہ بولوت میدانه کترین
 بوکر دباد مدہش دوران بقیہ ضیای بری دہ انظاردن ستر ایلکور.
 نواقیس ولولہ پرداز اصوات خاشہ تہ سیلہ پریشان اہالی پی برسیل
 عظیم کبی عبادتخانہ لرہ طوغری روان ایدیور.

یارب العالمین! زیر قدم عزتکده متحجم اولان شو فلکزده قوللریکہ
 برکرہ نظر بیور! برسال کاملک مکافات مساعیسی سندن ایستیورلر!
 ہیہات! آتشین آسماندن یاغمفده بولنان کرات منجمده ذاتا یرلرہ
 سرلمش اولان باشاقلری ازوب محو ایدیور. رعد وروزکار بولوتلری
 یاروب یرتیور.

ز. الہی جمعجی کیش ، الدن کیش اولان نزلاسنک حالی یأس
 وحیرتہ تاشا ایدیور. بودامیہ نیت دهنستندن بوزلمش قالمش اولان
 چوجقلری توجاغنه آلمش ، مشمانہ بغرینہ باسیور. بیلدیرم ینہ آتشلر
 صاچیور. آرازہ مولساک ایہ دوشیور. صاعقہ زده اولان یوکسک
 طاغلردن بولولات عظیمہ ایله قوملر ، طاشلر ، قایالر ایندرمکده اولان
 سیلر منبت نازلاری چیکنه یوب کچور. . .

[سن لام بردن ترجمہ]

دیگر :

— نعت شریف —

باشلار لہاف ایتکہ برنیر عرفان
 هر لحظہ انولن کوزہ در شپیرہ طبعان
 اعداسنک آلچاقلنی ایتدکجه توالی
 ایلر اوضیا کستر آفاق تعالی

مدیفک حالده سیکا جدا ایمان ایدنلردنم . ای حسن اتم واحسان اعظم
صاحبی ! بو ایمان دخی سکا تقدیمه شایان عد اولنه جق برشی دکلدنر ...
[لامارتیندن ترجمه]

دیگر :

— فورتنه —

افنده عظمتی ، هیتلی ایکی سحاب ظلماقی کوریورم . کیتدجه
تکائف ایدیور . تکائف ایتدجه باران دهشت باغدیریور . برنقطه ده
طورمیور . آن بان یوکسلیور . یاییلیور بیویور . کوك یوزینی قاپلاویور .
اوزاقدن اوزاغه شدتلی برکوك کورائیسسی ایشیدیورم . کره نسیمی
طالغه لاندیریور . سطوح میاهی لرزه ناک ایدیور . شودرین وادینک
ایچنده نه قدر یاپراق کوریورسه م جمله سی لرزشده ! بویدن بویه بر
سیلابه رعشه در آقوب کیدیور !

سلاسل جبال کدورتبخش اولان آوازه هول انکیز رعدی ایستدیکی
کبی چکیرک اوزادوب کوتوریور . جهان ایکلایور . بو کورائینی متعاقب
اورتلنی مدهش برسکوت استیلا ایدیور . بر یوزی خشیت وحیرت
ایچنده ظهور عاقبت کاره منتظر بولتیور .

باکیز ! عظیم طاغیر ، جسم قایالر بردن بره قویورنک جا کستریده
بر پرده جهانپوشه بوردی . کیتدجه بسط اجنه ایتش اولان او قوجه
بولوتلر بولتری کوزدن نهان ایلدی .

آره لقی آره لقی خطوط برقیه بولوتلری شرحه شرحه ایدیور .
صاعته آفاقی پرتین ایتکده اولان صبحه لرله بارلدایه بارلدایه بولوتلرک
آره سندن قایوب کیدیور .

کیجه پک مظلدر . کیتدجه توسیع دائرة تنویر ایتکده اولان
شیشکار چاقدجه بولایه ظلما ی بلاذن کوندوزلر ایجاد ایدیور . کیجه
برآنده کوندوز اولبور . ینه برآنده کوندوز کیجه کسلیوره

حقی نه ایسه او ویرملی ! « دیمکدر قابل ترین اولان بر قمری
 نیچون ترین ایتمه ملی ؟

جزالته مثال :

— مناجات —

وقت غروب حلول ایتمش . آرتق شهریار شعشمه بار تهار [۰]
 کردونه ظفر شمارندن کمال عظمت و وقار ایله ایذور . وجه رخشانی
 انظار دن نهان ایدن سعابه تابان آسمانده براقیدینی ممدود و زرائدود
 ایزلری محافظه ایتکله برابر انعکاسات ارغوانی رنگ ایله آفاق مستغرق
 انوار ایذور . کره قر ایسه قبه فیروزه فام ایچنده معلق بر فانوس زرین
 کچی افنده جلوه نما اولیور . پرتو لطیفی چنزار اوزرینه بی تابانه دوشدیکی
 حالمه پرده جهانبوش لیل طاغ باشلری اورتک رک سطح صخرایه طوغغری
 میل ایذیور .

بوساعت طبیعتک حلول ایتکده اولان کیجه ایله تباعد ایلمکده
 بولتان کوندوز پیننده اکتساب شوق جدید و خالق لیل ونهاره طوغغری
 رفع روی امید ایده رک بر لسان بلیغ ایله قدرت فاطره سنه قارشی متحیرانه
 عرض تعظیبات مقدسه ایله کی ساعتدر .

کبریا کاه رحمت پناهندن آهنگ عمومی کائناتی ایشتمکده اولان خدا
 البته بنم عظمتته قارشی جاهدن زیاده حیران و نام علیکیرینی آ کفنده جمله
 ایله یکنزبان اولان ادراک عاجز مک زمرمه سنی ده ایشیدر . تجلیات بی نهایت
 سکا ای ذاتک و ماسوا سنک اصل اقدسی اولان وجود واجیه ! سن که بر
 نظرله ابعاد نامتناهی مظاهر آثار قدرتکله مالا مال ایدرسین ، خالقین ،
 مربی عوالمسین ، روح کائناتین الهی !

بویاه بیک نام ایله یاد اولندیفک ، هیچ برسیله ده بحق تعریف اولته

[۰] کونشدن کنایه .

ادبیات نامنه « لفظه باقماز ، معنایه باقیلیر » دیمکده معنی اولدیغنی
بیلسونلر ؟ چکنلرده برمناسبتله :

بر سائحه نك اولسی حقیله میجیل
اولقله اولور سیک ومؤداسی مکمل

دیمش ایدک . بو بابده :

سوزمیدر اول که چپ وراست دوشه مضمونی
نیجه معنای درستق بوزه بر لفظ نسقیم

دیمش اولان نفعی ایله متقنز . استلاف جهتنده التفات ایتمک
ایستینلر استغنالرنده اصرار ایله طورسونلر . بز لفظده ، معنایه ده
لایق اولدیغنی قدر اهمیت ویره رک صحیحاً ادبیاتدن معدود
اوله بیله جک اثرلر وجوده کتیرمکه چالیشه لم .

سوزک هیئت عمومیه سننده کور بیله جک جزالت ویا رقتک
منشأی معنادن عبارت اولان فکر در . بر فکر میدانه چیقده جنی
وقت حالده مناسب کسوه ایستر . اوده لفظدر . بر کوزل نه قدر
اویغون لباس کیرسه حسنی اودرجه رونق بولور . هنر آکا
هانکی لباسک اک زیاده یاقیشه جنفی بیلکدر . تز پینانک بر
جهتنده نقصان قالسه آرزو اولنان کمال رونق حصوله کلمز . فکر
اولور ؛ کسوه سی متناسب اولدیغنی ایچون درجه استعدادینک
فوقنده پارلاق کورینور . ینه فکر اولور : کسوه سنده تناسب
اولماق جهتیله مستعد اولدیغنی مرتبه نظر ربا کورنمز . « قدمایه
پیرو اوله لم ! » دیمک خیالمزدن بیله کچمز . مقصدمن « بر فکرک

اولان جزالت و یارقت مختل اوله بیله جکی کبی بعضاً جزالت رفته و یارقت جزالتد مبدلده اوله بیلیر بوصولده کلام متکلمک مقصودینه مخالف بر نتیجه حاصل ایتمکه مستعد بولور بیلرنده فرق جزئی بولنان الفاظک تبادل بیله جزالت و رفته اجرایی تأثیر ایلر مثلاً نفعینک بر قصیده سنده واقع :

چالندی بام فلکده نقره دولت
پر ایتدی دبدبه مرده کوش ایای

بیتنده (دبدبه) یه بدل (زمزمه) کتیر لسه سوزک جزالتنه انکسار کلیر کذلک آثار کترانه مدن :

زلفنه ویردجه نسیم اهتراز
اوستنه تتر دل ناز کترم

بیتنده (ناز کترم) یرنده (غپرورم) دینسه سوزک رقی منکسر اولور

لفظنک معنی ایله ائتلافی نه قدر بولنده اولورسه سوز اودرجه مکمل اولور حتی بیلرنده تقارب و یا ترادف بولنان ایکی لفظدن مقامه انب اولان ایراد ایدلرسه کلام — ائتلاف جهتیله — تقیصه دار عد اولور ایکی محرر طرفندن بر فخره یازلسه، بیلرنده کی فرق متقارب و یا مترادف اولان ایکی لفظدن بری برنده، دیکری دیکرنده بولنمقدن عبارت اولسه آره لرنده ائتلاف جهتیله تفاوت بولنمق ایجاب ایدر هانکیسی انب اولان لفظی حاوی ایسه رحجان آنده قالیر بورالینی بیلنر قابیلدرکه

کلبانک) کبی بعض الفاظ سمعه توتلی کلیر • بونلره (الفاظ جزله) ،
حائز اولدقلری کیفیتده (جزالت) تمبیر اولنور • (تبسم ،
جزء ، فم ، زلف ، کل ، ناز) کبی بعض الفاظ ایسدقولاغده خفیف
طوقفور • بونلره (الفاظ رقیقه) ، حائز اولدقلری کیفیتده
(رقت) نامی ویریلیر •

طیعی کرک الفاظ جزله ، کرک الفاظ رقیقه استعمالده سوق
ایدن شی مقتضای مقامدر • مثلاً براردو قوماندانی عسکره
خطاباً ایراد ایده چکی نطقی الفاظ جزله دن تشکیل ایتکه چالیشیر ،
چونکه بره عسکر نازکانه اداره کلام ایدیله جک یردکلدر بالعکس
برعاشق کولکنی جذب ایتکه چالشیفی معشوقه سندن الفاظ رقیقه
ایله سوز سولیک ایستر ، زیرا سمع دلبر کلمات شدیدنه ک هجومنه
تاب آور اوله ماز •

عباره لرده الفاظ جزله ایله الفاظ رقیقه مختلط بولنطق
ضروری اولدیغنه کوره اوزونجه برمتاله ویا منظومه نك صرف
الفاظ جزله ویا صرف الفاظ رقیقه ایله ترتیبی متمسک اولدیغی
قابل انکار دکلدر بو حالده دقت اولندجق جهت الفاظ جزله
مقارنده الفاظ رقیقه و بالعکس الفاظ رقیقه موقعنده الفاظ جزله
ایراد ایدیله مک ختمو سندن عبارت اولمق لازم کلیر بر سخنورک
مهارتی فرصتی فوت ایتدی رک هر انطی یرنده ایراد ایلمک مسئله
سندن کوریلدر دقتده سوزک دیئت عوهید سنده جزالت ویا
رقت کورسرمکلدر بعض الفاظک نامحس اولدق ایرادندن ، مطابق

شبه حسن تعلیل
فقط ظنه مستند اوله رق ایراد اولنان تعلیلات (شبه حسن
تعلیل) عنوانیه حسن تعلیلدن آریلیر مثلا :

بارش باران مصادف دوشدی هجران شامنه
اولدی صاندم حانه رحم ایلیوب کریان سحاب

پیتنده مندرج « محاسبك آغلامسی بنم شام هجرانده کی حالمه
ترجندندر » مضمونی حسن تعلیل قییلندن ایسه آره یه سکیرن
(صاندم) فعلی افاده نك ظنه مستند اولدیغنی تعیین ایلمدیکنندن بوکا
(شبه حسن تعلیل) دینلك لازم کلیر

— ۰۰۰۰۰۰۰۰ —

اُتلاف اُتلاف — بش نوعدر :

- لفظك معنی ایله اُتلاف.
- لفظك وزن ایله اُتلاف.
- لفظك لفظ ایله اُتلاف.
- معنائك وزن ایله اُتلاف.
- معنائك معنی ایله اُتلاف.

لفظك معنی ایله اُتلاف — جباره ده اُتلاف اولدیجق بناید
موافق دوشمیدجك الفاظ بولغلامتله تمتمقی ایدر اُتلاف

لفظك معنی ایله اُتلاف حتمه برفکر حاصل ایدلك ایچون
الفاظك سمعه تاثیر ایتك جیتیلله اولان احوالی نظر دقتیه
آلمیلدر (جلادت ، صدمه ، غضنفر ، چکا چاک ، رخشان ،

بندگانی قوناغنه دعوت ایدر • بر خیلی مصاحبت جریان ایتدکن
 صکره بونلر دن مسنجہ بر ظریف اصول ایله قالدقار ، اوطور مقدمه
 اولدقلمری اوطه نك اتصاننده کی تنفس اوطه سنه چکیلیر . اولدن
 یاننده قاعد بولنان رفیقی ده آرقه سی صیره اورایه کیدر • یاریم ساعته
 یقین زمان کچر . صاحب دعوت بر آره لق « بونلر نره ده قالدیلر؟ »
 دیه قیام ایله آغیر آغیر کیده رک تنفس اوطه سندن ایچری کیرر •
 او اثناده ظریف ایکی ثانیه اول جیدندن دوشدرک اوزرنده لامبه
 یانتمده بولنان قونصولک آلتنه طوغری تکرلنش اولان بر آلتونی
 آرامتله مشغول بولنور . صاحب دعوت کیرر کیرمز دیرکه :
 « نیچون اوله خیده قامت اولدیکز؟ » ظریف در حال شو جوابی
 ویرر : « تکرار خاک پایکزه رومال عبودیت اولق ایچون ! »

تحقی شوراسیدرکه ظریف بو حسن تعلیلی ایراد ایله افندیسی
 محظوظ ایتدیکی صیره ده رفیقی ده « افندم ! جیدندن بر آلتون
 دوشدی ده . . . » حقیقتندن دم اورر . کویا که بویله یرلرده
 حسن تعلیه مقابل تعلیل حقیقینک نه درجه لرده صوغق
 دوشه جکنی اثبات ایتک ایستر •

بالاده کی مثالرده کورلدیکی وجه ایله حسن تعلیل دایما
 بر حکم قطعی صورتده اجرا اولنور آنده بو صورتک مغایری
 اولان ظنه دلالت ایله بیه جک لفظ بولتماز حسن تعلیل طرزنده ،

اوده اویش وطن جدا سیار
نه حزین آغلاپور شوابر بهار

کندیسنگ صنایع بدیعه دوشونمکه وقتی اولدیغندن بو پتده
او صنعتلردن هانکیسی موجود اولدیغنی بلکهده بیلز فقط بزلر
- که له الحمد آسوده خاطرز - دقت ایتدیگمز حالده بیتک حسن
تعلیل ایچون بر مثال اوله بیله جکنی کوررز : قائل بهار بولودینک
پک حزین بولدیغی آغلاپوشی آنک ده کندی کبی وطنندن آیرلمش
آواره لردن اولدیغنه جل ایدیور . « شوبولوت نیچون آغلاپور ؟ »
دینلسه « وطنندن آیرلدیغی ایچون ! » دیه جک . حال بوکه ابر بهار
- وطنی ارض ایسه - وطنندن آیرلمش ، فقط قائل کبی متأثر
اولماش . دیک که بو علتده حقیقی دکل .

بعض ادبا بو صنعتی (حسن توجیه) نامیسه یاد ایدر لر .
تعریفنده (علت) ی (وجه) ه تحویل ایله « بر اعتبار لطیفه
مستند اوله رق بر خصوص ایچون وجه مناسب در میان ایتمکدر »
دیر لر .

حسن تعلیل و یا حسن توجیه اک خوش آینده صنایعدن
معدوددر . بونکله برابر اصحاب ظرافته کوره اجر اسنده صعوبت
یوقدر . اکثر یا طبیی اوله رق کلیر . بوجهتله محاورات ظرفا دخی
آنکله زینتیاب اولمقدن خالی قالماز . مثال اوله رق برفقره ایراد
ایده لم :

اصطلاحپردازی سونلردن بر ذات محترم بر آقشام بعض

ایچون در میان اولنان علت - که مخاطبک رنک رخسارینی
 کوره رنک کندی رنکنک آکا نسبتله لطافتسز کورینه جگنی
 آکلادیغندن شرمسار اولمیدر - حقیقی دکلدرد. شاعر مخاطبک
 رنک رخساری کلک رنکندن دها لطیف اولدیغنی افاده مقصدیه
 بویه بر ادعاده بولنیور. کذلک :

ایتدیك كون ای ملك خورشید رخسارک عیان
 اولدی شرمندن پر یلر چشم مردمند نهن

یبتنده پر یلرک کوزدن نهن اولشاری ایچون در میان اولنان علت
 - که مخاطبک بر کون میدان چیه رق پرتو نشار جال اولمی
 اوزرینه مالک اولدقلمی حسنک آکا نسبتله هیچ منزله سنده
 قاله جغنی فهم ایله شرمنده اولمیریدر - غیر حقیقیدر .

بالفرض سایه سنده پرورده اولدیغنی وطنندن آریله رق دیار
 دیگره کیتکه مجبور ایدلمش بر بی چاره هر آدم آتیشنده الم
 درونیسنک تزیاید ایتدیکنی حس ایله یوله کیدرکن
 - موسم بهار اولدیغنی حالده - هر هانکی جهته عطف نظر
 ایلسه او جهتی کولکی کبی حزنه مستغرق بولور سماءه
 اولجه پیدا اولمش اولان بر بولوتدن او آرهلق یاغور دوکلکه
 باشلار بتون دنیایی محزونیت ایچنده کورمکده اولان زواللی
 یولجی کندیمی کبی الم زده اولمیانلرک انشراح قلب ایله تماشا
 ایله بیله جگلمی اولطیف سمحابه یه توجه نکه ایدنجه دیرکه :

استخدامك بودلوسی (استخدام الخمر) عنوانند مقابل
 ویریلن (استخدام المظهر) نامیه ادبیات عربیده دخی موجوددر.
 یوقاریده افاده اولندیغی اوزره (استخدام مضمر) ویا (استخدام
 ضمیر) دینیلن صنعت ادبیات ترکیده ده معتبر اولدمیده جغنه مبنی
 کیفیت برنوعه منحصر قالد جغندن بزآکا ساده جده (استخدام)
 دیگله اکتفا ایلرز.

استخدام کثیر الاجرا بر صنعت اولماقده برابر حسن
 اجرایی حالده لطافت بخش کلام او اور.

— ﴿﴾ —

حسن تعیل — بر اعتبار لطیفه مستند اوله رقی بر خصوص

ایچون علت مناسبه در میان اتمکدر.

حسن تعیلده در میان اوله رقی علتک حقیقی اولماسی یعنی
 نفس الامر مطابقی بولنماسی شرطدر. حقیق اولورسه
 تعیل عادی دیگ اوله رقی محسناندن صابیلدمیه جغندن حسن
 تعیل تحمقی اتمز. مثلا اوغلنی حقیقه تأدیب ایچون تکدیر ایدن
 بر پدرك «اوغلنی تأدیب ایچون تکدیر ایدم» قولنده حسن تعیل
 بولنده ماز.

کیزلندی کلستانده یشیل یاپراق آردینه
 رنگ عذار کزیدن اولوب شرمسار کل

پیتنده ایسه متهتقددر. چونکه کلک یشیل یاپراق آردینه کیزلنیشی.

(آچلیق) مصدری هم (تباعد) هم ده (شکفتن) معناسنه کلدیکی جهته قطعده کی (آچلدی) فعلندن « تباعد ایتدی » « شکفته اولدی » معناری معاً قصد اولندرق معنای اول مناسی اولان (فصل دی) ه ، معنای ثانی کذلک مناسی اولان (کل) ه صرف ایدلشدر . شو حالده بیتدن « سودیکم ! موسم بهارک حاولایله فصل شتا سخن کلستاندن تباعد ایتدی . کل ایسه سخن کلستانده شکفته اولدی » مالی استخراج اولنور . بو استفاده بعض ادبا (صرف الخزانه) نامنی ویرمشلردر .

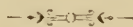
ادبیات عربیه کتابلرنده تعریف اولندیغی اوزره « ایکی معناسی اولان بر لفظ ایله اول امرده معنالرینک برینی مراد ایدوب بعده او لفظه راجع اولان ضمیر ایله دیگر معناسی قصد ایتک و یا او لفظه راجع اولان ایکی ضمیردن بریله بر معناسی دیگر یله ده دیگر معناسی اراده ایلک » دن عبارت بولنان استفاده مک ادبیات ترکیده اجزاسی مغایرت شیوه لسان ایجاب طبعیسنجه همان هیچ یاقیشیق آلامقده اولدیغی کبی صورت اجراسنده کی تکلفه نظراً فهمی تصعب ایله جکی دخی آشکار بولندیغندن بو تعریف مطابق اولان استفاده مک ادبیات ترکیه یه متعلق محسناندن عد اولنماسی لازم کلیر .

بز (استخدام) دیدیکمز وقت بالاده کوستریلن « بر لفظک دلالت ایتدیکی ایکی معنای معاً اراده ایله هر برینی مناسب اولان جهته صرف ایتک » مفهومی قصد ایدرز .

بو صنعت اولدوچۇ قىرىن لىنافت ايسده ده عاىمت عنوانيله
متناسب كوريندجك بر اشميتى حائز دكلدر . بالادهكى مثالرده
بولنشى تصادفيدر . بالالترام اجراسى اختيار اولنده جق كلفته
دكيز .

(سحر حلال) تعبيرى - بر ذات بي وفاقه خطاباً يازلمش
اولان قطعه آتیده اولديغى كې - (كلام بديع) مقامنده دخی
ايراد اولنور :

قصيدهم مجزى عرض ايلمشدى
دریفا صورمدك بر كره حاتم
شوصوك مصراعهم اولسون صوك خطيم
حرام اولسون سكا سحر حلام

استخدام — بر لفظك دلالت ايتديكى ايكي معنای معاً

استخدام

اراده ايله هر بر بى مناسب اولان جهتة صرف ايتكدر .
قطعه آتیده (آچلدى) فعلی بو اسلوب اوزره ايراد اولنمشدر :

بهار ايردى آچلدى سوديكيم هم فصل دى هم كل [۱]
برى صحن كلستاندن برى صحن كستانده
چيتوب برلكده كازارى تماشا ايتسه اولمازى
كل آنده ببل آنده جمله آذر بهار آنده [۲]

[۱] « آچل اى فصل دى سن كلستانلردن آچلدون كل — ندیم »

[۲] « ی آنده دلبر آنده جمله یازن صنا آنده — وجدی »

صمصامی البدیه تملیل [ه]

تملیح سیوف ایدردی اعدا

تاریخ دیورکه بی محابا

براردویی برار ایتدی تکیل

میدانه کیروب بلا تردد

دیرمش اودلبر مرتضی شان

اولمکدن اولورومی هراسان

اولک ایچون ایلام توله

(بی محابا) هم « تاریخ دیورکه » به هم ده « براردویی برار ایتدی تکیل » ه قید اوله بیلیر . ایکی احتمالله کوره بیت « تاریخ بی محابا دیورکه : براردویی برار تکیل ایتدی » و یا « تاریخ دیورکه : براردویی برار بی محابا تکیل ایتدی » مفهومی کوستر .

کذلک (بلا تردد) هم « میدانله کیروب » ه هم ده « دیرمش او دلبر مرتضی شان » ه قید اوله بیلیر . ایکی احتمالله کوره بیت « او دلبر مرتضی شان بلا تردد میدانله کیروب دیرمش » و یا « او دلبر مرتضی شان میدانله کیروب بلا تردد دیرمش » مضموننده بولور .

سحر حالاک صحقی ایچون احتمالارک ایکیسنه کوره ده معنالک صحیح اولمسی کافیدر . احتماللردن برینک دیکریندمر جمع کورنمی مقصده خلیل ویرمز .

[ه] (صمصامه) بروک قیلیدر . (ذوالفقار) دن صکره اشهر

سیوف عد اولور .

اصطلاحات ادبیه

--

سحر حلال — بیت آردسنده هم کلمات سابقه‌نک تمهسی

حلال

هم ده کلمات لاحق‌نک مقدمه‌سی عداولنه بیله جک صورته برلفظ
ویا ترکیب ایراد ایتمکدر .

کورددم اولش پرکواکب آسمان
خالق اجرای تبجیل ایلدم
طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار
سوره (والنجم) ی ترتیل ایلدم .

قطع‌سنده واقع (بی اختیار) تعبیری هم « طولدی کوکلم نور
ایله » جمله‌سنده تمه هم ده « سوره والنجمی ترتیل ایلدم » کلامنه
مقدمه اعتبار ایدیله بیله جکندن سحر حلال قیلندن عداولنور .
برنجی احتماله کوره بیت « کوکلم بی اختیار نور ایله طولدی .
سوره والنجمی ترتیل ایلدم » — ایکنجی احتماله کوره « کوکلم
نور ایله طولدی بی اختیار سوره والنجمی ترتیل ایلدم » مآلنده
اولور .

مشاهیر شیعان عربدن (عمرو بن معدی کرب) وصفنده
اولان آشاعیکی قطع‌لرده کوره جکمز (بی محابا) و (بلا تردد)
تعبیرلری دخی یوقاریکی (بی اختیار) کیدر :

اخطار

اصطلاحات ادبیه) — عنوانندن دخی آکلاشیله جنی اوزره =
یعنی الادبا اصطلاح اوله رق مستعمل اولان کله لرله ترکیبلی جامع اوله جقدره .
یوکا آثار مکرانه مدن ۶۶ برچوق مثال درج ایدیشم :

کهن خرقه خویش پیراستن
به از جامه عاریت خواستن

قول حکیمانه سنی تقدیر ایتک ایستمدیکمدن در . یوقسه (آثار مکرانه م)
دیدیکم شیلرک حقیقه برر اثر کمتر اولدینی تحت اعترافنده در .
بواصطلاحاته دائر ویردیکم ایضاحات (ادبیات ترکیه) نک شمدیکی
حالته واستقبالنه کوره در . اوتهدن بری عرب ویا فرس طرز ادبسنی
عیناً قبول ایتک فکرینه اشتراک ایدنلردن دکلم . بومسلکی بکنمینلر
ایده جکم خطالری عفو ایتکه بتزل بیورمازلر صانیرم . شونکله متسلی
اولیورم که هم مسلکم اولان اصحاب انصافک مظهر غفوی اوله جنم محققدر .

دوام ایتدم . خلی شی بیریکدی . تکرار کوزدن کچیر -
 مکہ کلیور . همان هپسنی آرقداشلرینک یانه کوندره -
 جکم کلیور . آنلری تهلکه دن ، کندمی ندامتن حفظ
 ایچون برچاره دوشوندم . " طبع ونشر " ی بولدم -
 (اصطلاحات ادبیه) نامیله میدانه چیقمنغه باشلایان
 بوبندلر ادبیات ترکیه نك - فن اولمق حیثیتیه - کافه
 از منی بریره جمع ایتمک کچی بیوجک بر مقصدله
 یازیلور . ایستدیکم صورته یازه بیاسه م مقصد
 حصوله کله جک . نه فائده که بنم ایچون ایستدیکم
 صورته یازه بیلمک محال دینیله جک درجه ده کوچ ؛
 اقتدارم همتله متناسب اولمی ایدی ! . هر حالده
 بویله شیلری یازمق یازمامق دن اولادر اعتمادده بو -
 لندیغم ایچون عجزم بنی یاسه دوشوره میور . سعیم
 تر ایدیتد کچه عجزم تناقص ایدیور صانیورم . بو کوزله
 بر تسلیدر . وما توفیق الا بالله .

معلم ناجی

فی ۳ حزران سنه ۳۰۵

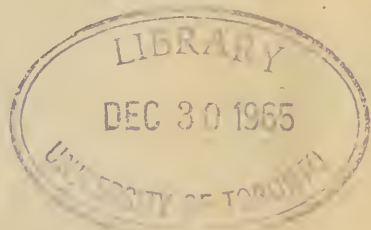
افاده مخصوصه

اجراى اقتدارمك قات قات فوقنده اولديغنى معترف
بولنديغم «لسانمزاچون براصطلاحات ادبيه قاموسى
يازماق» فكري آره صيره ذهنمى اشغال ايدرذى .
بوطاتلى خيال بعضاً اودرجه لرده محرک شوق اولور .
دى که اوکلمى موقتاً اولسون آووتماق اچون اويولده
بى آرزى يازماق مجبوريت حس ايدر دم . يازاردم
يازاردم بکنمزمدم . کاغدلرى ييرتار آتاردم . بوخيالى
برسوز دکادر . واقعدر . عينيله نقل ايديورم . برخيلى
زمان کچدى . اوفکر ينه ذهنم اوغرامقندن كرى
قالمازدى . بروقت اولدى که يازديغم پارچه لرى نحو
ايتديکه بشيمان اولدم . امکارمه آچيدم . «زواللى يازيلرم!
سز قابل تهنيت اولمق من يئندن ده مى محروم ايدىگرم»
ديمکه باشلادم . نه ايت تلافى مافات اچون تکرار برطانم
پارچهلر بازمق لارم کلدى . ميدان بولد قيه يازمده

میر حو مہ معلم ناہی

PL
175
N3

1035753

Naci, Muallim, 1850-1893
Istılāhāt-ı edebiye

اصطلاحات ادبیه

محرری

معلم ناجی

صاحب و ناشری

خزینة فنون غزته سی مدیری وعصر کتبخانه سی صاحبی

ق ۰ فائق

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنشد

صاحب کتبخانه ق ۰ فائق مهریله ۴۴۰۰ اولمان نسخهلر ساخه
وسر اپا یا کلش اولوب طابیی وبایی مسؤل طوتیه جقدر

استانبول

(آ. آصادوریان) شرکت مرتبیه مطبعه سی — باب عالی

جاده سنده نومرو ۵۲

۱۳۰۷

Waco, Austin

Botanical Edge

1077

PL
175
N3

Naci, Muallim
İstīlāhāt-ı edebiye

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
